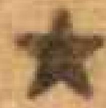
“ఏమి మగవాళ్లు!

(నాటికా సంపుటి)

రచయిత:

శ్రీ పి. వి. రాజమన్నారు

ప్రచురణ కర్తలు:

ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘం

గవర్నరుపేట - బెజవాడ.

౨

ఒక మాట

సాంఘికదురాచారాలవల్ల జీవితసంబంధాలలో యెలాంటి వక్రమార్గాలనుసరించబడుతున్నాయో ఈ 'ఏమి మగవాళ్ళు!' అన్న నాటికాసంపుటిలో శ్రీ పి. వి. రాజమన్నారుగారు చక్కగా వివరించారు.

నూతన సంస్కారం పొందుతున్న వ్యక్తులు ఆ సంస్కారాన్ని పూర్తిగా జీర్ణించుకోలేక పాత కొత్తల మధ్యపడి నలిగి జీవిత వ్యవస్థను యెలా భగ్నపరచుకుంటున్నారో వ్యక్తంచేశారు.

బూజుపట్టిన సాంఘిక సంబంధాలను సరిదిద్దుకోవడం జరగనిదే మానవ నాగరికతాసౌధాలను మనం అందుకోలేమన్న సందేశాన్నందించారు.

ఈ నాటికలను ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితలసంఘం తరఫున ప్రచురించడానికి అంగీకరించినందుకు శ్రీ పి. వి. రాజమన్నారుగారికి మా కృతజ్ఞతను తెలియజేస్తున్నాను.

ఇంకా ఇలా ముందు ముందు చక్కటి నాటికలు, నవలలు, కధలు మొదలయినవి సేకరించి ఆంధ్ర ప్రజానీకానికి అందజేయాలని అభిలషిస్తున్నాం. సాహిత్యాభిలాషులందరు మా ప్రచురణలను అభిమానించి ఆదరించాలని కోరుతున్నాం.

బెజవాడ,
5—9—46

ఇట్లు,
చదలవాడ పిచ్చయ్య
కార్యదర్శి
ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘం

" ఏమి మగవాళ్లో ! "

— పాత్రలు —

వేణుగోపాల్	....	
సోమసుందరం	....	వేణు పెదతండ్రి
సుందరమ్మ	....	సోమ॥ రెండవభార్య
కృష్ణమూర్తి	....	సోమ॥ తమ్ముడు
శంకరశాస్త్రి	....	సోమ॥ స్నేహితుడు
కనకాంగి	....	వేశ్య, వేణుభార్య
నిర్మల	....	సోమ॥ మొదటి భార్య కూతురు

కాలం — ప్రస్తుతం

రంగము : సోమసుందరంగారి ఇంట్లో

[భోజనంచేసి తాంబూలం వేసుకుంటున్నారు సోమసుందరంగారు. వయసు సుమారు ౫౦. ప్రాతకాలంవాడే. బుర్రముక్కు, స్థూలకాయం, అయితే ఒడ్డూ పొడుగూ ఉండడంచేత అసహ్యంగా లేదు.

సుందరమ్మ సోమసుందరంగారి రెండవభార్య. మొదటి కూతుర్ని వదిలిపెట్టి గతించింది. సుందరమ్మకు ౨౫ కన్న ండవు. సన్నగా ఉండడం చాలించిందిగాని ఇంకా లావుకానే టుంది. ముస్తాబు క్రొత్తరకమే. గ్రామఫోను త్రిప్పుతూ

ప్రక్కనే కృష్ణమూర్తి రికార్డులను అందిస్తూ నిలబడ్డా రి తమ్ముడు. బక్కపలచగా ఉంటాడు. వయసు ౨౫. పు. కంటికద్దాలు.

సుందరమ్మ సావకాశంగా ఉన్నప్పుడల్లా కృష్ణమూర్తివంకనే చూస్తూ ఉంటుంది. కృష్ణమూర్తిమాత్రం ఎప్పుడో తప్ప, గోడమీది బొమ్మలు, సైకప్పు చూస్తుంటాడు....

నిర్మల (౧౦ సం॥) సోమసుందరంగారి మొదటిభార్యకూతురు. గుమ్మం దగ్గరకు వచ్చి పాట వింటూ నిలబడ్డది.]

సుందరమ్మ : (నిర్మలతో) వెళ్ళు ! వెళ్ళి చదువుకో. పాట లేమిటి చిన్నపిల్లలికి ?

నిర్మల : పాఠాలన్నీ చదివేశాను పిన్నీ.

సుందర : అబద్ధం.

నిర్మల : లేదు. నిజంగా.

సుందర : చూడండి !

సోమ : పిన్ని మాటకు అలా ఎదురు మాట్లాడ్డం తప్పుకదూ.... ఈపాట విని వెళ్ళిపో.

సుందర : గారాబంకూతురు !

నిర్మల : (పాటముగించకముందే వెళ్ళిపోతుంది)

సోమ : (పాట ముగిసింది) అబ్బ ! ఎంతసేపూ ఈ హిందీ నాటకం పాటలేనా. చెవులు చిల్లులు పడిపోతూ వున్నవి.

సుందర : అయ్యో ! చండీదాసులో పాటలండి. సైగాల్ వాళ్ళుపాడినవి.

...మ : ఏడిచినట్లున్నాయి. రాగమా. తాళమా. — ఏదోగోల. ఒక్క ...్యాగరాజుకీర్తనలో వుండే సంగీతం వుందీ వీటిసన్నీకలిపినా ?

...అవివేరు. ఇవి వేరు. ఫిల్ములో త్యాగరాజు కీర్తనలు పాడితే ...క్కిగట్టవు. అందుచేతే మనతెలుగు ఫిల్ములోకూడా బంగాళీ ...ట్లే....ఏదీ కృష్ణా ! మొన్న మనం వెళ్ళిన "చం...ద ...కనకాంగి పాడింది.

...లు. ఇవ్వేళటికి చాలు.

...ంగినే మనవేణు పెళ్ళాడింది.

సోమ: ఎవత్తో ఒక భోగంముండ. కనకాంగో - రత్నాంగో - చిత్రాంగో, ఎవరైతే నేమి?

సుందర: ఇక మనతో కలిసివుండదుకదా, తనభాగం తన కిమ్మని అడిగాడండీ వేణు?

సోమ: లేదులే. కాని, అడక్కుండా ఊరుకుంటాడా? చేతులో గవ్వలు తగ్గగానే పార్టీషనుదావా బయలుదేరుతుంది.

కృష్ణ: అతడూ వకీలేగా.

సోమ: అయితే మాత్రం భయపడతానా?

సుందర: ఏమండి? ఈ వివాహం చెల్లుతుందండీ మన ధర్మశాస్త్రాల ప్రకారం?....

సోమ: మన ధర్మశాస్త్రాలు మట్టిలో కలిసిపోయినవి. ఇప్పుడు మనకు చాకళ్ళూ మంగళ్ళూకూడా శాస్త్రాలు నిర్మిస్తూవున్నారు.... శాసన సభల్లో.

కృష్ణ: చట్టప్రకారం ఈవివాహం చెల్లుతుంది, వదినెగారు!

సోమ: ఏమి చట్టాలున్నా సరే. అగ్నిసాక్షిగా, ధర్మసమ్మతంగా శాస్త్రానుసారంగా చేసుకున్నదాన్ని తప్ప ఇంకోదాన్ని భార్య అన డానికి నేనుఒప్పుకోను. సానిదానికి బొట్టుకడితే సతి అవుతుందా? కుక్కకూ కడతారు బొట్టు మ్యునిసిపాలిటీవారు.

సుందర: మంచిసామ్యం చెప్పారు. మీ వేణుకు చెప్పండి వస్తే. (వీధితలుపు తట్టిన చప్పుడు) కృష్ణా! చూడు ఎవరో.

కృష్ణ: (నవ్వుచు) వేణు! (అని వెళ్లును.)

కృష్ణ: (మళ్ళీ ప్రవేశిస్తాడు చేతిలో కాగితంతో.) వినండి. వినండి.

సోమ: ఏమిటి?

కృష్ణ: టెలిగ్రాము. వేణుదగ్గిరనుంచి. నేటి ఎక్స్‌ప్రెస్సులో వస్తు న్నాడు—భార్యాసమేతంగా.

సోమ: ఆఁ!

సోమ : నిజంగా ?

కృష్ణ : అంటే ఈపాటికే వచ్చివుండాలే. టెలిగ్రాము ఆలస్యమైంది చేరడానికి.

సుందర : ఏమి చేస్తారండి ?

సోమ : ఏమి చెయ్యడం. ఈయింట్లో మాత్రం కాపరం చెయ్యనివ్వను. వాడి వాటా వాడిమొఖాన కొట్టడానికి సిద్ధంగా వున్నాను.

సుందర : అయితే కడప తొక్కివస్తే, వాళ్ళని వెళ్ళగొడతామా ?

సోమ : నీకెందుకు ? నాపూచీ అది.

(మళ్ళీ వీధిలో ధ్వని)

సుందర : వారే.

(పైట, తల సర్దుకుంటుంది. కృష్ణమూర్తి నిష్క్రమణ)

[తెరలో మాటలు

' హలో ! కృష్ణా ! ఇది నావైఫ్' 'నమస్కారం'—' సామాన్లు ఈగదిలోనే ఉంచేయి!' 'ఏ కూలీ!—' 'హవ్ ఈజ్ ఎవ్విరిబడి ?'

ప్రవేశం కృష్ణమూర్తితో వేణుగోపాల్, భార్య కనకాంగి సమేతంగా. వేణుగోపాల్ సోమసుందరంగారి అన్నకుమారుడు. వయస్సు ౩౦. వేషం భాష అంతానవీన పంథా—తెలివికన్నా ఉత్సాహం ఎక్కువ. న్యాయవాది.

కనకాంగి పుట్టిందివేశ్యకులంలో. అవలంబించిన మొదటివృత్తి కుల వృత్తియే. గత్యంతరంలేక. సంగీతజ్ఞానం సౌందర్యం చాకచక్యంఉండడం చేత కీర్తి గడించింది. ఆకీర్తి ఫిల్ముకంపెనీ వాళ్ళని ఆకర్షించింది. నటి అయింది, ఆక్షణంలోనే మొదటివృత్తి వదలివేసింది. కొత్తచొక్కా రాగానే పాతచొక్కావలె.... ధనం. కీర్తి, కావలసినంత లభించినా గౌరవం, సంప్రదాయం అంటే అభిమానం. వివాహం అంటే గొప్ప మర్యాద....వయస్సు దాదాపు ౩౦ ఉన్నా ౨౫ లాగవుంటుంది.]

వేణు : బాబయ్యగారు ! నమస్కారం. పిన్నీ. ఆనవాలు పట్టినావా.... మీ కోడల్ని అందరికీ పరిచయంచెయ్యవలెనని పిల్చుకొనివచ్చాను,

కనక : నమస్కారం !

సుందర : కూర్చోండి!

కృష్ణ : బాగా వుంది వదినెగారు! కోడలికి మర్యాద.

వేణు : ఏమి బాబయ్యా! నిరుడు, చూచినప్పటికీ ఇప్పటికీ చాలా వయసు మీరినట్లు కనబడుతున్నారు....ఒంట్లో కులాసాగావున్నదా?

సోమ : ఆహా! నాకేమీ లేదు-రొంపైనా పట్టలేదు. నీవింకా అలిసి పోయి నట్లున్నావు.

వేణు : అది ప్రయాణంచేత....పిన్నీ! కోడల్ని లోపలికి పిల్చుకవెళ్ళి నీళ్ళు గీళ్ళు ఇయ్యరాదూ?

సుందర : ఇలా! రా. (దారితీస్తుంది.)

కనక : (చెంగున లేచి) అలాగేనండి.... (సుందరమ్మతో లోపలికి వెళ్లను. కృష్ణమూర్తి రెప్పవాల్పకచూచి ఆనందిస్తున్నాడు ఆ చురుకు, ఆ చైతన్యం,)

సోమ : అబ్బాయి! ఏమిటీ ఆకస్మిక ఆగమనం?

వేణు : (నవ్వుచూ) ఆశ్చర్యంకదూ. అవును. మేము నిన్నటివరకూ అనుకోనేలేదు. ఆదివారం సెలవురోజేగద, మిమ్మల్ని అందర్నీ ఒకసారి కలుసుకొని రావచ్చునని కనకాంగిచెప్పితే సరే నన్నాను. (మెల్లిగా) కనకాంగికి మీరందరంటే చాలాగౌరవం, భక్తి. దానికి కొంచెమైనా అహంభావం, బడాయి లేదు....

సోమ : అయితే మళ్ళీ........

వేణు : వెళ్ళడమా? రాత్రికో, రేపో.

సోమ : అలాగా....కృష్ణమూర్తితో కబుర్లు చెప్పుకుంటూవుండు. నేను అలాబజారు వెళ్ళి వచ్చేస్తాను. (వెళ్ళును)

వేణు : ఏమి, కృష్ణా! ఏమిటివిశేషాలు?

కృష్ణ : సరే. కూపస్థమండూకంలాగవున్న నేనా నీకు విశేషాలు చెప్పే వాణ్ని.

వేణు : ఒప్పుకోను, పట్టణంవిశేషాలు వేరు, పల్లెటూరు విశేషాలు వేరు....పోనీ, వివాహం ఎప్పుడు?

కృష్ణ : విఘ్నేశ్వరునికి జరిగిన మర్నాడు.

వేణు : నేనూ అలాగే అనేవాణ్ని.

కృష్ణ : అందరికీ దానిలో బంగారం దొరుకుతుందా

వేణు : అంటే ?

(ప్రవేశం సుందరమ్మ, కనకాంగి)

కనక : (కృష్ణమూర్తి మాటలు విన్నది.) నన్ను దెప్పిపొడుస్తున్నారండీ....నాలో లేకపోయినా నాపేరులో బంగారం వున్నదవి.

వేణు : (నవ్వుచు) అదా ! కనకాంగివనా ?

కృష్ణ : (కనకాంగితో) ఏమండోయి ! నామీద అన్యాయంగా అపనింద మోపుతున్నారు. తమరు సార్థకనామధేయలు. యథార్థం చెప్పుతున్నాను.

సుందర : వేణూ ! నీవు కాఫీగన పుచ్చుకోవూ ?

వేణు : ఎస్ ! కాఫీ అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. నా ఓల్డు ఫ్రెండ్ రామరావును కలుసుకొని వాడితో రమణమ్మగారి కాఫీహోటలు దర్శించిరావాలి. తప్పదు కనకం ! వెళ్ళనా ?

కనక : అయ్యో ! నా ఆజ్ఞమీదనే నడుచుకొంటున్నారు గాబోలు— మీవారిదగ్గర అగుడుచెయ్యడానికి నన్ను — అంతే....

వేణు : ఆల్ రైట్; పార్డన్ మి....గుడ్ బై. (వెళ్లును.)

(కొంతవరకు ఎవ్వరూ మాట్లాడరు. కృష్ణమూర్తి కనకాంగిని కండ్లతో తినేస్తున్నాడు. సుందరమ్మ కృష్ణమూర్తివంక కోపంగా చూస్తున్నది.)

కనక : ఓహో ! గ్రామఫోను ! సంగీతమంటే అందరికీ ఇష్టమేనా?

కృష్ణ : నాకు మరిన్ని....మీ పాటంటే చాలా ఇష్టం....

కనక : నాపాటా ! టాకీల్లోవేనా ? అన్నీ సెకండుహ్యాండు హిందీ తర్జుమాలేగా ?

కృష్ణ : అయితేమాత్రం మీ కంఠం ! అది ఫస్టుహ్యాండు కాదూ?

కనక : నాకంఠం మీరే మెచ్చుకోవాలి.

కృష్ణ : నే నొక్కడినేనా....ఎందరో - వేలకు - పదివేలకు మించి....

సుందర : మీది ఏవూరండీ ?

కనక : ఒకటిగాదు. పుట్టింది ఏలూరు- పెరిగింది కాకినాడ- నాటకాలు ఫిల్ములకోసరం ఏవూరు పడితే ఆవూరు - బొంబాయి. కల కత్తాతో సహా.

కృష్ణ : మాకు పుట్టడం, పెరగడం, చావడం—అన్నీ ఒక్కవూరిలోనే లెండి.

కనక : శాంతిజీవులు.

కృష్ణ : ఆఁ-జీవచ్ఛవాలం....

సుందర : ఒంటిరిగానే వెళ్ళేవారా ఇన్ని చోట్లకీ ?

కనక : అంటే ?

సుందర : మా వేణువి పెళ్ళాడకపూర్వం ?

కృష్ణ : ఏమి ప్రశ్న అది వదినెగారు ?

కనక : జవాబు చెప్పుతున్నా....పదిమందిలో ఒంటరిగానే....

సుందర : సమస్య

కనక : పరమసత్యం....

కృష్ణ : బలే ! ఎంతభావం చల్లేశారు.

సుందర : (కోపంగా) ఏమిటో ! నా కేమీ అర్థం కాలేదు. మొద్దు ముండను....మీరు మాట్లాడుకోండి. నే వింట్లోపనులు చూచు కుంటాను (రయ్యిమని వెళ్ళిపోతుంది. (కృష్ణమూర్తి కనకాంగి వంక చూస్తాడు. కనకాంగి ఫక్కుమని నవ్వుతుంది. కృష్ణమూర్తి కూడా నవ్వుతాడు—పకపకా....)

కనక : కోపం వచ్చింది మీ వదినెగారికి.

కృష్ణ : ఎందుకు ?

కనక : మీకే తెలియాలి.

కృష్ణ : పోనివ్వండి— ఒక పాట పాడరూ ?

కనక : అమ్మయ్యో ! ఇక్కడ పాడడమే ?

కృష్ణ: ఏమీ? అరణ్యమా?

కనక: అరణ్యంలో చక్కగా పాడుకోవచ్చును. దుష్టమృగాలుకూడా పాడుతూవుంటే ఏమీ చెయ్యవట.

కృష్ణ: అయితే యీ యిల్లు అరణ్యంకంటే చెడ్డదిన్నీ, సింహ శార్దూలాలకన్న నేను దుష్టుణ్ణో అవిన్నీ మీ అభిప్రాయం!

కనక: అంతంత ఊహలుచేస్తే నేను బ్రతకలేనండోయి.... పోనీ.... మెల్లగా పాడతాను. (హిందీ పాట పాడుతుంది)

కృష్ణ: (పరవశుడై పోతున్నాడు. ఆ సన్నని స్వరం మరింత తల త్రిప్పేస్తూ వుంది. పాడేటప్పుడు కొంచెంగా ఎత్తినమెడ, విప్పిన కండ్లు, అదురుతూ ఉన్న నాసికాపుటాలు మోహసముద్ర ములో ముంచేస్తున్నాయి.) హాయి! హాయి! ఏమి ఆనందం! (అకస్మాత్తుగా తెలిసియో తెలియకనో కనకాంగిచెయ్యి పట్టుకుం టాడు.)

కనక: (పాట ఆపి) ఆగండి! ఏమిటిది?.... మరిచిపోతున్నారు.
(చెయ్యి లాగుకో పోతుంది)

కృష్ణ: (పిచ్చిగా) వదలను. నేను వదలను........ బంగారం చేతికి దొరికితే వదుల్తానా?

(ప్రవేశం వేణు)

వేణు: హలో! (చూచి ఆగిపోతాడు)

కృష్ణ: (కనకాంగి చెయ్యి వదిలి వేసి లేచి. వేణువంక చూడకుండా) చాలా థ్యాంక్సు! పాట అద్భుతంగా వుంది.
(అవి విష్కగ్రిమిస్తాడు.)

కనక: (కృష్ణమూర్తి వెళ్ళగానే గొల్లుమని నవ్వి) రండి. రండి. చాలా సంగతులు చెప్పాలి, రండి.

వేణు: (నవ్వడు, ఉత్సాహం చూపించడు.)

కనక: మీయింట్లో ముచ్చట్లు చెప్తా, రండి. కూర్చోండి.

వేణు: (కూర్చుని) ఇంతలోనే విశేషాలా?

కనక : కావలసినన్ని.... అయితే తర్కించకుండా వినాలి........ మొదటి విశేషం మీ పిన్నిగారికి మరది మీదే మనస్సంతా.

వేణు : (ఉలికిపడతాడు.)

కనక : సందేహం లేదు. ఆవిడ అతన్ని కళ్ళతో చూడ్డంలేదు; తినేస్తూవుంది. పాపం ఆ అబ్బాయి గ్రహించినట్లు లేదు; లేదా గ్రహించి మింగా లేక కక్కా లేక సందిగ్ధావస్థలో బాధ పడుతూ వున్నాడు. రెండో విశేషం. నేను వచ్చినప్పటి నుంచీ మీ కృష్ణమూర్తికి నా మీదే కళ్లు. మంచి యౌవనం. బ్రహ్మచారి. సంగీత సాహిత్యాలంటే అభిరుచి. ఈసంగతి అప్పుడే కని పెట్టింది మీ పిన్ని.... అల్లాంటి సంగతులు మా ఆడవాళ్లకు సులభంగా తెలుస్తవిలెండి....

వేణు : తరువాత !

కనక : ముగ్గురమూ కూర్చుని రెండు నిమిషాలు మాట్లాడేసరికి మీ పిన్ని కోపంచేసుకొని రివ్వుమని తారాజువ్వలాగ లేచి వెళ్ళిపో యింది. ఇద్దరమే ఉండిపోయాము. పాడమని బ్రతిమాలాడు. పాడుతూవుంటే హఠాత్తుగా చెయ్యిపట్టుకున్నాడు పిచ్చివాడు.... నిజంగా అంత మతిపోయి ప్రవర్తిస్తా డనుకోలేదు.... ఇంతలో మీరు వచ్చారు ద్రౌపదీ మానసంరక్షణం కోసం వేణుగోపాల మూర్తివలె.

వేణు : తల తిరిగిపోతూవుంది.... రాత్రికే తప్పక వెళ్ళిపోవాలి....

(లోపలికి వెళతాడు)

కనక : (ఒంటరిగా వుండి కూనిరాగం తీస్తూ. ప్రవేశం మెల మెల్లగా నిర్మల.)

కనక : రామ్మా ! రా. ఎవరమ్మాయివి ?

నిర్మల : పంతులుగారి అమ్మాయిని.

కనక : అమ్మగారు ఏమి చేస్తున్నారు ?

నిర్మల : (పలకదు.)

కనక : నాతో మాట్లాడ వద్దన్నారా ?

నిర్మల : (ఏడుస్తూ) మా అమ్మ లేదు చచ్చిపోయింది.

కనక : (కరిగిపోయి) నా తల్లివి గదూ. ఏడవవద్దు. రా. (అని చేరదీసి ప్రక్కన కూర్చోపెట్టుకుంది.)

నిర్మల : పిన్ని చూస్తే తిడుతుంది.

కనక ; నే నున్నానుగా భయంలేదు. చదువుకుంటున్నావా?

నిర్మల : ఓ....మాబళ్ళో పాటకూడా నేర్పుతారు. నాకు పాటంటే ఇష్టం....

కనక : నే పాడనా ?

నిర్మల : (సంతోషంతో తల ఊపుతుంది.)

కనక : ('చక్కని రాజమార్గము' అనే కీర్తన పాడుతూ వుంటుంది. ప్రవేశం వెనకనుంచి సోమసుందరంగారు పాట సారస్యం అనుభవిస్తూ)

సోమ : (పాట ఆగగానే) చాలా బాగా పాడతావు. అందులో కీర్తన, బంగారంలాంటి కీర్తన (నిర్మల జారిపోతుంది)

కనక : (లేచి సగౌరవంగా) కూర్చోండి. మామగారికి వెధవ హిందూస్తానీ మట్లకన్నా మన పూర్వపు కీర్తనలపైనే అభిమానంలా వుంది.

సోమ : ఆఁ బాగా చెప్పావు. వెధవ హిందూస్తానీమట్లు....

కనక : నా కసలు మనసంగీతం అంటేనే ఇష్టం. చిన్నప్పుడు కొంచెం నేర్చుకున్నాను కృతులు, పదాలు, జావళీలు.

సోమ : జావళీలుకూడా వచ్చునా ?

కనక : ఏవో కొన్ని—పాడనా ?

సోమ : మెల్లగా పాడు. మెల్లగా, మృదువుగా పాడితే జావళీలు సుఖంగా ఉంటవి.

కనక : అబ్బో! మామగారు రసికులు. (జావళీపాడుతుంది)

సోమ : వహావా! చిన్నప్పుడు చదువుకున్న మనుచరిత్ర జ్ఞాపకం వచ్చింది నీకంఠం వింటే. (కొంచెం రాగయుక్తంగా) "రహిపుట్ట జంత్రగాత్రముల రాతి కరగించు, విమలగాంధర్వంబు విద్య మాకు...."

కనక : (చప్పట్లు తట్టుతూ) సంగీతం సాహిత్యం అన్నిట్లో ప్రవేశం వుంది మామగారికి.

సోమ : (ఒళ్ళు తెలియడంలేదు. కుర్చీ కనకాంగిదగ్గరకు లాక్కుంటాడు.) ఏదీ! ఇంకోపదం ఒకటి!.

కనక ; (పాడుతూంటుంది.)

సోమ : (కనకాంగి పాడుతూవుంటే తాళం వేస్తుంటాడు. తప్పిపోయో ఉద్దేశించో ఒకదరువు కనకాంగి తొడమీద వేస్తాడు.)

కనక : (చప్పుమని పాట ఆపి లేచి నిలబడుతుంది.) శ్రుతి మీరిపోతూంది.

సోమ : (ఖంగారుతో లేచి, తడబడుతూవుంటే వీధితలుపు తట్టిన చప్పుడు వినబడుతుంది) వస్తున్నా; వస్తున్నా. (అని త్వరగా వెళ్ళి శంకరశాస్త్రితో ప్రవేశిస్తాడు. శంకరశాస్త్రి సోమసుందరం గారి ఆప్తవర్గంలోవాడు. రమారమి ఏకవయస్కులే ఇద్దరు. రసికుడు.)

శంకర : ఎవరది? కనకమా?....కనకమే!

కనక : శాస్త్రిగారు!

సోమ : (ఇక నిక్కడుండకూడదనుకొని) కూర్చో, కూర్చో. ఇప్పుడే వస్తా. (వెళ్తాడు)

శంకర : నిజంగా ఇవి నాకళ్లేనా?....నేను మేలుకున్నానా?....ఎన్నాళ్ళ కెన్నాళ్లకు.

కనక : అంత ఆపేక్ష మరి,

శంకర : (కూర్చుని) నే నేమి చెయ్యను? అందరానిపండువైపోయావు ....అన్నట్లు ఇక్కడి కెలా వచ్చావు, ఆశ్చర్యంగా వుంది.

కనక : ఇంకా ఆశ్చర్యం .... నే నెవ్వరి ననుకున్నారు ? .... సోమ సుందరంగారి కోడల్ని.

శంకర : (పకపక నవ్వుచు) తరవాత ?

కనక : మీరు నమ్మటం లేదు. ఒట్టు.

శంకర : అంటే వేణు పెళ్ళాడాడా నిన్ను ?

కనక : ఊఁ.

శంకర : ఎలాగ ? చెల్లుతుందా ?

కనక : ఓ; చట్టం వుందట.

శంకర : ఓసి. ఎంతపని చేశావు ! సోమసుందరంగారి వంశం అంటే అంత ఛాందసులని ప్రతీతి....దిగ్విజయమే నీది....ముసిలివాడు ఒప్పుకున్నాడా ?

కనక : వివాహం అయ్యాక తెలిసింది వారికి. నన్ను చూచింది నేడు.

శంకర : మండిపడ్డాడా ?

కనక : లేదు. వచ్చినప్పుడు చల్లగా పైకి వెళ్ళిపోయారు. మళ్ళీ వచ్చాక ఎవ్వరూలేకపోతే నా సరసనవచ్చి కూర్చున్నారు. పాడ మన్నారు. పాట మెచ్చుకొన్నారు.

శంకర : ఆఁ ఆఁ....

కనక : (నవ్వుతు) పాట పారవశ్యంలో కాబోలు పొరపాటున తాళం నాతొడపైన వెయ్యడం మొదలుపెట్టారు.

శంకర : (విరగబడి నవ్వుతు) ఓరి ముసిలినక్కా-

కనక : (నవ్వుతు) పాపం ! ఖంగారుపడిపోయారు నేను అదిలించే టప్పటికి.

శంకర : ఎంత అవస్థ !

(ఇద్దరు కలసి నవ్వుతూఉంటే ప్రవేశం వేణుగోపాల్.)

వేణు : (కఠినంగా) కనకం ! ఏమిటది !........శాస్త్రిలుగారు ! నమస్కారం !

శంకర : చాలాకాలమైందికదూ, వేణు! విన్నాను. కనకం చెప్పింది. అదృష్టవంతుడవు, కనకం మంచి పిల్ల.

వేణు : (ఈ ప్రసంగం నచ్చడంలేదు.)

కనక : శాస్త్రిలుగారు నన్ను చిన్నప్పటినుంచీ ఎరుగుదురండి.

వేణు : ఓ హో!

సోమసుందరం : (ప్రవేశించి) శంకరం! రావోయి!.... (అని వీధికి దారితీస్తాడు.)

శంకర : కనకం! సెలవు. కొన్ని రోజులుంటారా ?

వేణు : లేదు. రాత్రికే ప్రయాణం.

శంకర : అయితే సెలవు. (సోమ. శంకర, నిష్క్రమణ.)

కనక : ఎందుకండీ అంత కోపంగా వున్నారు ?

వేణు : వైఖరి బాగావుంది, వచ్చి రోజన్నా కాలేదు. కృష్ణమూర్తితో సరసం, ఎవడో కోన్‌కిస్కా శాస్త్రిలతో నవ్వుతాలు, పిన్నితో దెబ్బలాట....

కనక : అవును. అన్నీ నాతప్పేగదూ ? ముసలివాణ్ణి కట్టుకొని మరిది మీద మీపిన్ని మరులు కోవడం నాతప్పే. పిచ్చి బ్రహ్మచారి అందమైన పిల్ల కనబడగానే అవకతవకగా ప్రవర్తించడం నాతప్పే. మరిది నామీద కన్నువేశాడని ఆవిడ ఉడికిలితే నాదేతప్పు....౫౦ ఏండ్లముసలివాడు ధర్మశాస్త్రిలు తలక్రిందుగా చదివే మీ బాబయ్య ఒంటరిగా చూచి వద్దచేరి, వావీ వరసా లేకుండా, నాతొడమీద చెయ్యివేస్తే నాదేతప్పు. ఎప్పుడో కాకినాడలో మాయింటి ప్రక్కనున్న శాస్త్రిలతో ఆగొడవ చెప్పుకొని నవ్వితే అదీ నాతప్పే....

వేణు : ఆఁ ఆఁ........అంతపని చేశాడా బాబయ్య........తనంత.... నీవు ప్రోత్సాహం చెయ్యకుండా....కృష్ణమూర్తి మాత్రం....నీవే వాళ్ళని బుట్టలో వెయ్యడానికి ప్రయత్నించివుంటావు.

కనక : రామ రామ!

వేణు : చాల్చాలు. అసహ్యం. వెనకటిబుద్ధి ఎక్కడ పోతుంది ?

కనక : (లేచి దీనంగా) అలా అనకండి. నన్ను చంపేస్తున్నారు....

వేణు : నిన్ను పదినిమిషాలు వదిలి వెళ్ళడానికి జంకుగావుంది. ఏమైనా చేస్తావు....అవును, నీలాంటిదాన్ని పెళ్ళిచేసుకోవడమే పొరపాటు

కనక : అఁ.

వేణు : అప్పుడే ఇద్దర్ని చెడగొట్టినావు.

కనక : నేనా ? వెర్రికుక్కల్లాగ వాళ్లు పైనబడితే....

వేణు : ఛప్, నోరుముయ్యి.

కనక : (దుఃఖం కోపం ఆపుకుంటూ) ఎందుకంత మాట ?

వేణు : వెళ్ళిపోవాలి ఈ రాత్రికే.

కనక : సరే.

వేణు : (లోపలికి వెళ్ళిపోవును.)

కనక : (కండ్లనీళ్ళు తుడుచుకొని, నిరసనభావంతో పెదవి విరిచి, మంగళసూత్రం చేతితో తెంపి పారవేసి) ఛీఛీ ! ఏమి మగవాళ్ళు ....(వీధి గుమ్మంవైపు వెళ్ళుతుంది)

నిష్ఫలం

— పాత్రలు —

చిత్రరేఖ	వేశ్య
రత్నం	చెలికత్తె
రంగారావు	జమీందారు
సీతయ్యమ్మ	రంగారావు భార్య
నరిసి	దాసి

రంగము :

[చిత్రరేఖ ఇంట్లో, మేడమీద పడక గది, ఒకమూల మంచం, ఇంకొక వైపు నిలువుటద్దం, అద్దంముందు బల్ల, కుర్చీ; అదే వరుసన బీరువా.

చిత్రరేఖ వేశ్య. ఎంత వయస్సో యదార్థంగా చెప్పడానికి ఎవరితరం ? పదహారేండ్ల బాలికకాదు, వయసు చెల్లిందీకాదు. ప్రౌఢ; సౌందర్యవతి; కులుకుకన్న, కళ ఎక్కువ; కళ్ళల్లో నవ్వూ ఏడుపు మిళితమైనట్లుంటుంది.

చిత్రరేఖ కుర్చీమీద కూర్చుని శృంగారించుకుంటున్నది. ప్రక్కన రత్నం నిలుచుని సహాయం చేస్తూఉంటుంది. రత్నం నౌఖరుకాదు, చెలికత్తెకాదు, స్నేహముకాదు,— అన్నీని ఒక విధంగా]

చిత్ర : ఒసే ! ఏవీ లోలకులు.

రత్నం : అవిగో.ఎదురుగానె ఉన్నవమ్మా. పరధ్యానంగా ఉన్నారుగావి.

చిత్ర : అవునే....ఎందుకో తెలియదు.

రత్నం : కారణాలకేమమ్మా. ఎన్నికావలిస్తే అన్ని.

చిత్ర : అంటే?

రత్నం : జమీందారుగారు ఇంకా రాలేదు. ఒకటి. వారి జనానావారు వస్తున్నామని కబురు. రెండు,.....చాలవూ?

చిత్ర : (లోలకులు వేసుకుంటూ) భయంవేస్తూవుందే....రత్నం! చూడు గుండె యెలాకొట్టుకొంటూ వుందో?

రత్నం : ఎందుకూ....మీదంతా విపరీతం....మర్యాదస్థులు మనఇంటికి వస్తే వారి గుండెలు కొట్టుకోవాలిగాని, మన కెందుకూ భయం, ఆదుర్దా?

చిత్ర : ఛీ. వేళాకోళం గాదే.

రత్నం : ఎందుకు వస్తారో దేవిగారు?

చిత్ర : అర్థోక్తిగా వ్రాశారు, అంతే. "మీకు మాకూ ఆప్తులైనవారి క్షేమంకోసరంగా మీతో జరుగురుగా మాట్లాడవలెను." అని.... (కనుబొమ్మలు చేర్చి) ఇంకెందుకూ వదిలిపెట్టమని చెప్పడానికి గాబోలు. (కింద తలుపు తట్టిన చప్పుడు) వెళ్ళవే....వచ్చారు.... త్వరగా (రత్నం వెళ్ళును. చిత్రరేఖ ముస్తాబు త్వరగా ముగించి బల్ల శుభ్రం చేస్తుంది. ప్రవేశం రంగారావు. జమీందారు. వయస్సు రమారమి 30. ముఖంలో తెలివితేటలు విషయాసక్తికి లోబడినట్లు స్ఫురిస్తుంది. ఇప్పుడు దేహం ఆత్మ రెండూ అలసిపోయినవి. నిరాశాభావం వదనంమీద తాండవిస్తూవుంది.)

చిత్ర : (ఎదుర్కొని, చేతులు పట్టుకొని) ఏమిటీ వేషం! ఎందుకింత ఆలస్యం చేశారు.

రంగా : ఈ వేషమా! ఇన్‌సాల్వెంటువేషం, బిక్షగాడివేషం—ఆలస్యం షాహుకారు పన్నిన పద్మవ్యూహంలోనుంచి బైటికిపడి రావడం చేత.

చిత్ర : ఏమి చేశారు?

రంగా : (వికటంగా నవ్వుచు) మూడు డిక్రీలక్రింద మూడువారంట్లు.

చిత్ర : అబ్బా! ఏమి బాధ మీకు. వీటికి అంతం ఉండవా స్వామీ!

రంగా : చిత్రా ! నన్నడగకు. (మంచంమీద కూర్చుంటాడు).... పోనీ ఎందుకా గొడవ. నీదగ్గర ఉన్నంతసేపు అయినా సంతోషంగా ఉండక....స్వర్గంలో కూడ సంసారతాపత్రయమేనా.... ఏదీ—రా.

చిత్ర : (ఉత్సాహం లేకుండా) ఎంతండీ బాకీ ?

రంగా : అబ్బబ్బ ! ఇంకా బాకీల్లోనే ఉన్నావూ ? ఎంతో కొండంత.

చిత్ర : చెప్పదురూ....మీ క్షేమం మీ పట్టపు రాణికేగాదు, మాకూ కొంచెం అవశ్యమే.

రంగా : ఆ ! ఆ ! ఏమిటీ మాటలు....పట్టపురాణి ఎందుకు వచ్చింది ఇప్పుడు.

చిత్ర : ఇంకా రాలేదు. కాని త్వరలోనే ఆభాగ్యం కలుగుతుంది లెండి.

రంగా : గందరగోళం....నీమాటలు నీకర్థం అవుతున్నాయేమో.... నాకుమాత్రం ఊహూఁ....

చిత్ర : నాపాపం ! మళ్ళీచెప్తాను. వినండిబాగా. మీ రాణీగారు, మీ జనానావారు, మీ పట్టపుదేవిగారు ఇక్కడికి, ఈ యింటికి, నా యింటికి, ఈరోజు విజయం చేస్తామని ఉత్తరపూర్వకంగా వర్తమానం చేశారు....ఇప్పుడైనా అర్థమైనదా ?

రంగా : (తటాలున మంచందిగి) ఏమి, ఏమి....ఆవిడ ఇక్కడికా వస్తానన్నది ? నిజంగా ?

చిత్ర : అహ్హహ్హ ! ఏమో అంతవింత, అంత విడ్డూర్యం....ఇది ఇల్లు గాని దుకాణం కాదుగదా ! మీరు రావడానికి తగినప్పుడు మీ అర్ధాంగిని రావడానికి అర్హతలేదేమి ?

రంగా : ఏమి సామ్యం చెప్పావు ! నేను భ్రష్టు అయితే....

చిత్ర : అందులో లేదా సహధర్మాచరణం ?

రంగా : ఆ వాదన వద్దు. కాని, ఆశ్చర్యంగావుంది. ఎందుకు వస్తానన్నది ?

చిత్ర : ఇదుగో, నమ్మకం లేకుండే ఉత్తరం. (మేజాసొరుగులోనుంచి తీసి ఇస్తుంది) మీరే చదువుకొని ఊహించుకోండి....

రంగా : (ఉత్తరం చదువుకొని) నా క్షేమం కోసరమా? నీతో ఏమిపని?

చిత్ర : భలే! మీక్షేమం కోరేవారికి నాతోపని ఉండదనా అభిప్రాయం; శెహభాష్.

రంగా : కాదు, చిత్రం కాదు. పాపం, నీవేమి చెయ్యగలవు.... అమాయికురాలు అలా వ్రాసింది గాని.

చిత్ర : ఆవిడ అమాయికురాలున్నూ నేను మాయలాడిన్నా?

రంగా : (వినిపించుకోకుండా) బహుశా, ఈ విధంగా ఉండవచ్చు: నా కష్టదశంతా తెలిసేవుంటుంది. తనకు సహాయం చెయ్యడానికి శక్తిలేదు. తన తండ్రి నడిగితే నాకు పరువుతక్కువ.... ఇక విన్న అయినా అడగడానికి నిశ్చయించుకొన్నది....

చిత్ర : దేనికి?

రంగా : ఇక దేనికి? నా బాధకు ఔషధానికి— ధనానికి.

చిత్ర : నేను బ్యాంకీ అధికారినా, షాహుకార్నా?

రంగా : అబ్బ!.... ఏదో విధంగా, నగలూ, నాణ్యాలూ, అమ్మి గిమ్మి.

చిత్ర : (చిరునవ్వుతో) ఓహో!

రంగా : కానీ ఎంతటి కార్యానికి పూనుకొన్నదో.... దేవాలయానికి తప్ప ఇంకొక చోటికి వెళ్ళదు.... ఎంత త్యాగం.... ఎంత ఉదారం.

చిత్ర : (కండ్లలో నవ్వులేదు ఇప్పుడు; అంతా ఏడుపే)

రంగా : (పచారు చేస్తూ) అయ్యో? దౌర్భాగ్యుడివి, నాకోసరం.... ఎటువంటి వంశంలో పుట్టింది, ఎంత బ్రతుకు బ్రతికింది.... ఎంత కష్టపడ్డదో కదా! ఇలా సంకల్పించుకోవడానికి.... అయ్యయ్యో! ఎవ్వరైనా చూస్తే ఏమనుకుంటారు?.... ("తలుపు" "తలుపు" అని శబ్దం) ఎవరది?

చిత్ర : వారే అనుకొంటాను.

రంగా : నేనో మరి.

చిత్ర : (నవ్వుచు) మంచం క్రింద.

రంగా : (కోపంతో) ఛీ.

చిత్ర : ఆ చిన్నగదిలోకి వెళ్ళండి.

రంగా : రత్నం గదితలుపు తీస్తుందేమో ?

చిత్ర : తియ్యనివ్వను. (గదిలోకి ప్రవేశపెట్టి తలుపు మూస్తుంది)

(ప్రవేశం రత్నం)

రత్నం : అమ్మా ! అమ్మా : వారు వచ్చారు.

చిత్ర : పైకి తీసుకురా.

రత్నం : ఇక్కడికేనా ? (అని చుట్టూ చూస్తుంది రంగారావు కోసరం.)

చిత్ర : (తలపంకించి ఆగదిలో ఉన్నారని సూచిస్తుంది)

రత్నం : (నవ్వి వెళ్ళిపోతుంది)

[చిత్రరేఖ అద్దం వద్ద నిల్చుని సర్దుకొంటుంది.

ప్రవేశం సీతయ్యమ్మ. దాసి నరిసి. సీతయ్యమ్మ ముసుగు వేసుకుంది. సన్నగా నాజూకుగా ఉంది. 20, 22 సంవత్సరాలకన్నా ఉండవు. ముసుగు తీయగానే ముఖంలో అహంభావం గర్వం కనబడతవి.]

చిత్ర : రాణీగారూ చాలా ప్రయాసపడ్డారు. కాకితో కబురుపంపితే నేనే వచ్చేదాన్నే.

సీత : యాచనకోసరం బిచ్చగాండ్రు భాగ్యవంతుల యిండ్లకు వెళ్తారు గాని తమ యిండ్లకు భాగ్యవంతుల్ని రమ్మనరు.

చిత్ర : రామరామ. ఏమి ఉపమానం చెప్పినారు.

సీత : పరిస్థితులకు సరియైనదే.

చిత్ర : కూర్చోండి (కుర్చీచూపును)

సీత : (కూర్చుని) మీరు

చిత్ర : మాయింట్లో నేను నిలబడవచ్చును లెండి.

సీత : నరిసీ, క్రిందికివెళ్ళి కాచుకో....(నరిసి వెళ్ళును) ఎక్కువకాలం వుండ వీలులేదు....నేను వచ్చినపని మీరు ఊహించే వుందురు.

చిత్ర : లేదు.

సీత : వారి ప్రస్తుతస్థితి మీకు తెలిసే వుంటుంది.

చిత్ర : అంటే ఋణాలబాధా ?

సీత : అవును.

చిత్ర : ఆఁ, ఎరుగుదును. జూదం నలధర్మరాజుల్నే ముంచివేసింది. వారెక్కడ ఆగగలరు.

సీత : (కోపముతో) ఇప్పుడు వారి చర్యలను విమర్శించడానికి రాలేదు మేము.

చిత్ర : ఎందుకు వచ్చారో చెప్పరైతిరి. నాచర్యలు విమర్శించడానికా ?

సీత : కాదు. విమర్శించి ప్రయోజనము లేదు. మాతండ్రిగారు నన్ను ఏరి, కూర్చి, వారికి ధారవోసినారు. అగ్నిసాక్షిగా నన్ను వివాహం చేసుకున్నారు. రూపలావణ్యాలు లేని కోతినిగాను, చదువు సంధ్యలు లేని మూఢురాలినిగాను,—అయినా నిన్ను చూచి, నీ సహవాసం ప్రాప్తించిన క్షణంనుంచి నా మాటే మరిచిపోయారు.... నీవు ఏమి మచ్చుమందు చల్లినావో — నీ తళుకుబెళుకులకే మోస పోయారో నీలో ఏమికనబడ్డదో కానీ, నీయిల్లేవారి అంతఃపురం అయిపోయింది.

చిత్ర : ఏభార్యకుగాని మగడుంచుకొన్న వేశ్యలో గుణాలు ఎప్పుడూ కనబడవు.

సీత : ఎందుకీ దెప్పిపొడుపు ?....నాదేతప్పు....నేను వచ్చిన దిందుకు కాదు....వారు కష్టదశలో ఉన్నారు. పరువు ప్రతిష్టలకే భంగం కలిగే స్థితి వచ్చింది....మంచిరోజుల్లో వారు ఎంతో మీకు ఉప కారం చేశారు. రెండుచేతుల్తో ధనం ఇచ్చారు. నగలు చేయించారు. నీకు ఇష్టమైనదల్లా....అణుమాత్రం కృతజ్ఞత ఉంటే చాలు, ఈ విపత్తునుంచి వారిని దాటించగలవు. నాదగ్గర ధనంలేదు; మా తండ్రిగారిని అడగడానికి వారు సమ్మతించరు....నీ దగ్గరున్న

పెద్దనగల్లో ఒక్కటి అమ్మితే సరిపోతుంది ఈ వారంట్ల మొత్తానికి....ఇదే నా ప్రార్థన. స్వయంగా నేనేవచ్చి వేడుకొంటే మీరు ఒప్పుకుంటారన్న నమ్మకంతో వచ్చాను.

చిత్ర : పాపం. వృథాప్రయాస....నావద్ద ధనంలేదు. పట్టుమని పది వందల ఖరీదుచేసే వస్తువేలేదు. ఏమిచెయ్యను ?

సీత : మరి మీరు వేసుకున్న యీ నగలన్నీ....వారు మీకు ఇచ్చినవి కావా....

చిత్ర : కావు....

సీత : ఇంకెవ్వరో....

చిత్ర : పొరబాటు, నేను కొనుక్కున్నవే (నవ్వుతు) కావలిస్తే యీ క్షణంలో వీటిని అన్నీ ఇచ్చేస్తాను....ప్రయోజనం మాత్రం వుండదు.

సీత : ఎందుచేత ?

చిత్ర : (నవ్వుచు) ఇవి రత్నాలనుకుంటున్నారా? కావు....రంగూను రాళ్లు....యీ గాజులు బంగారపవి కావు. ఇమిటేషన్. అన్నీ కలిపితే వందైనా రావు.

సీత : (ఆశ్చర్యంతో) నిజంగా, నిజంగా.

చిత్ర : ఇంతవరకు వచ్చాక కథ సాంతం విని వెళ్ళండి. అసలు వారు నాకు అమూల్యమైన ఆభరణాలు కొనిపెట్టింది సత్యమే.... ఆ రోజులు మారిపోయినవి....వారి వద్దనుంచి దమ్మిడీగాని దమ్మిడీ ఖరీదు వస్తువుగాని నాకు ముట్టి ఎన్నో వర్షాలు వెళ్ళినవి.

సీత : ఆఁ ఆఁ.

చిత్ర : పాపిదాని కింతనీతి వుండడం వింతగా వుండదూ....పోనీ వినండి....వారికి తెలియకుండా వారంట్లు ఎన్నో వచ్చేవి. డిక్రీ దార్లు ఎందరో నన్ను చుట్టుకొనేవారు. వేరేమార్గం నాకు కనబడేది కాదు. నా వస్తువులు ఒక్కటొక్కటి అమ్మడానికి ప్రారంభించాను. అమ్మిన సొమ్ముతో తీర్చిన డిక్రీబాకీల లెక్క పూర్తిగా తయారుచెయ్యడానికి కొంతకాలం పడుతుంది. ఇంకా మీకు

నమ్మకంలేదు. (బీరువాలోనుంచి కాగితాల కట్టతీసి) ఇవిగో, చూచుకోండి—డిక్రీలు. వారంట్లు—సొమ్ము చెల్లించినందుకు రసీదులు....ఇంకా సందేహం—ఎక్కడిదో డబ్బు అని. (ఇంకొక కట్టతెచ్చి) ఇవి నా నగలు అమ్మినందుకు సాక్ష్యం—1930 ఆగస్టు 16. సేట్ చమనలాల్‌కు చెల్లించినది నాలుగువేలు దాదాపు....ఆగస్టు 15—నారవల కమ్మలు. పలకసరులు అమ్మితే వచ్చినవి దాదాపు నాలుగువేలు....ఇలాగే, మిగతావి.

సీత : (పరాభవాగ్ని దహించేస్తూవుంది. మాట్లాడడానికి పదాలురావు. ఆలోచిస్తూవుంది తీవ్రంగా ఏవిధాన్నైనా బాధించాలని.)

చిత్ర : అదీకథ. సర్వం అదృశ్యమైంది ఆవిధంగా. నేనున్నాను మిగత.

సీత : (ఏదో స్ఫురించింది. పెదవి విరిచింది) పాపం! ఎందుకు చేశారు ఈలాగు?

చిత్ర : ఎందుకా? అవును. అర్థంకాదు మీకు.—వేశ్యకు హృదయం ఉండదు, ప్రేమ ఉండదు. విశ్వాసము, కృతజ్ఞత ఏవీ వుండవు.

సీత : (మెల్లగా) ఆహా! ఎంత ధన్యులో మీరు. అంత అభిమానం అంత స్వార్థత్యాగం ఉంది గనకనే నాకు ఇంకా ఆశ కలుగుతూ వుంది....

చిత్ర : ఏ విధంగా?

సీత : కోప్పడకుండా వినండి. మీ ఆభరణాలు, ధనం, ఐశ్వర్యం అన్నీ అదృశ్యమైపోయినవి, నిజమే. కాని మీ సౌందర్యం మిమ్మల్ని వదలి పోలేదు.

చిత్ర : ఏదో గూఢంగా ఆలోచించి మాట్లాడుతున్నారు.

సీత : గ్రహించే వుంటారు....మీ సౌందర్యానికి వెలలేదూ? అమ్మితే కొనుక్కోడానికి సిద్ధంగావున్నవారు లేరా? ఆ షా హు కా రే ఒప్పుకోడూ?....ఇకమీరు ప్రేమకోసరం, వారి మంచి కోసరం చెయ్యలేని పని వుంటుందా?

చిత్ర : (కోపం పొంగి పొరలిపోతుంది) ఎంత గొప్ప ఊహ. ఎట్టి ఉదారస్వభావం....పెండ్లాడిన భార్యవని మిడిసిపడుతున్నావు

కాబోలు. పాతివ్రత్యం అంతా మీ వంటివారి కాణాచి అనుకొన్నావు. ఆ గర్వంతోకదూ ఈ విధంగా మాట్లాడుతున్నావు ?.... ఏమిటి మీ గొప్పతనం ? మీ పాతివ్రత్యం ! వేరే గతిలేక, స్వాతంత్ర్యం లేక, ధర్మమని, విధియని మీరు భర్తలమీద భక్తి విశ్వాసం కనబరుస్తున్నారు. మాబోటి వాళ్ళకు ఆ సంకెళ్ళులేవు స్వచ్ఛందవృత్తి. ఈ కృత్రిమ బంధాలులేవు. బలవంతపు పాతివ్రత్యం మీది. నాది స్వతంత్రమైనది. నాకు నిజంగా వారిమీద ప్రేమ, విశ్వాసం. విధియనిగాదు, ధర్మమనిగాదు, వేరేగతిలేకగాదు.

సీత : ఏమిటి ఉపన్యాసం, సానిముండకు పాతివ్రత్యం !—నేతిబీరకాయ.

చిత్ర : జాగ్రత్త.—ఇల్లెక్కి వచ్చావని ఊరకున్నాను.

సీత : ఏంచెయ్యగలవు ?

(తటాలున ప్రక్కగది తలుపు తెరుచుకొని ప్రవేశం రంగారావు.)

రంగా : ఆగండి, ఆగండి....నామూలాన ఎందుకీ దెబ్బలాట....దౌర్భాగ్యుణ్ని.

సీత : (ఆశ్చర్యంతో) ఇంతసేపుఇక్కడే ఉన్నారా ?

రంగా : అవును, దొంగలాగు—సీతా ! చిత్రను అన్ని మాటలాడడం తప్పుగాదా? ఎంత త్యాగంచేసింది నాకోసరం... నాకు తెలియకుండానే. దానిఋణం తీర్చుకోగలమా?

సీత : సాష్టాంగంగా పడమంటే పడతాను. అరుంధతీ, దాక్షాయణి అని పూజచేయమంటారా....ఏం చేసింది ? మీరిచ్చిన డబ్బు ఓర్చుకోలేక మీకోసరం ఉపయోగించింది.

రంగా : సీతా ! అదికాదు, ఆఖరున నీవు చెప్పింది తప్పే....నీకు చిత్ర గుణం తెలియదు.

సీత : అవును కలికాలం. బోగందాని పాతివ్రత్యం ఇల్లాలి దగ్గర ఘోషించేవరకు వచ్చింది ....క్షమించండి. ఎంత అమాయికులండీ.

చిత్ర : ఈ సంభాషణ ఆపేస్తే బాగుంటుందేమో. (క్రింద మాటలు వినబడుతవి....రత్నం హఠాత్తుగా ప్రవేశించును.)

రత్నం : అమ్మగారూ: షాహుకారు అసురాం సేట్ వచ్చి, వెళ్ళనంటున్నాడు. మిమ్మల్ని చూచితీరాలట.

చిత్ర : దొంగ. మీరిక్కడున్నది సందేహించే వచ్చాడు....మీరు మాట్టాడకుండా ఇక్కడే ఉండండి....వాడిని ఏవిధంగానో బుట్టలో వేసి పంపించేస్తాను. తరవాత మీరు వెళ్ళవచ్చును....

రంగా : వాడెందుకు వచ్చాడిక్కడికి? అప్పుడప్పుడు వస్తూవుంటాడా?

చిత్ర : ఏమిటామాటలు....మీరిక్కడుంటారని ఎవరికీ తెలియదంటారా? అదీగాక, రుచియెరిగినకుక్క—క్రిందటి దఫా నేను సొమ్ము చెల్లించానని మళ్ళీ ఆశతో వచ్చాడు....ఇక్కడే ఉండండి.... వచ్చేస్తాను. (నిష్క్రమణ)

రంగా : (అనుమానం కమ్మేస్తూవుంది మనస్సుని. పచారుచేస్తుంటాడు)

సీత : (మెల్లగా నవ్వుతు) ఎంత వెర్రిబాగులువారండీ మీరు పాపం. షాహుకారు హఠాత్తుగా వచ్చాడుకదూ....జమీందారుగారు పకీరయ్యారు మరి,

రంగా : ఛీ. ఛీ. ఎంత త్యాగం చేసింది.

సీత : ఏమి నమ్మకమండి. కాగితాలు చూసి ఖంగారై పోతున్నారు.... నగలు దాచేసి ఇలాటి దొంగరశీదులు పుట్టించడం బ్రహ్మకార్యమటండీ.

రంగా : మరి వారంట్లకు చెల్లించినసొమ్ము?

సీత : (నవ్వుతు) షాహుకార్లకు మాత్రం సానులంటే అభిమానం ఉండదనా మీ అభిప్రాయం.

రంగా : ఆఁ ఆఁ — అంత మోసమే.

సీత : మీకు నేను చెప్పవలసినదాన్ని కానుగాని మన పెద్దలు ఊరికే చెప్పారండి. వారకాంతల తత్వంగురించి....చక్రవర్తివాడైన రాజు చంద్రుండైన అని

రంగా: అలాగైతే నన్ను ఎప్పుడో వదిలి ఉండాలిగదా....చిల్లిగవ్వ ఇవ్వలేదే సంవత్సరాలనుంచి.

సీత: దానికి కారణం వేరు. జమీందారుగారు ఉంచుకున్నదంటే హోదా— విలువ ఎక్కువ— అడ్వర్టైజుమెంటు........

రంగా: నిజంగా?

సీత: కైపు తీరితేగాని నిజం తెలియదు. ఇకనైనా నా ప్రార్థననినరూ? ఈ వూరూ, ఈ స్నేహం అన్నీ వదిలేసి మా నాన్నగారి దగ్గరకు వెళ్ళిపోదాము. ఎంతో సంతోషిస్తారు. వెధవ షాహుకార్లు పదిమందికి జవాబు చెప్తారు.... అన్నికష్టాలు పోతవి....

రంగా: (నిట్టూర్పుతో) సరే

సీత: అమ్మయ్య, ఎంత మంచిరోజు! ఎన్నాళ్ళకి? (ప్రవేశం చిత్రరేఖ.)

చిత్ర: అబ్బ! వెళ్ళిపోయాడు.

రంగా: నీ ఋణం తీర్చుకోలేను ఈ జన్మంలో....

సీత: మీ సొమ్ము త్వరలోనే వీలుచేసుకొని పంపిస్తారు.

చిత్ర: (పిచ్చిగా చూస్తుంది రంగారావువంక)

రంగా: చిత్రా, నేను మా మామగారింటికి వెళ్ళిపోతున్నాను, సీతతో.

సీత: (విజయం తనదని సూచిస్తూ చిరునవ్వుతో) ఈ రోజే.

చిత్ర: నిజంగా? నిజంగా? మళ్ళీ ఎప్పుడు?

సీత: ఎప్పుడో రాకుండానే ఉంటారా?

రంగా: లేదు. నేను ఈ వూరికి మళ్ళీరాను.

చిత్ర: (తబ్బిబ్బై) ఆఁ ఆఁ....

సీత: సెలవు.... (రంగారావు కీలుబొమ్మలాగు తల ఊపుతాడు. సీతయ్యమ్మ దారితీస్తుంది.... చిత్రరేఖ బల్లపట్టుకుంటుంది ఆవేదనతో. రంగారావు, సీతయ్యమ్మ నిష్క్రమిస్తారు)

చిత్ర : (కుర్చీలో కూలబడి, చేతుల్తో ముఖం కప్పివేసుకొని ఏడుస్తూ వుంటుంది.)

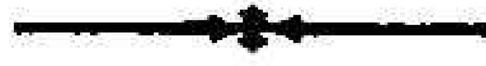
(ప్రవేశం: రత్నం)

రత్నం : అమ్మా.

చిత్ర : (లేచి, కండ్లు తుడుచుకొంటూ) రత్నం. అగ్గిపుల్ల.

రత్నం : (అగ్గిపెట్టి అందిస్తుంది)

చిత్ర : (వారంట్లు, డిక్రీలు, రసీదులు, అన్నింటిని పోగుచేసి వెలిగిస్తుంది. ఆ వెలుగులో చూస్తే చిత్రరేఖ కండ్లల్లో నవ్వే కనబడదు.)

వృధాయాసం

— పాత్రలు —

పార్వతి .... వీరభద్రరావు భార్య
నరిసి .... నౌకరు
ఇందిర .... వీరభద్రరావు ప్రియురాలు; విద్యార్థిని
వంకాయలవాడు

[కళాశాల ఉపాధ్యాయుల కోసరం ప్రత్యేకంగా కట్టబడిన ఇండ్ల వరసలో ఒక యిల్లు. ఇంటి వెనుకభాగంలో ముందు ఆ ప్రక్కని వసారాలో మడిగట్టుకొని పార్వతమ్మ అరటి కాయలు తరుగుతూ కూర్చుంది. పొట్టిగా. స్థూలంగా వుంటుంది. వయస్సు 32, 33. ముక్కు కొంచెంకురచ, కళ్ళు పెద్దవేగాని కనుబొమలు పలచనవటంచేత బోడిగా కనబడతవి. మెడ నడుము పరిమితి అమితం. మాటలో ఎప్పుడూ గొణుగు .ప్రపంచమంతా తనను అన్యాయంచేస్తూ వున్నదన్న భావం సూచిస్తూవుంటుంది.

ఒంటరిగా కూర్చున్నప్పటికీ గట్టిగా చెప్పే మాటలు ప్రక్క గదిలో నిద్రపోతూవున్న భర్తనుద్దేశించి. భర్త కళాశాలలో ఉపాధ్యాయుడు. ఆ రోజు ఆదివారం]

పార్వతి : ఏడు వేళారండీ ఎప్పుడో ! ఇంకా లేవరూ ?.... కాఫీ చల్లారి పోతుంది. తరువాత విసుక్కొని కాఫీహోటలుకు వెళ్ళి, డబ్బు తగలేస్తారు. అడ్డమైన అరవచాకిరీ నేను చెయ్యడమేగాని ఏమి ప్రయోజనం ? పేరా, ప్రతిష్టా........వెధవ ముండ. పనిచేసేదాని

కిక్కడా పొద్దు తెలియలేదు కాబోలు. గట్టిగా అడిగితే అలిగి ఆరు రోజులురాదు. దేవుడాఅంటూ నేనేతోముకోవాలి.కొత్తదాన్ని పెట్టుకోడానికిలేదట. వాళ్ళ సంఘం ఏర్పాట్లట....చాకిరీ ముండలకీ సంఘాలైతే - ఇక కుక్కలికి నక్కలికికూడసంఘాలు ఏర్పడుతవి ....ఏమండోయి ; ఏమి నిద్రండి....

అవునుమరి, ఎక్కడెక్కడో తిరిగి తిరిగి రాత్రి 12 గంటలకు వచ్చారు....భయంవేసింది సుమండీ రాత్రి....ఒంటరిగాకూర్చున్నా ....శ్యామలా దండకం చెప్పుకుంటూ....నాకేం! ఎప్పుడైనా లేవండి. నాకు తెలుసు ఏమవుతుందో – అదుగో ఆ కవీశ్వరుడు గుర్రపుజూలులాగ జుట్టు పెంచుకొని ధూమశకటంలాగా సిగరెట్టు పొగ వదులుతూ ఆ వెంకటేశ్వరరావు వచ్చి తలుపు తట్టేవరకు లేవరు....అప్పుడులేచి పరిగెడతారు కాఫీహోటల్‌కు! ఎప్పుడూ అధరామృతంలో మునిగితేలే ఈ కవీశ్వర్లకి ఉప్మాలు, కాఫీలు ఎందుకో ?....ఏమండోయ్ వింటున్నారుగదూ, దొంగలు, వినకేం? మీ కావ్యాలేమీ పత్రికల్లో రావెందుకో ? దొరికిన తెల్ల కాగితాలన్నీ పాడుచేస్తారు. ఏమి కవిత్వమో ఎప్పుడూ ప్రేమా, ప్రియులు, ప్రణయం, వియోగం - పెళ్ళిగాని కుర్రవాళ్ళనీ ఎదిగిన పిల్లల్నీ పాడుచేయడానికి తప్ప ఎందుకూ పనికిరాదు.

(ప్రవేశం పనిమనిషి నరిసి)

వచ్చావూ! ఇంతత్వరగా వచ్చావెందుకే, భోజనాలయ్యాక రారాదూ!

నరిసి : అలా అంటే ఎలాగండీ. ఎంతదూరం నడిచి రావాలండీ ఇప్పుడే గదండీ పడేశారు.

పార్వతి : బాగుంది. అసలాయనలేచి రెండు చీవాట్లు పెడితే భయం వుంటుంది. నే నరిస్తే నా నోరు నెప్పెడుతుంది గాని ఏమిలాభం.

నరిసి : ఏంటండీ అలాగంటారు. తమరు సెప్పితేమాత్రం విన్నాండీ ?

పార్వతి : చాల్చాలు, నీతో బాతాఖానీ కొట్టడానికి ఓపికలేదు. త్వరగా కానీ .... ఏమండోయి. నరిసికూడ వచ్చేసిందండి లేవరూ .... అవునుగాని మొన్న పాటకచ్చేరీకి అందరు మాస్టర్లు భార్యాల్ని

తీసుకువెళ్ళారట. మీరుమాత్రం నన్ను పారేశి వెళ్ళిపోయారు గాదూ....(మరీ గొణుగుతూ) నా బతుకంతా చాకిరీతోనే సరిపోతూ వుంది. మీకు నన్ను చూస్తేనే అసహ్యం. నలుగుర్లో నేను మీ భార్యనని తెలియడమే మీకుసిగ్గు.... ఒసేనరిసి....వంకాయలమ్ము తూ పోతున్నాడు. పిలు (నరిసి వెళ్ళి వంకాయలవాణ్ని పిలుచు కొని వస్తుంది)

పార్వతి: ఏవీ....గంపపెద్దదేగాని కాయలు లేవే.

వంకాయలవాడు: ఎన్ని కావాలమ్మా?

పార్వతి: ఎన్ని అయితేనే. మంచివి ఏరుకోవద్దూ. ఏలా ఇస్తావు.

వంకాయలవాడు: కానీకి ఆరు.

పార్వతి: వెళ్ళిపో. అమ్మడానికి వచ్చినట్టుగేవు.

వంకాయలవాడు: పోనిలెండి. మీకు ఇంకొకటి వేస్తాలెండి. అంత కన్నా గిట్టదండి.

పార్వతి: కానీకిపది. లేదా వెళ్ళిపో (వంకాయలవాడు వెళ్ళిపో బోతున్నాడు) సరే ఎనిమిది వెయ్యి నీతోపోరు....

వంకా: (గంప దింపుతాడు గొణుగుకుంటూ)

పార్వతి: ఏమిటా గొణుగు. అలా గొణిగితే నాకు చీదర. ఇష్టముంటే ఇచ్చిపో.

వంకా: బతకాల గదండీ....ఊ. సరే కానివ్వండి.

పార్వతి: చూడు: నాకు ముదురుకాయలు ఇష్టం. అవన్నీ ఏరిపెట్టు.

వంకా: (అలాగే ఏరుతాను. నరిసి నవ్వుకొంటూ వుంది.)

పార్వతి: అమ్మ దొంగా: ఎన్నికాయలు ముదురో అవి అలా వుండనీ, వీట్లో నేను ఏరుకుంటాను. (మెల్లగా ఎనిమిదికాయలు ఏరుకుం టుంది. అవి తీసుకొని లోపలఉంచి) ఉండు. కాణీ ఇస్తాను. (భర్త పడుకొన్న గదికాక ఇంకొక గదిలోకి వెళ్ళి పరుసు పట్టు కొనివచ్చి, తెరిచి కానీ పారేస్తుంది. నరిసి. వంకాయలమ్మేవాడు ఒకరి నొకరు చూసుకొని నవ్వుకుంటారు. వంకాయలవాడు

వెళ్తాను) ఇదేమిటి? (పర్సులో కాగితం కనబడ్డది. బయటికి తీసి) వీరభద్రరావుగారికి.... వీరికే ....(ఉత్తరం చదువుకుంది) ఆఁ ఆఁ ఎంత ద్రోహం? ఎంత మోసం. ఓసి ముండా! ఈ చదువులే ఇంత కొంపలు ముంచేస్తూ వున్నవి. కానీ! చిక్కారు నా దగ్గిర.... (తల ఊపి ఉత్తరం రవికెలో దాచివేస్తుంది. పర్సు మళ్ళీ గదిలో ఉంచేసి కూర్చుంటుంది. ఇంతలో వీధి గుమ్మం దగ్గర "ఏమండోయి" అని పిలుపు)

పార్వతి : ఒసే నరిసి! చూడు ఎవరో.

నరిసి : (చూచివచ్చి) ఎవరో బడిలో చదువుకునే పిల్లండీ. వారితో మాట్టాడాలట.

పార్వతి : అదే అయివుంటుంది. రమ్మను. (నరిసిపెళ్ళి తలుపుతీస్తుంది ప్రవేశం ఇందిర. కాలేజీలో ఇంటర్ చదువుకొంటున్నది. అట్టే అవయవసౌందర్యం లేకపోయినా నాజూకుగా ఉంటుంది. 18 ఏండ్లుంటవేమో. కొత్తరకం చీర, కొత్త బాణీ జాకెట్టు. ముఖంలో భయం. ఆవేదన కనబడుతున్నది.)

ఇందిర : మాష్టరుగారు లేరండీ.

పార్వతి : ఎవరమ్మాయి నీవు.

ఇందిర : ఈ కాలేజీలోనే చదువుకుంటున్నాను.

పార్వతి : పేరు లేదూ?

ఇందిర : ఇందిర

పార్వతి : ఓఁ ఎందుకు వచ్చావు. రమ్మన్నారా? నరిసీ బావిలో నీరు చేదేసేయ్!

ఇందిర : లేదు. వారితో ముఖ్యంగా మాట్లాడడానికి వచ్చాను.

పార్వతి : పాఠాల్లో ఏమైనా సందేహాలు వచ్చాయా.

ఇందిర : (ఊరుకుంటుంది.)

పార్వతి : నేను వారి భార్యనే. చెప్పవలసింది నాతో చెప్పవచ్చు.

ఇందిర : క్షమించండి. వారితోనే మాట్లాడాలి.

పార్వతి : నీకు వివాహమైందీ ?

ఇందిర : లేదు. త్వరలో అవుతుంది.

పార్వతి : ఎవరితో, మాస్టరుగారితోనా.

ఇందిర : (కంగారుగా) ఏమి మాటలండీ ఇవి.

పార్వతి : ఎందుకీ దాపరికం ? దొంగ కళ్ళుమూసుకుంటే ఎవరికీ కన బడదూ ?.... సిగ్గూమానం లేని దానివి నాతోమాత్రం చెప్పకూడదూ ఎందుకొచ్చావో ?

ఇందిర : (ఏడుస్తూ) మీ కాళ్ళుబట్టుకుంటాను. నన్ను రక్షించండి. చేసింది తప్పే. నేనేమిచెయ్యను. చిన్నతనం. ఆయన మాట నేనెలా తోసి వెయ్యడం. తరువాత నాస్థితి నాకే బోధపడింది. మావాళ్లు మంచి సంబంధం కుదిర్చారు కూడాను. మొన్ననే ఇక్కడ ఎమ్. ఏ. ప్యాసయ్యారు. శంకర శాస్త్రి........

పార్వతి : అయితే ఎందుకు వచ్చావు ?

ఇందిర : నిన్న ఈ విషయం వారికి తెలియపరుస్తూ వుత్తరం వ్రాశాను. తరువాతభయం వేసింది. బ్రతిమాలుకొని ఆవుత్తరం వాపసు తీసుకొని వెళ్ళిపోడానికి వచ్చాను. అలాంటి వుత్తరం వారిదగ్గరవుంటే ఎప్పటికైనా ప్రమాదం అని.

పార్వతి : చూచావా ఎన్నికష్టాలో తప్పు దారితొక్కితే. అయితే నీవు చెప్పిన వన్నీనిజమేనా?

ఇందిర : వట్టు

పార్వతి : నాదగ్గిరేఉంది ఆవుత్తరం. ఒకమారుచదివి ఇచ్చేస్తాను. (ఉత్తరం తీసిచదువుతుంది గట్టిగానే, ప్రక్కగదిలోవున్న భర్తకు వినబడేటట్టు)

" ప్రియా !

ఈ మన ప్రణయ కథకు ఏమి సమాప్తి ! ఎన్నటికైనా మీరు నన్ను వివాహమాడగలరా. నాకు నమ్మకం లేదు. అలా జరగదు. అప్పుడు నా గతి ఏమిటి ? తల ముక్కలై పోయేటట్లు ఆలోచించాను.

వేరే మార్గం కనబడదు. మా వారు కుదుర్చిన వరుని వివాహమాడడానికి నిశ్చయించుకున్నాను. ప్రేమ కాకపోయినా నా జీవనంలో మర్యాద, శాంతి, అయినా ఉంటవి.... క్షమిస్తారు గదూ. మిమ్మల్ని ఎప్పుడూ మరిచిపోలేను. నా యవ్వనభాగ్యమంతా మీకే అర్పించేశాను.

— మీ ఇందిర"

ఓసి! ఎంత సిగ్గులేకుండా వ్రాశావే ఈ వుత్తరం. పెండ్లి అయి నాకు 20 సంవత్సరాలైనా వారికి ఒక్క ముక్క వ్రాయాలంటే కలం జరగదు!

తీసుకో! (ఉత్తరం యిచ్చి) వెళ్ళిపో.

ఇకనైన మర్యాదగా బ్రతుకు. ప్రేమ లేమిటి ప్రేమలు? నల దమయంతుల్లాంటి వారికిగాని మనలాంటి వారికేమిటి ప్రేమ!....

ఇందిర : (కండ్లనీళ్ళు తుడుచుకొని నమస్కారం చేసి వెళ్ళిపోతుంది)

పార్వతి : (లేచి రౌద్రరసం వెదజల్లుతూ బిగ్గరగా) ఏమండోయి రండి. పైకిరండి.....పరువుగా.....వెళ్ళిపోయింది మీ ప్రియురాలు.... ఎంతచేశారండీ నాకు తెలియకుండా... రారూ (గదితలుపు తెరవపోతేరాదు) లోపల గొళ్ళెం పెట్టుకున్నారూ. నేనుగనవస్తానేమోనని (గట్టిగా తట్టుతూ) రండీ! ఎంత సేపుంటారు గదిలోనే (జవాబులేదు) ఏమిచేస్తున్నారో చూస్తాను కిటికీలోనుంచి (అవి ఆ వైపువెళ్ళివచ్చి) ఇదేమిటి కిటికీలన్నీ మూసుకున్నారేం........ (మరీ బిగ్గరగా) ఏమిటండీ ఈ అన్యాయం. లేచిరారూ.... నేనేమి అననులెండి (జవాబులేదు) ఒసే నరిసీ రావే భయం వేస్తూవుందే. (నరిసి వస్తుంది) పలకడంలేదేవారు. (ఇద్దరూ శక్తికొద్దీ బాదుతున్నా గదిలోనుంచి ధ్వనిలేదు) ఇంకేముందే, ఇంకేముందే....దానికోసరం....ఏమండోయి! ఏమండోయి. (క్రింద కూలి మూర్ఛపోతుంది. నరిసి ఇరుగు పొరుగువారి సహాయం కోసరం పరుగెత్తుతుంది.)

సంకల్పం - పర్యవసానం

— పాత్రలు —

సోమసుందరం	....	న్యాయవాది
విశ్వనాథం	....	అతని తమ్ముడు
గిరిజ	....	కామరాజు కుమార్తె బి. ఏ.
సుబ్బన్న	....	సోమసుందరం నౌఖరు

రంగము : చింతలూరి సోమసుందరంగారి ఇంట్లో ఒకగది. గోడలమీద చిత్రపటాలు. మధ్యన పెద్దబల్ల. చుట్టూకుర్చీలు. ఒకమూల బీరువా నిండా పుస్తకాలు. దానిప్రక్కన ఒకచిన్నబల్ల, ముందుకుర్చీ.

[సోమసుందరంగారు చిన్నబల్లదగ్గర కూర్చుని ఉత్తరాలు వ్రాసుకొంటున్నారు. ఆయన మద్రాసులో ప్రఖ్యాత న్యాయవాది. అమలాపురం జన్మస్థానంగాని, బి. ఏ. చదువుకొనడానికి వచ్చినప్పటినుంచి మద్రాసులోనే నివాసం. సుమారు 43, 44 సంవత్సరములు. భార్యసంతానమైనా వదలక రెండేండ్లక్రింద స్వర్గస్థయైనది. మొట్టమొదట మళ్ళీపెళ్ళి చేసుకో కూడదని నిశ్చయించుకున్నాడు. కాని తానుగడించే సొమ్ము అనుభవించే వారు లేకున్నకొదవ తీర్చుడానికిన్నీ, ఏకాకిగా జీవితం గడపడము కష్ట సాధ్యంగా ఉండుటచేతనున్నూ, వివాహచింత బయలుదేరింది. కాకతాళీయంగా ఆసమయంలోనే కీ. శే. రెబ్బాప్రగడ కామరాజుగారి ఏకపుత్రి గిరిజాదేవి స్నేహం లభించింది. గిరిజ బి. ఏ. వరకు చదివింది. సౌందర్యవతియే. అంతకన్న నవనాగరికతలో మునిగితేలుచుండుటచేత అత్యంతాకర్షణీయ. తండ్రి ధనమంతా సర్వ స్వతంత్రాధికారంతో ఆవిడకే చెందింది. వయస్సు 23. అన్నివిధాల తనకుతగిన సంబంధమని సోమ

సుందరంగారు నిశ్చయించుకొన్నారు. అయితే ఆవిడ అభిప్రాయం ఇంకా కనుక్కోలేదు. సాహసించి అడగడానికి ధైర్యంచాలలేదు. ఈరోజు అడిగివేయవలయునని అనుకున్నాడు).

సోమ: (వ్రాయడం ఆపి) సుబ్బన్నా!

సుబ్బ: (ప్రవేశించి) చిత్తం.

సోమ: చూడు, నాలుగుఘంటలకంతా టీ తయారుగావుంచు....(చేతి గడియారం చూచుకొని)ఇక పావుగంటవుంది వెళ్ళు....(సుబ్బన్న వెళ్ళుతుంటే) ఓయి! ఇంతలో ఎవరువచ్చినా చూడడానికి వీలు లేదని చెప్పి పంపివేయి.........ఏం.........

సుబ్బ: చిత్తం.

సోమ: పేరుమాత్రం కనుక్కో.........రేపు రమ్మను.

(సుబ్బన్న నిష్క్రమించును)

[సోమసుందరం బీరువాప్రక్కన తగిలించివున్న అద్దంలో చూచుకొని తలకట్టు, బట్టలు సర్దుకుంటాడు. అప్పుడు ప్రవేశం: అతని తమ్ముడు విశ్వనాథం రొందంగా. 29, 30 ఏండ్లుంటవి. ముఖంలో జీవకళ ఉట్టిపడుతూవుంది. విశాల ఫాలభాగం, కండ్లలో నవ్వు........ సమ్మోహనశక్తి....విశ్వనాథం తెలివిగలవాడే. యం. ఏ. ప్యాసైనాడు. కాని ఉద్యోగమంటే యిష్టంలేదు. భోగాసక్తి ఎక్కువ. ఆదాయం లేదు. ఖర్చు యెక్కుడుగనక సర్వదా ఋణబాధాపీడితుడు. అనేకపర్యాయములు అన్నగారే ఋణాలు తీర్చడం సంభవించింది. హృదయం చాలామంచిది. తుపానులాగ ప్రవేశిస్తాడు]

సోమ: (ఉలికిపడి) నీవటరా! ఏమిటీ దుడుకు?

విశ్వ: క్షమించు, అన్నయ్యా!

సోమ: చేసేదేమో చేసి 'క్షమించు' అని ఒకముక్క పారేస్తావు.

విశ్వ: (విచారంగా) ఎందుకన్నయ్యా నామీద నీ కంతకోపం?

సోమ: మరి కోపంగాకపోతే సంతోషం రావాలంటావా....నీ చర్యలకు నీ చేష్టలకు నీకే సిగ్గుగాఉండాలి. నేను చెప్పితే ఏమిలాభం?

........నీతోపోకుండా నాకుకూడా అప్రతిష్ట తెస్తున్నావు. సోమ సుందరంగారి తమ్ముడు అవి వేలుపెట్టిచూపిస్తే ఆ అగౌరవం నాకుకాదూ ?

విశ్వ : లేదు. అన్నయ్యా. లేదు. చాలాపొరబడ్డావు నావిషయంలో. లోకంలో నేనంటే ఇష్టంలేనివాళ్ళేలేరు. అందరికీ నామీద అభి మానం, ఆదరం. అదిగాక నే నే పాపం చేస్తాను ? అబద్ధమాడ తానా ? ఇతర్ల కొంపలు గూలుస్తానా ? నమ్మకద్రోహంచేస్తానా? దోవలుకొడతానా ?....యదార్థం చెపుతున్నాను. నా గౌరవం నేనెప్పుడూ కాపాడుకొంటూ వుంటాను. అంటే తమగౌరవం కూడా కాపాడుతూనే వుంటాను.

సోమ : చాలుచాలు (గడియారం చూచుకొని) పోనీ ఎందుకు వచ్చావో చెప్పు త్వరగా. ఏదోకారణం లేకుండా వస్తావా !

విశ్వ : మీకేదోతొందరపని ఉన్నట్లున్నది. ముక్తసరిగ మూడుమాటల్లో చెప్పివేస్తాను. నాకు తక్షణం వంద రూపాయలు కావాలి.

సోమ : ఓహో ! అప్పుడే అనుకున్నాను ఈమోస్తరేదో ఉపద్రవం ఉంటుందని. ఎందుకండీ యీ రూపాయలు ?

విశ్వ : అబద్ధమాడను. విన్నసాయంత్రం క్లబ్బులో పేకాటలో ఓడాను ఈరోజు తప్పకుండా ఇవ్వాలి.

సోమ : నీవు జూదంలో పడే ఋణాలు సహా నేను తీర్చనవసరం నాకు కనబడ్డంలేదు. నేనివ్వను.

విశ్వ : పోనీంది నాకేమి!-దగాకోరు అని అంటారు నన్ను. నన్నంటే అంటారు లెండి, నాకేమి మొర్రెపోదు. నా గౌరవం పోతే పోతుంది, కానీ, మీగౌరవం సహా పోతుంది....విన్నారా, ఆవిడ అందరికీ చెప్పేస్తుంది సోమసుందరంగారి తమ్ముడు మానం లేనివాడని.

సోమ : ఆవిడ ఎవరు ?

విశ్వ : నా బాకీదారు.

సోమ : కావచ్చునోయి....ఆ పెద్దమ్మ పేరేమిటి ?

విశ్వ : రెబ్బాప్రగడవారి అమ్మాయి—గిరిజ.
సోమ : ఆఁ ఆఁ.
విశ్వ : ఊఁ ఊఁ.
సోమ : (త్వరగా) ఇదో తీసుకో (పర్సుతీసి 100 రూ॥లు యిచ్చి) వెళ్ళిపో. ఆ అమ్మాయి ఈక్షణంలో వస్తోంది ఇక్కడికి. వెళ్ళిపో.
విశ్వ : నిజంగా?....అయితే సెలవు (వెళ్ళి మళ్ళీ తిరిగివచ్చి) నన్ను గురించిగనక అడిగితే మంచి సర్టిఫికెట్ ఇస్తారుగదూ?

(నిష్క్రమణ)

సోమ : ఈ వెధవమూలాన్ని ఆవిడకు నామీద అభిమానం తగ్గదుగద! ఏదో ఈవేళ పరిష్కారంగా అడిగివేస్తాను ...అంగీకరించిందా.... ధన్యుణ్ని....(చప్పుడు)....వస్తోంది.

(ప్రవేశం గిరిజాదేవి)

సోమ : (అహ్వానించుచు) రండి.
గిరిజ : నమస్కారం.
సోమ : నమస్కారం. కూర్చోండి. (ఇరువురు కుర్చీలపైకూర్చుంటారు)
సోమ : మీ ఇతరపనులేవీ చెడలేదుగద!
గిరిజ : మాకేమి పనులుంటవి. కాలక్షేపమేగా మా పరమావధి. మీ పనులకు ఇంతా అంతరాయంగా వుంటాము మావంటివాళ్ళము.
సోమ : అబ్బ! మా ఉద్యోగంతో ప్రాణం విసిగిపోతుంది. అటు వంటి సమయాల్లో మీవంటివారితో కాలం గడపడం ఆనందంగా వుంటుంది.
గిరిజ : (నవ్వుతూ) అంటే మేము సినీమాలతోను షికార్లతోను సమానమన్నమాట.
సోమ : అబ్బెబ్బె! అదికాదు నా అభిప్రాయం?
గిరిజ : న్యాయవాదుల అభిప్రాయాలు కనుక్కోవడం దుస్సాధ్యం కదండి!
సోమ : అంత చెడ్డవాళ్ళం గాములెండి........ఒరే: సుబ్బన్నా! టీ!

గిరిజ : ఈ యింట్లో మీ రొక్కరేనా ఉంట!

సోమ : అవును. మీకు తెలిసేవుంటుంది. రెండేండ్ల....

గిరిజ : పాపం. సంతానంకూడా....

సోమ : లేదు. ఏకాకిని. నౌకర్లుతప్ప ఎవ్వరూలేరు. (సుబ్బన్న టీ తెస్తాడు. సోమసుందరం టీ కలిపి ఇస్తాడు. టీ త్రాగుతూ మాట్లాడుతుంటారు.)

సోమ : ఒంటరిగా బ్రతకడం కష్టమనిపిస్తోంది.

గిరిజ : ఒంటరిగా అంటే....మీ తమ్ముడు!

సోమ : (ఉలికిపడి) వాడా ? వాడిక్కడేవుంటాడు. ఇద్దరమూ సన్యాసుల్లాగ....

గిరిజ : మీ తమ్ముడు చాలా సరదామనిషండి. అతనితో ఉంటే ఘంటలు నిమిషాల్లాగ పరుగెత్తుతవి.

సోమ : అవును. అతడు చాలా మంచివాడు సుమండి. ఏదో చిన్నతనంచేత కొంటెచేష్టలుచేసినా ఒక్కదుర్గుణం అయినాలేదు. మంచి తెలివిగలవాడు. ఎం. ఏ. ఫస్టుక్లాసులో ప్యాసైనాడు.

గిరిజ : అలాగా ? న్యాయవాది పరీక్షకు చదివించక పోయారా ?

సోమ : చదవనన్నాడు. వాడికి ఉద్యోగం నచ్చదట.

గిరిజ : మాకొక పెద్ద తర్కం జరిగింది యీమధ్య. బహుశ ఇప్పుడడిగితే ఒప్పుకొంటాడేమో!

సోమ : మీకు అంతబాగా పరిచయమా ?

గిరిజ : (కొంత సిగ్గుతో) ఏదో ఒక మాత్రం....

(తటాలున ప్రవేశం : విశ్వనాథం 'రావచ్చునా' అంటూ.)

విశ్వ : క్షమించండి. గిరిజాదేవికోసం వచ్చాను. (గిరిజవైపుచూస్తూ) ఇవిగో రూపాయలు (ఇచ్చి) నా బాకీ చెల్లు.

గిరిజ : థాంక్సు, కూర్చోరాదూ ?

విశ్వ : (అన్నవంక చూస్తూ నిలబడతాడు.)

సోమ : (విధిలేక) కూర్చో, విశ్వం, టీ పుచ్చుకుంటావా ?

విశ్వ : (కూర్చుని) నో; థాంక్సు (గిరిజతో) సాయంత్రం క్లబ్బుకు రావూ ? ఆ రూపాయలు నేను మళ్ళీ గెలుచుకోవద్దూ ?

గిరిజ : వద్దు. వద్దు. ఆవిధంగానే జూదం అబ్బుతుంది. ఇవిగో యీ రూపాయలుకూడా నాకువద్దు. తీసుకోండి.

(ఇంతలో ప్రక్కరూములో టెలిఫోన్ శబ్దం. సోమసుందరం వెళ్తాడు)

విశ్వ : లక్షాధికార్లు. భిక్షాదానం చేయగలవారు.

గిరిజ : రామ రామ. ఆ ఉద్దేశంతోనేను అనలేదు. ఒట్టు.

సోమ : (మళ్ళీ ప్రవేశించి) చాలా అవసరంగా రమ్మనమని రావూరు జమీందారుగారు ఫోనుచేశారు. ఇప్పుడే వెళ్ళివస్తాను. క్షమించండి. వెరి సారి.

గిరిజ : నో. నో. మీరేమీ ఖంగారుపడవద్దు మీ తమ్ముడుగారితో మాట్లాడుతూ ఉంటాను.

(సోమసుందరం వెళ్ళును. గిరిజ, విశ్వం మాట్లాడక వూరకుంటారు. కారు వెళ్ళుతున్న చప్పుడు.)

విశ్వ : ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చావు ?

గిరిజ : మీ అన్నగారివంటి న్యాయవాదుల దగ్గరకి ఎందుకు వస్తారు ?

విశ్వ : అయితే నీ కటువంటి కష్టా లెందుకుంటవి ?

గిరిజ : లేకేమి. బోలెడు....ఇకమీద ఈ తళుకుజీవనం కట్టిపెట్టవలసిన స్థితి వచ్చింది—విశ్వం ! నేనొక బీదరాల్ని యిప్పుడు.

విశ్వ : (బిగ్గరగా) నిజంగా ? నిజంగా ! అయితే నీవు లక్షాధికారివి గావూ....

గిరిజ : (సంకోచంతో) కాను. భిక్షాధికారిని. నాడబ్బు నిలవవుంచిన బ్యాంకి దివాలా తీసింది.

విశ్వ : (సంతోషంతో) నిజం ? నిజమేనా ?

గిరిజ : ఎందుకు ? ఎందుకిలా సంతోషంగా గంతులు వేస్తున్నావు ?

విశ్వ : అవును, గిరిజా, అవును, నాకు సంతోషం పొంగిపోతూవుంది.

గిరిజ : నేను అభాగినిని అయినందుకనా ?

విశ్వ : నిస్సందేహంగా, అవును.

గిరిజ : కారణం ?

విశ్వ : పిచ్చిదానా, అర్థంకాలేదూ....ఈరహస్యం....విను....ఇప్పుడు నన్ను పెళ్ళిచేసుకోమని అడగడానికి సాహసించగలిగాను.... ఇంతవరకూ నీవు లక్షలకధికారిణివని సంకోచంతో అనుమానిస్తూ వున్నవాడికి యిప్పుడు ధైర్యం వచ్చింది. ఇప్పుడు నీవు ఒక సాధారణ వనితవని తెలిసింది. అందుకే ఈ సంతోషం. మరి ఆలస్యం ఎందుకు....చెప్పు. ఇష్టమేనా ?

గిరిజ : (సిగ్గుచేత తలవంచుకొని ఊరకుంటుంది)

విశ్వ : ఏమి ఈ మౌనం ? అన్నగారు నామీద చాడీలు చెప్పినారా ?

గిరిజ : లేదు. లేదు. మీకు లేని సుగుణాల్ని కూడా వర్ణించారు.

విశ్వ : అయితే. మరి ?

గిరిజ : (సిగ్గుతో మాట్లాడదు)

(హారన్ చప్పుడు)

విశ్వ : అన్నగారు వస్తున్నారు. వారితో చెప్పేస్తాను నీవు ఒప్పుకున్నావని. ఏం ?

గిరిజ : (అంగీకారం సూచిస్తుంది శిరఃకంపనంతో)

(ప్రవేశం సోమసుందరం)

సోమ : సారి, క్షమించండి.

గిరిజ : అవసరం లేదు.

విశ్వ : (ఆగలేక) అన్నయ్యా ! ఒక గొప్పవిషయం చెప్పాలి నీకు.... గిరిజా. నేను.... వివాహమాడడానికి నిశ్చయించుకున్నాము.... మీ దగ్గరనుంచి రెండు వరాలు అపేక్షిస్తున్నాను.... ఒకటి.... నీ ఆశీర్వాదము.... రెండు కొంత డబ్బు. గిరిజ పేదరాలు. నేను పేదవాణ్ణి. మా జీవయాత్ర ప్రారంభించడానికి పెట్టుబడి మీరే పెట్టాలి....మళ్ళీ యిచ్చేస్తాము. ఎలాగో....

సోమ : (విశ్వం మాటలు వింటున్నప్పుడు భావతరంగాలు ముఖంలో ప్రదర్శనమవుతవి. మొదట విర్విణ్ణత. తరువాత ఆశ్చర్యము. బాధ....)

ఇవేమి మాటలోయి, పిచ్చివాడా! గిరిజాదేవికి కనీసం రెండు లక్షల భూస్థితి ఉంటుంది.

విశ్వ : ఆఁ....మరి నాతో అబద్ధమాడిందా.

గిరిజ : (నవ్వుతూ వుంది)

సోమ : (చిరునవ్వు తెచ్చుకొని) విశ్వం! అదృష్టవంతుడివి.... సుఖంగా వుండండి....దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ !....ఉండు....(చెక్కు పుస్తకం తీసి 10,000 రూపాయలకు చెక్కువ్రాసి విశ్వానికి ఇచ్చి) నా ఆశీర్వాదంతో యిస్తున్నాను....సోమసుందరం తమ్ముడివి నీవు బీదవాడివెందుకవుతావు ?

విశ్వ : అన్నయ్యా ! (చేతులు పట్టుకుంటాడు)

సోమ : ఇకవెళ్ళండి....అమ్మా, మావాడిని నీ చేతుల్లో ఒప్పచెప్పుతున్నాను.

గిరిజ : తమ అనుగ్రహం (విశ్వం. గిరిజ వెళ్ళిపోతారు)

సోమ : (పెద్ద నిట్టూర్పుతో) ఎంత పొరపాటు చేయబోయాను....జరిగిందేయుక్తం....అయినా....(లోపలజేబులోనుంచి గిరిజ బొమ్మ తీసి. చూచి నిట్టూర్చి. ముక్కముక్కలుగ చింపుతూ) సుబ్బన్నా!

(సుబ్బన్న ప్రవేశం)

ఎవరువచ్చినా నాతోచెప్పు. వీలులేదని పంపివేయకు.

సుబ్బ : చిత్తం.

మాతృ ప్రేమ

— పాత్రలు —

వేణుగోపాలరావు	....	
రామలక్ష్మమ్మ	....	వేణు తల్లి
శారద	....	వేణు భార్య
సత్యనారాయణ	....	వేణు తమ్ముడు
డాక్టరు గుప్తా	....	వేణు డాక్టరు

[మేడమీద గది. విశాలంగానే ఉంది. ఒకమూల మంచం. మంచాని కెదురుగోడంతా అద్దాల కిటికీలు. కొన్ని తెరువబడి కొన్ని మూసి ఉంటవి. మంచానికి ప్రక్క బల్ల, బల్లపైన మందు సీసాలు, గ్లాసులు వగైరా.

కాలం సాయంత్రం, రంగం నడిచేకొద్దీ చీకటి పడుతుంది.

మంచంమీద వేణుగోపాలరావు పడుకున్నాడు. వయస్సు 30 కి। మించి లేదు. దీర్ఘరోగపీడితుడని అతని దౌర్బల్యమే చెప్పుతూవుంది. అయినా ముఖములో తేజస్సుంది. కళ్ళల్లో కాంతి అప్పుడప్పుడు ప్రకటన అవుతుంది. బాధ చేత బొమలు పైకెత్తినప్పుడు విశాలమైన నుదుట ముడతలు కనపడతవి....వేణు ఒంటరిగా చూస్తున్నాడు కిటికీగుండా అస్తమయ సౌభాగ్యం. ప్రవేశం రామలక్ష్మమ్మ, అతనితల్లి. విధవరాలు, అయినా జుట్టుంది. నున్నని నల్లని, వెంట్రుకలలో అక్కడక్కడ జరీపోగులు కలసి ఉన్నవి. గాంభీర్యమూ ఉంది. సౌలభ్యము ఉంది ఉనికిలో చేష్టలో, చూపుల్లో.)

రామ: నాయనా! ఆరు వేశారు. మందు పుచ్చుకోవూ? (బల్లదగ్గర గ్లాసులో ఒక సీసానుంచి మందు వంచబోతుంది)

వేణు: (కొంచెం దీనంగా) అమ్మా!

రామ: ఏమి నాయనా!

వేణు : వద్దే. ఇవ్వేళ మందువద్దే....చూడు! నీకేమీ పనిలేకపోతే ఇక్కడ కొంచెంసేపు కూర్చో....నా కేమీ తోచడంలేదు.

రామ : అలాగే నాయనా! (ప్రక్కగ కుర్చీవేసుకొని కూర్చుంటుంది. కొంతసేపు ఇద్దరూ మాట్లాడరు.)

వేణు : అమ్మా! నా జన్మంతా ఇంతేకదమ్మా.

రామ : ఏమి మాటలు నాయనా.

వేణు : అయ్యో! నాకు తెలియదటే....

రామ : (దుఃఖం అపుకొని) నీకేమి తెలుస్తుందిరా. మన డాక్టరుగారు చాలా గొప్పవారంటారు. నీమీద ఎక్కువఇష్టంకూడాను. త్వరగా లేచి తిరుగుతావులే నాయనా.

వేణు : (కొంచెంసేపు ఊరుకొని) అమ్మా! శారద పాపం చాలా కష్టపడుతూ ఉందికదూ నామూలాన్న.

రామ : (అనాలోచితముగా) అబ్బే! లేదు నాయనా.

వేణు : ఆఁ—అదీ దొరికావు. అదేనమ్మా నిన్నడగాలని. నీఅభిప్రాయం చెప్పకపోతే ఒట్టు....

రామ : ఎందులో?

వేణు : శారద విషయంలో

రామ : (స్వల్పంగా చలించి) అంటే?

వేణు : శారదలో మార్పు కనబడుతూ వుంది కొన్నాళ్ళగా .... నాలుగైదు మాసాలుగా. నాకు జబ్బుచేసిన మొదటిరోజుల్లో అబ్బా! ఏమి ఏడ్చేది.... రోజుకు ఒక్కసారైనా అన్నం ముట్టుకునేది కాదు కదూ! జ్ఞాపకం లేదూ?

రామ : ఊఁ.

వేణు : డాక్టరు కూడా ఒకసారి మందలించాడు "ఇదిటమ్మా పతివ్రతా ధర్మం. పతికి పరిచర్యచెయ్యడానికైనా ఒంట్లో సత్తువ ఉండవద్దటమ్మా" అని........ పాపం, రోజూ రాత్రిళ్లు నేను నిద్రించేవరకు ప్రక్కనే కనిపెట్టుకుని ఉండేది. అవునా?

రామ : అవువిదంతా ఎందుకునాయనా ఇప్పుడు?

వేణు : (వినిపించుకోకనే) నాకు చాలా జాలి వేసేది. ఆ కుసుమ సుకుమారమైన దేహం కృశించిపోవడం చూచినప్పుడు నా మీద నాకు కోపం వచ్చేది. కారణం నా వ్యాధికదా అని.... ఆ లేడి కళ్ళల్లో నీళ్ల గిర్రుమని తిరిగితే నా కడుపులో చేతులువేసి కల బెట్టినట్లు బాధపడేవాడిని....

రామ : (ధోరణి త్రిప్పేయడానికి) చీకటి పడుతోంది. దీపం వెయ్యనా?

వేణు : వద్దు. వద్దు....విందూ.... అలా ఉండేదా. మనసత్యం పరీక్షలు కాగానే వచ్చినప్పుడు చూచి ఆనవాలుకూడా పట్టలేకపోయాడు.... ఆ తరువాతే కదూ నేనుకూడా మందలించి ఇంత చిన్నతనంలో, ఎల్లప్పుడూ రోగిదగ్గరనే ఉంటే తప్పు అని ఇతర విషయాల్లో కొంచెం ఆసక్తి తీసుకొనేటట్టు చెయ్యరా మీ వదినగార్ని అని సత్యంతోకూడా అన్నాను.

రామ : వేణూ! ఏమిటీ పురాణం?

వేణు : పోనీలే! నీ ఆశ ఇంతే

రామ : (దుఃఖం ఆపుకొని) పిచ్చి తండ్రీ....

వేణు : (ఠటాలున ఏడుస్తూ) అంతా మారిపోయిందమ్మా శారద!....

రామ : అయ్యయ్యో! ఏడుపెందుకు నాయనా, ఛీ! ఊరుకో....

వేణు : మెల్ల మెల్లగా నా దగ్గిరికే రావడం మానేసింది.... రోజు కొక్కసారి కూడా రావడంలేదు. విచారం లేదు. పోనీ అను కున్నాను. విసుగుకూడానమ్మా........ మొన్న ఆ రోజు పట్టుచీర కట్టుకుంటే పూచిన గులాబీపువ్వువలె కనబడింది.... కండ్ల కోర్కెతీరా చూచి ఆనందించడానికైనా పట్టుమని పదినిమిషాలు ఉండమంటేకూడా ఉండలేదు.... సినీమాకు వెళ్ళిపోయింది.

రామ : చిన్నతనం నాయనా.

వేణు : అమ్మా! అమ్మా! నీవుకూడా ఈ ఇచ్చకాలేకదూ పలుకుతావు? ఇందుకనేనా నీతో చెప్పుకున్నది.

రామ : అదికాదురా! శారద పసిపిల్ల. సరదామనిషికూడాను. ఎన్నాళ్లు కృశిస్తూ ఉంటుంది? ఎప్పుడైనా అలా షికారు వెళ్ళుతుంది.

వేణు : అది తప్పన్నానా, నేనేగా పొమ్మన్నది....కాదు అంతమాత్రానికి ఇంత క్రూరంగా బాధపడతానా....కాదుకాదు.... (గద్గదస్వరముతో) అదికాదు....శారదకు నామీద ప్రేమే పోయింది.

రామ : ఛీ! ప్రేమలేవిట్రా.... నాటకాల్లో కావ్యాల్లోలాగ....ఇంకేవైన మాట్లాడుకుందాంరా....లేదా గ్రామఫోను విందువుగాని.

వేణు : వద్దువద్దు. నాకు సంగీతంవింటే ఒళ్లంతా మండుకుపోతుంది. వద్దు అమ్మా....అమ్మా!....ఏమనుకోవుగదూ నేనొకమాట అంటే.... ప్రేమంటే ఆక్షేపించావు. అయితేచెప్పు, నాయన నిన్ను పెళ్ళాడినట్లేనా నేను శారదని పెళ్ళాడింది....నాయన నీవెవరో తెలియకుండానే మూడుముళ్ళువేశాడు....నేను శారదను కోరి ప్రేమించి అనురాగంతో వివాహం చేసుకున్నాను....

రామ : ఇప్పుడుమాత్రం ఏమినాయనా. ప్రేమ ఎక్కడికి పోతుంది ?

వేణు : లేదమ్మా. లేదు. నే నెరుగనూ ? ప్రేమ నశించిపోయింది.... శారదకు నామీద ప్రేమ నశించింది.....నా జీవితంలో ఆనందలక్ష్మి వెళ్ళిపోయింది....నా హృదయాకాశంలో ఇప్పుడు చంద్రుడు లేడు....నిండు అమావాస్య....

రామ : నేనేమిచెప్పను, నీవంతపిచ్చిగా మాట్లాడుతూ వుంటే ?

వేణు : (అమ్మచేతులు గట్టిగ పట్టుకొని గద్గదస్వరముతో)అయితే.... అమ్మా! అమ్మా!....ఒకవేళ శారద ఇంకొకర్ని ప్రేమించినట్లు తెలిసిందా. అబ్బా... ఓర్చుకోలేను....ఆపుకోలేను....అప్పుడు నా రక్తనాళాల్లో రక్తం ప్రవహించదు....అగ్నిజ్వాలలు పరుగెత్తుతవి. ఆ బాధ పడలేను.

రామ : (ఆ పరధ్యానంలో ఎంత ఆలోచన ఉందో ఎవరికి తెలుసును. తటాలున చిరునవ్వుతో) ఛీ ! ఎంతవెర్రిరా, అబ్బాయి. ద్రోహం కూడాన్ను అలా భావించడం....నిజం చెప్పనా !

వేణు : చెప్పు, చెప్పు, త్వరగా చెప్పు.

రామ : ఇదంతా నాతప్పే....శారద అలా విచారంగాఉంటే నీవు బెంగపెట్టుకోడం చూచి డాక్టరు నాతో అన్నాడు : "మీరెట్లాగన్నా

ఆవిడను కొంత సరదాగా ఉండేటట్లు చేయ్యాలి....అప్పుడుగాని అబ్బాయికి శాంతి ఉండదు. శాంతి ఉంటేగాని మందులు పని చెయ్యవు"అని: అందుచేత మేమందరమూ చిలకకు చెప్పినట్లు చెప్పి బ్రతిమాలి ఆవిణ్ని మెల్లమెల్లగా నీదగ్గరే ఉండకుండా చేయించాము....పాపం! అదేమి చెయ్యగలదు.

వేణు : నిజంగా? నిజంగా! కల్పిస్తున్నావు.

రామ : పోనీలే! నమ్మకపోతే.

వేణు : కాదే. నిజంగానా అని సంతోషంచేత అడిగానే....(కండ్లుమూసుకొని) అబ్బ! ఎంతకష్టబడ్డాను....

రామ : పిచ్చినాయన... కొంచెం పాలుపుచ్చుకో. (పాలు త్రాగిస్తుంది)

వేణు : (త్రాగి) అబ్బబ్బ! (అని గుండెపట్టుకొని) చాలా బాధగా ఉందమ్మా!....ఏదీ! ఏదీ! డాక్టరుగారు ఇస్తాడే ఆ నిద్రమందు ఇచ్చేయవే....

రామ : (గబగబా ఆ సీసా వెదకి గ్లాసులో పోస్తుంది.)

వేణు : అబ్బా! ఘోరంగావుందే బాధ.

రామ : (చేతులు తడబడిసవిగాబోలు. వేగముగా చుక్కలు పడ్డవి గ్లాసులో. గ్లాసు నోటివద్ద పెట్టి త్రాగించును.)

వేణు : (త్రాగిన రెండునిమిషాలకు నిశ్శబ్దము. తల్లి వేణును రెప్పవాల్పకుండా చూస్తూవుంది. వేణు కండ్లు మూసుకుంటాడు. తల్లి అలాగే చూస్తూవుంది.) (తలుపు చప్పుడు)

రామ : (అదిరిపడి) ఎవరు?

(తెరలో) డాక్టర్ని.

రామ : రండి.

(ప్రవేశం డాక్టరు గుప్తా)

నిద్రపోతూవున్నాడు....ఇప్పుడే మీరిచ్చిన నిద్రమందిచ్చాను చాల బాధపడుతూవుంటే.

డాక్టరు : ఆఁ బాగా నిద్రపోతున్నట్టుంది....(కొంత అనుమానిస్తూ) రామలక్ష్మమ్మగారూ! ఎవరూ లేరుగనుక.... ఒకగొప్ప సందర్భం తటస్థించింది....చెప్పకతీరదు.

రామ: (లేచి) ఏమిటది?

డాక్టరు: మీరు మీకోడల్లో మార్పు ఏమైనా కనిపెట్టినారా?

రామ: (తలఊపును.)

డాక్టరు: అనుకున్నాను. మీవంటి సూక్ష్మజ్ఞులకు కష్టంకాదు....మళ్ళీ అడుగుతాను ...నేనుచెప్పేమార్పు ఏమిటో అర్థంచేసుకున్నారా....

రామ: ఆఁ, శారద....సత్యం....

డాక్టరు: అంతేకాదమ్మా.

రామ: (నిట్టూర్చి) అబ్బా! డాక్టరుగారూ! తెలుసును ...మూడవనెల....

డాక్టరు: (నమస్కరిస్తూ) క్షమించండి....మూర్ఖుణ్ణి. అబ్బాయికి తెలిస్తే ఈరోగబాధతోకూడ మనోవేదన ఎలా సహిస్తాడు! ఎంత ఘోరము! భరించడానికి శక్తికూడా లేదే.

రామ: (కండ్లనుండి నీళ్ళు ధారలుగా ప్రవహిస్తూవున్నవి.) అబ్బాయికి ఆ బాధ తప్పిపోయింది.

డాక్టరు: ఆఁ, ఆఁ. (అప్పుడు హఠాత్తుగ వేణుచెయ్యి పట్టుకొంటాడు. నాడి దొరకలేదు.) ఎప్పుడు? ఎప్పుడు....ఏమైంది?....

రామ: (ఏడుపు బిగబట్టి ఆపి) నిద్రమందు....చుక్కలు....ఎక్కువైనవి.

డాక్టరు: (అంతా స్ఫురిస్తుంది) ఆఁ ఆఁ....ఎంతధైర్యము!

(తెరలోనుంచి వినబడుతుంది మెల్లెక్కివచ్చు శారదా సత్యనారాయణుల సంభాషణ.)

శారద: ఎంత అద్భుతంగా ప్రకటించిందోయి భావాలు అగ్రేటాగార్బో.

సత్యం: అబ్బో ఫిల్ముల్లో ఆసక్తి ఎక్కువవుతూవుందే.

శారద: పోదూ వేళాకోళం.

(రామలక్ష్మమ్మ డాక్టరు ఒకరినొకరు చూచుకొంటూ నిలబడతారు. రామలక్ష్మమ్మ కన్నీళ్ళధారమాత్రం ఆగలేదు.)

విముక్తి

— పాత్రలు —

వెంకటసుబ్బయ్య	....	
కామేశ్వరమ్మ	....	వెంకటసుబ్బయ్య భార్య
సుబ్బమ్మ	....	వెంకటసుబ్బయ్య చెల్లెలు
సత్యనారాయణ	....	వెంకటసుబ్బయ్య కుమార్డు
సుభద్ర	....	సుబ్బమ్మ కూతురు
వెంకటేశ్వర్లు	....	కామేశ్వరమ్మ తమ్ముడు
రాధ	....	బాలవితంతువు
నౌఖరు		

రంగం 1. వెంకట సుబ్బయ్యగారి యిల్లు.

(వీధి ప్రక్కగదిలో వెంకటసుబ్బయ్యగారి భార్య కామేశ్వరమ్మ వక్కలు కత్తిరిస్తూ కూర్చున్నది. వెంకటసుబ్బయ్యగారి చెల్లెలు సుబ్బమ్మ రుక్మిణీ కల్యాణము చదువుచున్నది. కామేశ్వరమ్మ వయసు 45 సంవత్సరాలు దాటినవి. వెంట్రుకలలో వెండిచాయ కనబడుచున్నది. విశాలమైన కండ్లు. చేష్టలలో చాల నెమ్మది. సుబ్బమ్మ విధవరాలు. ముఖములో కాఠిన్య మున్నది, కోపము వచ్చినప్పుడు మిడిగ్రుడ్లు భయంకరముగా వుంటవి)

సుబ్బ: (కూనిరాగముతో చదువుచు ఆపి) అఁ. రుక్మిణంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. వదినెగారూ! మన ఎదిరింటి రుక్మిణిని సూరిసెట్టి వారబ్బాయి ఉంచుకున్నట్టుంది వారి కారు రోజూ గుమ్మందగ్గిర వుంటుంది. చాలా అదృష్టవంతురాలు.

కామే: ఏ మదృష్టమో, వయసూ సొగసూ వున్నరోజులు బాగానే గడిచిపోతవి. తరువాత నరకం గదూ.

సుబ్బ: నరకంమాట దేవుడెరుగును. వీలైనంతవరకు లక్షణంగా అనుభవిస్తారు........ కానీ వదినెగారూ, వారి మంచిరోజులు పహో ఈ కలికాలంలో వెళ్ళిపోతూన్నవి.

కామే: అవును మరి, వారికే అసహ్యం పుడుతూ వున్నది గాబోలు వారి జీవనం.

సుబ్బ: ఊ! అసహ్యంలేదు. అపత్యంలేదు. దానికి కారణాలు వేరు. అసలు వారి జరుగురే లేకుండా వుంది. మునుపటి రోజుల్లో వయసువచ్చిన కుర్రవాడికి ఏ ఆరో ఏడో ఏండ్లదాన్నిచ్చి వివాహము చేసేవారు. అది కాపరానికి రావడానికి ఏ ఎనిమిదేండ్లో అయ్యేవి. అంతవరకూ........ చూచారూ....

కామే: (నవ్వుచు) అర్థమయింది. ఇప్పుడు ఈడుగల పిల్లలకే పెండ్లి చేయడంచేత కుఱ్ఱవాళ్ళు దుర్మార్గానికి దిగరంటావు. అది బాగానే వుంది.

సుబ్బ: బాగా చెప్పారు. మన ఆచారాలు, సాంప్రదాయాలు మట్టిలో కలిసిపోయాయన్న మాట మరచిపోయారు. అంతేకాదు. ఎన్ని చట్టాలున్నా ఏదో రహస్యంగా మనలోనూ ఆచారానికి భంగం కాకుండానే వివాహాలు జరుగుతూవున్నవి. కానీ ఇంకొక పెద్ద కారణం. విధవా వివాహాలు బలిసిపోతూవున్నవి. మంచి ప్రాయం వచ్చిన వెధవముండలు హాజరుగా వుంటే కుఱ్ఱవాళ్ళకి పూర్వపు బాల్యసంబంధాలు ఎలా రుచిస్తవి?

కామే: సుబ్బీ! మన ధర్మశాస్త్రాలకు విరుద్ధమని గావి, వారి గోడు కూడా చాలా కష్టమైంది కాదూ? చూడు మన సుభద్ర గతి.

సుబ్బ: దానికి మన మేమి చెయ్యగలం? దైవాజ్ఞ. అందుకని అది మొగుడో పెండ్లో అని గోడలు దాటుతూ వుందా?

కామే: ఆ! నీకు చెప్పాలనుకున్నా దానివిషయం. దుర్మార్గం వుందని కాదు. ఎందుకూ ముందు జాగ్రత్తగావుంటే తరువాత చిక్కు—

రాదని. మన సుభద్రకు అలమూరివారి అబ్బాయితో పరిచయం ఎక్కువౌతున్నట్టుంది.

సుబ్బ : (కోపంతో) అహా!! ఎవడు నాబిడ్డని వేలుపెట్టి చూపించ గలడో చూస్తాను! పాపం వుంటే లోకానికి భయపడాలి గాని.

కామే : సుబ్బీ! కోప్పడకు. ఏదో పెద్దదాన్ని. కదా. మన సుభద్రకు కష్టంవస్తే మనకు వచ్చినట్లేనా? విన్నావుకదూ. గోపాలకృష్ణయ్య గారి మేనకోడలి సంగతి.

సుబ్బ : ఆ పలుగాకిముండ రాధేనా? వినకేం! మన రాఘవరావుగారి కుమారుణ్ణి గంగలోకి దింపి కడుపు దెచ్చుకుందేగాక పైగా పెండ్లాడ మన్నదట. ఆ అమాయకుడు ఊఁ అని ఇంటికి వచ్చి అయ్య పెట్టేవి రెండు పెట్టిన తరువాత మళ్ళీ కిక్కురుమనకుండా నోరు మూసుకొని వున్నాడు. పాపం. శుద్ధ శ్రోత్రియులు గోపాల కృష్ణయ్యగారు. దాన్ని ఎలాపెట్టుకొని భరిస్తారు?

కామే : పాపం! ఆ పిల్ల గతి ఇంకేమిటి?

సుబ్బ : చేసుకున్నదానికి అనుభవిస్తుంది. అంతటితో పోదుగా......... మంచికుటుంబం పేరు భ్రష్టుచేసింది.

(అప్పుడు ప్రవేశము వెంకటేశ్వర్లు. కామేశ్వరమ్మ తమ్ముడు. పని పాట లేదు. భూములపై వచ్చే ఆదాయంతో వేశ్యలనీ తన్నూ పోషించుకుంటూ బావగారింట్లో ఉన్నాడు)

కామే : ఇదుగో మాతమ్ముడు. ఏమిరా! గోపాలకృష్ణయ్యగారి మేన కోడలి సంగతి ఏదైనా సంపాదించావా?

వెంక : (చుట్ట వెలిగిస్తూ) ఆ అమ్మాయి పారిపోయిందన్నారు.

సుబ్బ : ఆ! ఆ! ఎవరితో?

వెంక : సుబ్బమ్మగారి భావాలు ఎలా పరుగెత్తుతున్నవో! లేదు. ఎవరితోను గాదు. తనంతట తానే. ఎవరితో చెప్పకుండా వెళ్ళి పోయిందట.

కామే : ఏమైపోయిందోకదా!

(ప్రవేశము సుభద్ర. సుబ్బమ్మకూతురు. బాలవితంతువు. నడవడిక మంచిదిగాదు)

సుభద్ర : ఎవరు?

కామే : రాధ.

సుభద్ర : రాధా? ఆవిడసంగతి చెప్పడానికే వచ్చాను.

వెంక : తమ రిప్పు డెక్కడనుంచి రావడం?

సుభద్ర : (పెదవులు త్రిప్పుచు) జగన్మోహిని యింట్లోనుంచి.

వెంక : ఛీ? ఊరుకో — నీవు ఆలమూరివారి అబ్బాయితో చాలా దూరం వెళ్ళుతున్నట్లుందిసుమా!

సుభద్ర : గురివిందట తనమచ్చ మరచిపోయి ఇతర్ల నాక్షేపించిందట!

కామే : సుభద్రా! చాలు.

సుభద్ర : మరి నన్ను అలా అనడం న్యాయమేనా?

కామే : రాధ ఏమయింది?

సుభద్ర : రాధ మనవూరికే వచ్చిందట.

సుబ్బ : ఎంత చొరవ? అన్నిటికీ తెగించింది.

(కిటికీలో స్త్రీవ్యక్తి కనబడుతుంది. వెనక మాటలు వినబడుతవి. "కామమ్మగారూ! కామమ్మగారూ!" అని.)

కామే : ఎవరది?

సుబ్బ : (పుస్తకం పారవేసి గుడ్లు పగిలిపోవునట్లు చూస్తూఉన్నది)

సుభద్ర : (తలుపుతీస్తుంది)

[ప్రవేశము రాధ. వయసు 18 కి మించదు. సౌందర్యవతి. బాలవితంతువు. గర్భవతి. అలసి వాడిపోయివున్నది. దుఃఖముతో క్రుంగిపోయినది.

రాధను చూచినంతనే మొదట అందరి ముఖాలు రక్తహీనములై పోయినవి. తరువాత ఒక్కొక్కరి ముఖంలో ఒక్కొక్క భావము. కామేశ్వరమ్మకు జాలి. సుబ్బమ్మకు కోపము, అసహ్యము వెంకటేశ్వర్లు సౌందర్యముచూచి ఆనందిస్తున్నాడు. సుభద్రకు హేళనముతో గూడిన నరదా.]

రాధ: కామేశ్వరమ్మగారూ! ఇంత హఠాత్తుగా వచ్చినందుకు క్షమించవలెను.

కామే: (ఏమో అనబోయి సుబ్బమ్మవంక తిరిగి ఆవిడచూపులోని బెదరింపుకు భయపడి ఆగిపోవును.)

రాధ: (కొంత నిట్టూర్పుతో) నే నెవరినో ఎరుగుదురా? ఈ స్థితిలో ఆనవాలు పట్టలేక పోవచ్చునేమో అని అడిగాను.

సుబ్బ: ఎరగకేమి? గోపాలకృష్ణయ్యగారి మేనగోడలివి కావు?

కామే: (కొంత ధైర్యముతో) ఎరగకేమమ్మా! మీ తల్లిని బాగా ఎరుగుదును, పాపం!

రాధ: (కండ్లనిండా నీళ్ళతో) అమ్మ పుణ్యాత్మురాలే లెండి. నాయవస్థ చూడకుండా వెళ్ళిపోయింది.

వెంక: (ఏమనడానికి తోచక ఏదైనా అనవలెనని) అయ్యయ్యో!

సుబ్బ: అయితే-అమ్మాయి! ఇలా అకస్మాత్తుగా రావడం మాకర్థము కాలేదు. గోపాలకృష్ణయ్యగారు నీవు వస్తున్నావని ఉత్తరం వ్రాసినట్లులేదే.

రాధ: లేదు. నేను ఇచ్చటికి రావడం వారికి తెలియదు. (తల గిర్రుమని తిరుగుటచే కండ్లుమూసు కొనును.)

కామే: నిలబడేవున్నా వెందుకు? కూర్చోవమ్మా.

సుబ్బ: (రహస్యంగా) వదినెగారూ! వ్యవహారం ఏమీనాకు నచ్చలేదు.

కామే: (తబ్బిబ్బుతో) ఏంచెయ్యాలె మనం?

రాధ: నాకథ చెప్పుకోడానికి నాకే సిగ్గువేస్తూవున్నా చెప్పుకోకతప్పదు. మీకు తెలిసేవుండవచ్చును.

సుబ్బ: ఆహా! ఊరూరా గోపాలకృష్ణయ్యగారి పేరు నీమూలాన్న దుకాణాలకు రోడ్డుమీదికి వచ్చింది. తెలియకేమి?

రాధ: మీ రెన్నిమాట లన్నప్పటికీ జవాబుచెప్పలేని స్థితిలో ఉన్నాను. కేవలం నేనొక్కతెనయిన, ఏ భావిమో, ఏ గుంటనో చూచుకొనే వుందును. కాని....(గద్గదస్వరముతో) ఇంకొకప్రాణం.... (మాటలాడలేకపోవును.)

కామే : రామ! రామ!

సుబ్బ : (పెద్దగొంతుతో) అయితే యిప్పుడు మాయింటికి రావడం నాకేమీ సబబుగా కనబడ్డంలేదు. వీధిలోవెళ్ళే ఈశ్వరుడా మా యింట్లోకి రారాదా అన్నట్లుంది.

రాధ : అబ్బబ్బా! మీరింత పరుషంగా మాటాడ నవసరంలేదు. దీన స్థితిలోవున్న నాపై కరుణించి ఆదరిస్తారేమోనని వచ్చాను. కాని మిమ్మల్ని బాధపెట్టవలెనని రాలేదు.

కామే : సుబ్బీ! ఎందుకంత కఠినంగా అన్నావు?

సుబ్బ : ఏమీ! కఠినమా? అఘోరించినట్టేవుంది. అన్నయ్యారానీ తెలుస్తుంది.

(ప్రవేశము వెంకటసుబ్బయ్యగారి కుమారుడు సత్యనారాయణ. వయసు 24. అందగాడు గాకపోయినా సులక్షణుడే)

సత్య : (మొదట రాధనుచూచి తరువాత ఒక్కొక్కరిని చూస్తాడు. సూక్ష్మగ్రాహి కావున కొంతవరకు అర్థం చేసుకుంటాడు.) అమ్మా! ఏమిది రాధ ఇలా నిలబడ్డది?

కామే : అబ్బే. ఏమీలేదు.... నాయనా....ఇప్పుడే....అకస్మాత్తుగా.... వచ్చింది.

సుబ్బ : (బిగ్గరగా) మీ అమ్మకు మతిపోయింది. ఈ అమ్మాయిసంగతి నీకు పూర్తిగా తెలియనట్లుంది. భర్తను ధారవోసుకొని. ఏదో ఒకమూల "కృష్ణా, రామా" అని కూర్చోలేక గడ్డిమేసి, మంచి కుటుంబానికి సిగ్గుతెప్పించి యిప్పుడు మన యిల్లుచేరింది—పురుడు పోయించుకోడానికి.

రాధ : (అవమానముతో సహింపరాని దుఃఖము తలకెక్కి అసలే బలహీనదశలో ఉండడంచేత మూర్ఛపోయి క్రిందికి జారిపోతూ వుంది)

సత్య : (రాధ అవస్థచూచి తటాలున పడిపోకుండా చేతులతో పట్టుకొని) త్వరగా! త్వరగా! నీళ్ళు, సుభద్రా. వెళ్లు

సుభద్ర : (తారుమారై లోపలికివెళ్ళి లోటాతో నీళ్ళుతెచ్చిస్తుంది)

సత్య : (రాధముఖముపై నీళ్ల చల్లుచున్నాడు)

రాధ : (కండ్లుతెరచి సత్యనారాయణను చూస్తూవున్నది. కృతజ్ఞత వెల్లువగా కురుస్తున్నవి చూపులు - అంతేనా ?

సత్య : కొంత నెమ్మదిగా ఉందా ?

రాధ : (తల వూపుతుంది)

సత్య : (మెల్లగా రాధను కూర్చుండబెట్టి లేచి తీక్షణముగా ఒక్కొక్కరిని చూస్తూ).... మీరు .... మీరు .... మీరందరూ మనుష్యులేనా? .... మీనరాల్లో రక్తమే ప్రవహిస్తూ వుందా ? లేదు .... మీరు రాక్షసులు. రాక్షసులైనా తాము చంపినవారి మాంసము భక్షింతురు. అంతేకాని యిట్లు హింసింపరు .... హింసించిచూచి ఆనందింపరు .... అబ్బబ్బా ! ఎంత పాషాణ హృదయాలు మీవి ? జాలి అన్నది ఏ కోశంలో లేదుగాబోలు .... మా అమ్మకు జాలి లేదననుగాని. ఇందరు రాక్షసులలో ఒక్కతె ఏమిచేయగలదు ? .... (కోపముతో) ఛీ ! సిగ్గు, సిగ్గు ! అబల, అసహాయ, చెప్పరాని దురవస్థలోచిక్కి కృశించి, మీ గడపదాటి "పాహి" అని వచ్చినదాన్ని. కూర్చోమనికూడా చెప్పక, చిత్రవధ చెయ్యడానికి పూనుకొన్నారు— అయ్యయ్యో ! ఈవిడ పవిత్రమైన స్థితిలోనుంది. ఎరుగుదురా ? గర్భవతి. సృష్టికి సిద్ధమవుతూ వున్నది. అనగా భగవత్స్వరూపము ధరించియున్నది .... అట్టిదాన్ని దయతో ఆదరించి, పోషించడానికి బదులు ఎంత ఘనకార్యంచేశారు ? .... సుభద్రా ! తీసికొనివెళ్ళు. మేడమీద నా గదిలో పడుకోబెట్టి పాలూ అవి యిప్పించు .... అమ్మా ! నేను కఠినంగా మాట్లాడానని నొచ్చుకోకు. నీయందున్న మాతృభక్తే అనుకో, ఈ రాధయొక్క మాతృస్వరూపాన్ని గ్రహింపజేసింది. (లోపలికి వెళ్ళును)

కామే : (చీరచెంగుతో కళ్లుతుడుచుకుంటూ) రా ! అమ్మా ! రాధా రా ! ముఖం, కాళ్ళు కడుక్కొని యింత పాలో, కాఫీయో పుచ్చుకొని పడుకో (రాధతో విష్క్రమిస్తుంది.)

వెంక : (సగం తనలో, సగం ప్రకాశంగా) అబ్బో ! అబ్బాయి పెద్ద లెక్చరు కొట్టేశాడే !

సుభద్ర: ఇప్పుడా నోరుదెరవడం మీరు! ఏమి ధైర్యం!
సుబ్బ: సుభద్రా! ఊరుకో....మనకెందుకీ గొడవ....మీమామయ్య వస్తే తెలుస్తుంది పర్యవసానం.
సుభద్ర: మనసత్యం బావయ్యకి రాధ బాగా పరిచయమైనట్టుందే.
సుబ్బ: కామమ్మవదినె రాధతల్లీ ఒక్కవూరివారు. చిన్నప్పటి స్నేహమను కొంటాను.
వెంక: ఇప్పుడు మాత్రం స్నేహం ఎందుకుండకూడదూ?
సుభద్ర: (పకపక నవ్వును)
[ప్రవేశము లోపలినుంచి సత్యనారాయణ. అందరు మౌనము వహిస్తారు. సత్యనారాయణ చురచురాచూస్తూ వెళ్ళిపోతాడు. ముగ్గురు ఒకరినొకరు చూచుకుంటారు.]

రంగం—2. మేడమీద సత్యనారాయణగది.

[ఒకప్రక్క మంచం. ఇంకొకప్రక్క బీరువా. సమీపంలో బల్ల. గోడ మీద ఫోటోలున్నవి. మంచంమీద రాధ కూర్చున్నది.]

రాధ: (లేచి, ఫోటో-సత్యనారాయణది- చూస్తున్నది. చప్పుడువిని ఉలికిపడి మళ్ళీ మంచంమీద కూర్చుని, ఉస్సురుమని, ముఖం చేతులతో కప్పివేసుకుని, మెల్లగా ఏడుస్తున్నది.)
[ప్రవేశము సుభద్ర]
సుభద్ర: (సమీపించి) రాధా!
రాధ: (చేతులు తీసివేసి కండ్లు తుడుచుకుంటూ) కూర్చోండి.
సుభద్ర: కూర్చుంటాను, మర్యాద లెందుకు లే.
రాధ: (పలకదు.)
సుభద్ర: (కొంతసేపు ఊరుకుంది) రాధా! నీవు తెలివిమాలిన పని చేశావు సుమా.
రాధ: (కనుబొమ్మలు ముడివేసింది.) ఏది?
సుభద్ర: నవ్వనా, ఏడవనా!....ఇంకేమున్నది? మనబోటివారికి సంభవించే విపత్తు ఇంతకన్నా ఇంకేమున్నది?

రాధ : మనలో నున్నదా ?

సుభద్ర : అహాః....అందుకే అన్నాను తెలివితక్కువవని చేశావని. ఎందుకంటావా?....లోకం అభిప్రాయానికి తోవా తెన్నూఉండదు. మనం ఏదో మనసు పట్టలేక తప్పుచేస్తామనుకో. అంత మాత్ర ముతో పోతే సవ్యంగానే వుంటుంది. లోకానికి తెలిసినా ఒక కన్ను మూసుకుంటుంది. మనకేమీ బాధకలగదు....కానీ, కర్మ వశాత్తుగ ఈకష్టం సంభవించిందా లోకం ఉగ్రమైపోతుంది.... నా విషయంతీసుకో ఉదాహరణానికి, నేను మహాపతివ్రతనవి చెప్పుకోవడంలేదు. అందులో నీతో ఎందు కబద్ధమాడుతాను ? అయినా లోకం నన్ను వేలుపెట్టి చూపించిందా?....నీకు చూడు- ఎంతబాధో ? మనం చేసిన తప్పులో భేదంలేక పోయినా శిక్షిం చడంలో ఎంతభేదమో చూచావా ?

రాధ : మీ మాటల్లో అర్థం నేను పూర్తిగా గ్రహింపలేకున్నాను. నేను తప్పని తెలిసి ఏపనీ చెయ్యలేదే?

సుభద్ర : (నవ్వుచు) అంతదూరం వెళ్ళలేదు నాభావాలు. లోకానికి వ్యతిరేకంగా వర్తించగల ధైర్యం నాకులేదు.

రాధ : విపరీతంగా అర్థంచేసుకున్నారు నామాట. నేనన్నదివేరు. వారు వివాహం చేసుకుంటానని వాగ్దానం చేశారు గనుకనే సమ్మ తించాను.

సుభద్ర : (బిగ్గరగా నవ్వుతుంది)

రాధ : (తెల్లబోయి చూస్తుంది) ఇందులో హాస్యానికి చోటులేదే ?

సుభద్ర : లేదు, లేదు. నీ అమాయకత్వానికి విచారించవలసిందే.

రాధ : అనగా ?

సుభద్ర : వివాహం చేసుకుంటామని మగవారు మాట్లాడే మాటలు నమ్మడం....

రాధ : అబ్బ ! ప్రపంచంలో అంతదుర్మార్గం, అంతమోసంఉంటుందా ....అవును, ప్రత్యక్షంగా అనుభవిస్తుంటే ఇక అనుమానం ఎందుకు....నిజంగా తెలివి తక్కువే.

సుభద్ర: ఏమీ అనుకోకు. నీకు ఇంకా లోకజ్ఞానం లేకపోవటంచేత ఎక్కువగా బాధపడుతున్నావు. నేను వచ్చిం దెవరికి చెప్పవు గదా! (వెళ్ళిపోవును)

రాధ: పరధ్యానంగా చూస్తున్నది. [వెంకటేశ్వర్లు తొంగిచూస్తాడు. తరువాత చప్పుడుచెయ్యకుండా ప్రవేశిస్తాడు.]

రాధ: (లేవబోవును.)

వెంక: (వద్దని సైగచేస్తూ) కూర్చో, అమ్మాయీ, కూర్చో. అసలే ఒంట్లో పటుత్వం లేవిదానవు. అందులో మరీన్నీ—

రాధ: కామమ్మగా రేమైనా చెప్పమన్నారా?

వెంక: అబ్బెబ్బే....(ఇటు అటూ తిరిగిచూచి) అబ్బే! నేనిక్కడికి రావడం ఎవరికీ తెలియదు. తెలియనక్కరలేదు కూడాను. నా అంతట నేనే వచ్చాను. ఒకరు కష్టదశలోఉంటే చూడలేను, వుడతకు ఉడతాభక్తి అన్నట్లు ఏదో ఒకమాత్రమైనా సహాయం చెయ్యక ఊరుకోలేను.

రాధ: నాకు తమ రేమి సహాయం చేయగలరు?

వెంక: సహాయమంటే....స్వయంగా కాదనుకో...దారైనా చూపించ వచ్చునుగదా.

రాధ: (విరాశతో) నాకేమి దారిచూపిస్తారు?

వెంక: అంత ఖచ్చితంగా అడిగితే ఎలా మరి? నీ విప్పుడేమి చేయదలచుకున్నావు?

రాధ: (పెదవివిరుస్తు) ఏమో.

వెంక: నేనొక గొప్పవిషయంచెపుతాను! సావధానంగా విను. "లోకమో, కులమో, మతమో, ఆచారమో" అని దేవుళ్ళాడితేనే కలుగుతవి కష్టాలు. లోకాన్ని ఎప్పుడు లక్ష్యంచెయ్యమో అప్పుడే సుఖం, శాస్త్రాలు అనుసరిస్తే కడుపు నిండుతుందా? మర్యాద కాపాడుకోబోతే నెత్తిమీదికిపోతుంది....అంతే.

రాధ: ఏమిచెయ్యమంటారు?

వెంక: ఈయింటివారు ఛాందసులు. పిరికిపందలు. విన్న

వారింట్లో మూడురోజులు ఉంచుకోరు. వాడు కుష్ఠువాడు, లెక్చరు కొట్టి వెళ్ళి పొయ్యాడు. మా బావవచ్చిన తరువాత తెలుస్తుంది నీకే....నాటకానికి సమాప్తి.

రాధ: వెళ్ళిపొమ్మంటే వెళ్ళిపోకతప్పదుగదా !

వెంక: ఎక్కడికి వెళ్ళగలవు ?

రాధ: (పలకదు)

వెంక: మీ మేనమామ గారింటికా ?

రాధ: (కాదని తల ఊపుతుంది)

వెంక: రాఘవరావుగా రింటికా ?

రాధ: : (కాదని సూచించును.)

వెంక: మరివిను! దమ్మిడీకి పనికిరాని ధర్మసంకోచాలు పెట్టుకుంటే సాగదు. ఉన్నసందర్భం ఏలాంటిదో ఆలోచించు. ఉపకరించే సాధనాలు ఏవున్నాయో లెక్కపెట్టు. నేను చెప్పేమార్గంవిను. అఖరుకు నీవే తీర్మానించు. ఏం....వింటావా ?

రాధ: ఊ.

వెంక: నాకు బాగా తెలిసినవారు ఉన్నారు ఈ వూర్లోనే. మంచి హృదయంకలవారు. నిన్ను కూతుర్లాగ చూచుకుంటారు. అనుమానం పెట్టుకుంటే మాత్రం ఉపయోగంలేదు. దయ, పరోపకారం మనకు కావాలిగాని వృత్తితో, జాతితో ఏం అవసరం ? కాదంటావా ?

రాధ: ఎవరువారు ?

వెంక: నాకు చాలకాలంనుంచి పరిచయం. జగన్మోహిని ఆవిడపేరు.

రాధ: బోగంవారా ?

వెంక: అవును. అయితేనేమి?

రాధ: సరేలెండి. బాగా ఆలోచించి చెపుతాను.

వెంక: ఇంకా చాలా సహాయముకూడా చెయ్యగలదు. (రహస్యంగా) నీవు దేనిమూలాన్ని ఇలా బయటపడ్డావో ఆబాధకూడా తీర్చేస్తుంది. దానిదగ్గరున్న ఔషధాలు ఇంగ్లీషు డాక్టర్లవద్దకూడాలేవు.

రాధ : (కోపంతో) అయ్యా! నమస్కారం. తమరు వెళ్ళిపోవచ్చును. ఇంత నిర్భయంగా ఇంత ఘోరమైన కార్యం చెయ్యమని చెప్ప గలవారు ఎంతకైనా తగుదురు. మీరు నా విషయంలో ఏమీ కలుగజేసుకోవద్దు.........వృధాశ్రమ.

వెంక : ఊహూ! ఇంకా తెలియడంలేదు ముందువచ్చేవి.........ఎంత రోషం వచ్చింది....చూద్దాంకదూ.........నీవే వస్తావు చేతులు జోడిస్తూ.

రాధ : వందనాలు మీకు....వెళ్ళిపోరూ?

వెంక: బంగారువంటి బేరం వదులు కుంటున్నావు. జగన్మోహిని విన్న పువ్వుల్లో పెట్టుకుంటుంది.

రాధ : (బిగ్గరగా) కామమ్మగారూ! కామమ్మగారూ!

వెంక: (తత్తరముతో) ఓసీ! (పరుగెత్తును)

రాధ : (గుమ్మమువద్దకి వచ్చిచూస్తుంది వెళ్ళిపోయాడో లేదో అని. ఆ సమయానికే సత్యనారాయణ వస్తున్నాడని గ్రహిస్తుంది. మంచంమీద మళ్ళీ కూర్చుంటుంది, పైట సర్దుకొని.)

[ప్రవేశం సత్యనారాయణ కోటుతీసి స్టాండుకు తగిలిస్తాడు.]

సత్య : వెంకటేశ్వర్లుమామ ఏమిమాట్లాడాడు?

రాధ : ఏముంటుంది? ఏమీలేదు.

సత్య : అతని ముఖంచూచాను. ఏమీలేదంటే నేను నమ్మగలనా? ఎందుకీ దాపరికము.

రాధ : వారికి తోచినసహాయం చేస్తానన్నారు.

సత్య : ఏమి సహాయం. జగన్మోహినికి అప్పజెపుతానన్నాడా?

రాధ : (పటుక్కున నవ్వుతుంది)

సత్య : తరువాత నీవు చెప్పనక్కరలేదు. అతని ముఖమే చెప్పింది. (నవ్వు ఆపి) దారిలో రాఘవరావుగారింటికి వెళ్ళబోయి మాని వేశాను. నీతో మొదట మాట్లాడి నీ అభిప్రాయం కనుక్కున్న వెనక వెళ్ళవచ్చునని.

రాధ : వారితో నా కేసంబంధములేదు....తమరు వెళ్ళ నవసరములేదు.

సత్య: (కొంచెముసేపు ఊరకుంది) రాధా! ఏమిచేయదానికి నిశ్చయించావు?

రాధ: ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పే స్థితిలో వున్నానా నేను?

సత్య: (హఠాత్తుగా) అయితే రాఘవరావుగారి కుమారునిపై నీ ప్రేమ నశించినదా?

రాధ: ప్రేమనా?.... ప్రేమస్వరూపమే తెలియని రోజుల్లో నా భావాలకి అర్థ తాత్పర్యాలు లేవనుకోండి. ప్రేమస్వరూపం తెలుసుకున్నప్పుడు ప్రేమలేదని నిశ్చయిం-చాను.

సత్య: నిజంగా?

రాధ: అబద్ధమాడగల ధైర్యంలేదు నాకు.

సత్య: ఇప్పుడు ప్రేమస్వరూపం తెలుసుకున్నావా?

రాధ: (సిగ్గుతో తల వంచుకుంటుంది.)

సత్య: ఏంచెయ్య నిశ్చయించానో అడగరామా?

రాధ: చెప్పండి.

సత్య: (నవ్వుతూ) రాధా....పతి కావడానికి (నిష్క్రమణ.)

రాధ: (గుమ్మమువంక చూస్తూ నిలబడుతుంది ఆనందంతో)—

తెర.

రంగము—3. మొదటిరంగములోని గది.

[వెంకటసుబ్బయ్యగారు పచారుచేస్తూ మాట్లాడుతున్నాడు. కామేశ్వరమ్మ నిలబడి వున్నది. సుబ్బమ్మ గుమ్మం దగ్గిరగా వున్నది.]

వెం-సు: ఏమిటో! ఇంతవరకు నీ మాటలు విని శాంతించాను. ఇక ఇలా జరగదు.... శ్రుతి మీరిపోతూవుంది.

సుబ్బ: నేను అప్పుడే చెప్పాను వదినెగారితో.

వెం-సు: అంతమాత్రం బుద్ధి ఉంటే గదూ.

కామే: అయ్యో! నన్నేమి చెయ్యమంటారు. దానిస్థితిచూస్తే ఘోషగా వుంది. లోకానికి భయపడవలసిందే, కాదంటానా? మన అబ్బాయి....

వెం-సు : ఆ కుర్రవెధవ కేమి తెలుస్తుంది?

సుబ్బ : పసితనం కదూ. యుక్తాయుక్తాలు బోధపడుతవా మరి.

(లోపలినుంచి ప్రవేశం సత్యనారాయణ. తక్షణమే సుబ్బమ్మ నిష్క్రమణ.)

సత్య : ఏమమ్మా! అలా నిలబడ్డావు?

కామే : ఏముంది నాయనా! మీ నాన్నగారు మాట్లాడుతూ వుంటే వింటున్నా.

వెం-సు : సత్యం! నీవు చేసినపని ఎంత ఖంగారు పెడుతూవుందో నన్ను, చూశావా?

సత్య : తప్పుపని ఏంచేశాను నాన్నా?

వెం-సు : అల్లా బృహస్పతిలాగ మాట్లాడకు.

కామే : కోప్పడుతా రెందుకండీ?

వెం-సు : అప్పుడే పట్టణంలో సగంమందినోట్లో పడ్డది నాపేరు. ఇంకా ఏమితప్పు చేశామని అంగలార్చడమా? ఈ విషయం జడ్జీగారికి తెలిసిందా ఉద్యోగానికే ముప్పొస్తుంది.

సత్య : ఏమి చెయ్యదలచుకున్నారు?

వెం-సు : ఏం చెయ్యడమని ప్రశ్నకూడానా? ఏంజేస్తాననుకున్నావు. ఇంట్లో నెత్తిమీద పెట్టుకొని పోషిస్తాననుకున్నావా? ఇల్లను కొన్నావా?....సత్రమను కొన్నావా?

సత్య : అయితే

వెం-సు : అయితే లేదు. గియితే లేదు. ఇక పది ఘడియలుంచుకోను నాయింట్లో.

సత్య : ఎక్కడికి వెళ్ళమంటారు?

వెం-సు : ఇక్కడికి రమ్మన్నాము గనుకనా మనం? ఎక్కడికైనా వెళ్ళుతుంది. ప్రస్తుతం నాయింట్లోనుంచి వీధిలోకి వెళ్లుతుంది.

సత్య : ఆ! అంత క్రూరంగానా?

వెం-సు : ఏమన్నావు? క్రూరమా? నీకేమి తెలుస్తుంది! జడ్జీగారికీసంగతంతా తెలిస్తే నీకూ, నాకూ ఉద్యోగాలు పోతవి.

సత్య : ఉద్యోగాలకి ఈ విషయానికి ఏమి సంబంధం నాన్నా ? జడ్జీ గారు అంత మూర్ఖంగా వర్తిస్తారా ?

వెం-సు : నీతోనేను వాదం పెట్టుకోవలసినంత కారణంలేదు. ఇది నాయిల్లు. నా ఆజ్ఞమించి ఏదీ జరగదు. అధిక ప్రసంగం మాని నీ పనేదో నీవు చూచుకో.

కామే : అయ్యయ్యో ! ఎందుకండి అబ్బాయి నంత కసిరేస్తున్నారు.

వెం-సు : మరెందుకీ శషభిషలు. ఇప్పుడు దాన్నేమి చేయగలం ?

సత్య : (నెమ్మదిగా) నేను వివాహం చేసుకొంటాను.

వెం-సు : (విభ్రాంతపడి) ఆ ! ఆ ! ఏమీ ?

సత్య : అవును ! నేను వివాహం చేసుకొంటాను. అప్పుడు ఏ ఆక్షేపణ ఉండదు కదా !

వెం-సు : దాన్నా ! నీవా ! మతిపోయిందా ?

సత్య : మతి ఉపయోగించే చెప్పాను.

వెం-సు : ఆ నడవడిక గలదాన్నా ?

సత్య : నేను ఆవిడ గుణగణాలు బాగా పరిశీలించాను. ఆవిడ శీలం బాధలుపడడంచేత నిర్మలమైంది. ఆవిడకు గల స్థైర్యం ఏవిచారమూ లేక మూల కూర్చున్న మన పిల్లలకన్న ఎన్నోరెట్లు ఎక్కువైనది

వెం-సు : (ఉగ్రమూర్తియై) ఒరే, ఒరే ! నామాటకు వ్యతిరేకంగా చెప్పడం కాకుండా నాకు చదువు నేర్పేస్తున్నావుగా ! నాకు దాని పాతివ్రత్యం వర్ణిస్తున్నావా ? కుర్రవాడవని వస్తాయిస్తే వ్యవహారం మీరిపోతూ వుందే.

సత్య : కుర్రవాడయితేమాత్రం స్వబుద్ధి ఉపయోగించ కూడదా ?

కామే : నాయనా, నాయనా! నెమ్మదిగా, నాన్నగారితో అలా మాట్టాడ వచ్చునా ! తప్పుగదా.

వెం-సు : మాటాడనీ. వాడు నా కొడుకుగాడు....వెళ్ళిపొమ్మను. దానితో కలిసి........

(అప్పుడు ప్రవేశం రాధ—మేడమీదినుంచి దిగివచ్చింది.)

రాధ: కామమ్మగారూ! విన్నాను కొంతవరకు. ఇదిగో నమస్కారం అందరికిని. ఇంతమాత్రం సహాయం చేసినందుకు ఇదా నేను చేసినలాభం....మీలో మీకు దెబ్బలాటలా.... సెలవు. నామూలాన్ని మీరెందుకు బాధపడడం....

సత్య: అమ్మా! నేను సహా వెళ్ళిపోతూ వున్నాను.

కామే: ఆఁ ఆఁ - నాయనా (చేతులు పట్టుకొంటుంది)

సత్య: అవును. లేకపోతే నేను మీకుమారుణ్నిగాను! ఈ విధంగా ఈవిడను వీధిపాలుచేస్తుంటే చూచి నేను ఊరుకుంటే సిగ్గునాది కాదు, మీదే....

రాధ: మీకు నమస్కారం. వద్దు. నాబాధలు నేను పడతాను లెండి.

వెం-సు: ఓహో! ఎంతకువచ్చింది! వెళ్ళు వెళ్ళు. మళ్ళీ నా మోహం చూడవద్దు. నాకు కొడుకేలేడు. లేడు! (తడబడుచూ విశ్రమిస్తాడు)

కామే: అయ్యయ్యో! ఇదేమి ఆగడం నాయనా.

సత్య: అమ్మా! నాదేమీలేదు. ఇంతకన్నా నేనేమి చెయ్యగలను. రాధా, ఉండు! ఇప్పుడే వచ్చేస్తాను. (మేడమీదికి వెళ్ళును.)

రాధ: (ఏడుస్తూవుంది) అమ్మా! నన్నెప్పుడయినా క్షమిస్తారా?

కామే: నాకర్మమమ్మా నాకర్మం....విన్నేమనగలను నీ స్థితి చూస్తూ.

రాధ: మీతో మళ్ళీ మాట్లాడే భాగ్యం ఉంటుందో లేదో....[నమస్కరిస్తూ] మీరు చూపించిన దయ మరచిపోలేను .... బంగారువంటి హృదయం మీకుంటే మాత్రం ఏమి ప్రయోజనం, నాదౌర్భాగ్యం; లోకానికి వెరవవలసివుంటుంది కదా.

కామే: అమ్మా! నా మనసు బాగా గ్రహించావు.

(పునఃప్రవేశము సత్యనారాయణ, ప్రయాణానికి సిద్ధమయి, చేతిలో బట్టలపెట్టెవుంది.)

సత్య: అమ్మా! కావలసినవి కొన్నిబట్టలు తీసుకొని వెళ్తున్నాను. తరువాత నా వస్తువులన్ని పంపించెయ్యి....కోపం చేసుకోకు.

కామే : నాయనా! (ఏడుస్తూ) ఇంతేనా! మళ్ళీ ఎప్పుడు కనబడతావు?

సత్య : ఎప్పుడైనా....సిద్ధంగా....నాన్నకూ నీకూ నా మీద అనుగ్రహం వచ్చిన నాటికి.

కామే : (దుఃఖంచేత మాటరాదు)

సత్య : అమ్మా! సెలవు. (నమస్కరించి) రాధా, రా! (రాధకూడా కామేశ్వరమ్మకు నమస్కరిస్తుంది. ఇద్దరు నిష్క్రమిస్తారు.)

కామే : (గబాగబా గుమ్మంవద్దకి వెళ్ళి చూస్తుంది. కొంతసేపటికి మళ్ళీవచ్చి కూలిపోతుంది.)

— తెర —

రంగము—4.

[ప్రస్తుతం సత్యనారాయణ, రాధ కాపురం ఉన్న గృహంలో గది. మంచం, బల్ల, రెండుకుర్చీలు, వస్తువులు ఎక్కువగా లేకపోయినా శుభ్రంగావుంది]

రాధ : (బల్లపైన కలంకారి ఖండువాపరిచి, పండ్లతో పళ్లెము, కాఫీ గిన్నెలు పెడుతూవుంది.)

[ప్రవేశము సత్యనారాయణ, చాలా మారిపోయాడు. చిక్కి వాడిపోయింది ముఖం.]

సత్య : (కోటు తీసి మంచంమీద పారవేసి కుర్చీపై కూర్చుంటాడు.)

రాధ : కాఫీ తెమ్మంటారా?

సత్య : ఊఁ

రాధ : (కాఫీ తెచ్చి అందిస్తుంది.)

సత్య : (మెల్లగా త్రాగుతూ చేతిగుడ్డతో ముఖం తుడుచుకుంటున్నాడు)

రాధ : (చిరునవ్వు బలవంతంగా తెచ్చుకొని) ఇవ్వేళ ఏమైనా ప్రయత్నం కొనసాగిందా?

సత్య : ఓ కొనసాగినట్లే. ఏ ఆఫీసులో ఖాళీలు లేవన్నారు. కలెక్టరు ఆఫీసులో ఉందని ఒకడన్నాడు కాని వెంటనే రాఘవరావుగారి బావమరిది నన్నుచూచి లేవని చెప్పించినాడు.

రాధ : మరి కొనసాగిందన్నారు?

సత్య: ఆ సాయిబు దుకాణంలో ఇంగ్లీషు ఉత్తరాలు అవీ వ్రాయడానికి గుమాస్తాగా చేరాను. ఏదో వొకటి.

రాధ: అబ్బబ్బ? ఎంతకష్టం—నామూలాన్ని.

సత్య: (గిన్నె క్రిందపెట్టి) అదుగో! ఆ మాటేకదా అనవద్దని ఎన్ని మాట్లు చెప్పాను. ఆ మాటంటే నా ఉత్సాహమంతా నశించి పోతుంది. ఎన్నిబాధలున్నా సంతోషంగా కాలంగడపగలను కాని నీవామాట మాత్రం అనకు.

రాధ: ఆహా! ఎంత సంతోషం అనుభవిస్తున్నారు! నా కళ్ళకు గంతలు కట్టుకొమ్మంటారా? మిమ్మ చూస్తూ నే నెలా భరించ గలను? ఆ చెక్కులు ఎంత చిక్కిపోయాయో! ఆ కళ్ళల్లో నిరాశ, విసుగు, అలసట ఇవితప్ప ఏమైనా కనబడుతున్నదా?.... అబ్బా! తిన్నగాచూస్తే గుండె బద్దలై పోతుంది. మూడుమాసాలు కాలేదు. ఇంతలో ఇంతస్థితికి వచ్చారు.... కారణం?....నేను కాను....నేను కానా....కానని చెప్పగలరా? మీరు చెప్పినా, నమ్మగలనా?

సత్య: (కండ్లు మూసుకొని వింటున్నాడు.)

రాధ: కని పెంచి పెద్దవాణ్ణిచేసిన తలిదండ్రులపైకి మీ మనసు పోవడంలేదంటే నేను నమ్ముతానా? దారిలో దొరికినదాన్ని నామీద జాలిగొన్నమీకు వారిమీదప్రేమ మాయమయిందంటే ఏలా నమ్మగలను....ఘోరపాపం చేస్తున్నాను. వారెంత దుఃఖిస్తు న్నారోగదా....అంతకూ కారణం నేనుకానా?

సత్య: అయితే—

రాధ: నేను నాదారిని వెళ్ళిపోతాను. సృష్టించినవాడు పోషించలేకుండా పోతాడా? మీవాళ్ళదగ్గరికి వెళ్ళిపోండి ఇప్పుడే....ఈ క్షణం.

సత్య: (లేచి, కొంచెం కఠినంగా) రాధా! నేనంత మాటవిలకడలేని వాడ ననుకొంటివా? నేను మా వారింటికి వెళ్ళననలేదే!.... తప్పకుండా వెళ్తాను. అయితే నేనుమాత్రంకాదు....నీతోసహా. అంతే.

రాధ : అంతభాగ్యపు రోజులకే ఎదురుచూస్తుంటానులెండి (నిట్టూర్పు) (తలుపవతలనుండి 'ఏమండోయి ')

సత్య : ఎవరది. దుకాణంనుంచి ఏదైనా జరూరుకబురు కాబోలు (గట్టిగా) రావచ్చు.

(ప్రవేశం వెంకటసుబ్బయ్యగారి నౌఖరు)

సత్య : ఏమిరా ?

నౌఖరు : అమ్మగారిమ్మన్నారండీ ! (జాబిస్తాడు)

సత్య : (తీసుకొని చదువుకొంటాడు. చేతులు వణుకుతూ వున్నవి) వెంటనే వస్తున్నానని చెప్పు.

నౌఖరు : చిత్తం. (నిష్క్రమణ)

సత్య : రాధా ! నాన్నగారికి చాలా జబ్బుగావుందట. అమ్మ వ్రాసి పంపింది. నన్ను చూడవలెనని అపేక్షతో వున్నారట. నేను వెళ్తాను.... ఏదీ కోటు ?....

రాధ : (కోటుతెచ్చి తొడుగుతుంది.)

సత్య : మళ్ళీ వొచ్చేస్తాను.... ఇప్పుడే. (నిష్క్రమించును)

రాధ : (గుమ్మంవరకూవెళ్ళి, మళ్ళీ వెనకకువచ్చి కిటికీలోనుంచి చూస్తుంది సత్యనారాయణ వెళ్ళడం.... తరువాత గోడకు తగిలించివున్న ఫొటోదగ్గిర నిలబడి చూస్తూవుంటుంది. తటాలునతీసి ముద్దుపెట్టుకుంటుంది. మళ్ళీ తగిలించేసి నమస్కరిస్తుంది.... అంతే.... త్వరగా తలుపుతీసుకొని బయటికి వెళ్ళిపోతుంది.)

— తెర —

రంగము—5. వెంకటసుబ్బయ్యగారి మేడమీదిగది

(వెంకటసుబ్బయ్య మంచంమీద పడుకున్నాడు. కామేశ్వరమ్మ ప్రక్కన నిలబడివుంది.)

వెం-సు : ఒసే ! వచ్చాడా ?

కామే : వస్తాడండీ. ఇప్పుడేగదా నౌఖరు వచ్చాడు.

వెం-సు : వస్తాడో లేదో.

కామే : మందు పుచ్చుకుంటారా ?

వెం-సు : ఎందుకే ఆ చేదునీళ్ళు.... ఇది మనోవ్యాధి.... దీనికేమందు లేదు.

కామే : అయితే యిక తగ్గిపోతుందన్నమాట.

వెం-సు : మళ్ళీ వస్తాడావాడు ? మళ్ళీ మన యింట్లో వుంటాడా ? వాణ్ణి ఎంత బాధపెట్టాను.... ఎంత అన్యాయం చేశాను.

కామే : నేనప్పుడే ఎరుగుదును. తరువాత మీరు పశ్చాత్తాపపడతారని....

వెం-సు : ఎందుకు చెప్పలేదు మరి ?

కామే : ఇప్పు డడుగుతారు గాని అప్పుడు నామాట ఎవరు పాటించే వారు? ఆడదాన్ని.

వెం-సు : మగవారి బుద్ధి ఇలా వెలుగుతూవున్నది గనుక.

కామే : పాపం చాలా చిక్కిపోయాట్టండి. నౌఖరు చెప్పాడు.

వెం-సు : కాదూ మరి. నన్నెంత దూషించాడోకదా.

కామే : అబ్బా ! అలాటివాడు కాదండి.

వెం-సు : అవును. అందుకే నాకు మరీచింత. దూషించేవాడైతే ఇంత బాధపడకేపోదును.

కామే : ఇప్పుడు వచ్చినప్పుడు ఏమి చెప్పదలచుకున్నారు ?

వెం-సు : ఇంకా అడుగుతా వెందుకు?

కామే : నిజంగా ?....అమ్మాయి ! నాకు కోడలుకూడా వస్తుంది. చేతి కందినకోడలు కూడాను. రాధ నానేస్తంకూతురు ఎరుగుదురా?

వెం-సు : (తొందరపడకు.)

కామే : (మెట్లమీద చప్పుడువిని) అదుగో ! (గుమ్మంవద్దకి వెళ్ళు తుంది.)

(ప్రవేశం సత్యనారాయణ)

సత్య : అమ్మా ! (చేతులుగట్టిగా పట్టుకొని) నాన్నకెలావుంది ?

కామే : అదుగో చూడు. నీకోసం కలవరిస్తున్నారు.

వెం-సు : (లేచి కూర్చున్నాడు)

సత్య : (సమీపంగా వెళ్ళి తలవంచుకొని నిలుచుంటాడు.)

వెం-సు : నాయనా! నన్ను క్షమించావా ?

సత్య : అయ్యయ్యో! ఎంతమాటన్నారు! నన్ను మీరు ఏరోజు క్షమిస్తారో అని కాచుకున్నప్పుడు—నేనా క్షమించడం ?

వెం-సు : నీవు తప్పు చెయ్యలేదే. ఎందుకని క్షమించను ?

సత్య : ఇంతభాగ్యం కలుగుతుందని అనుకోలేదు.

వెం-సు : నాయనా! నీవు అనుభవించకపోతే ఎందుకు మాకీభాగ్యం.

కామే : వాడికిమాత్రం తెలియదటండి!

వెం-సు : ఇవ్వేళే వచ్చెయ్యాలిసుమా.

సత్య : (పలకడు)

వెం-సు : ఏమీ? ఏమి చిక్కు ?

సత్య : నాన్నా! నన్నర్థం చేసుకోలేదేమో....బాగా....

వెం-సు : (చిరునవ్వుతో) లేదు. నాయనా, పూర్తిగా అర్థంచేసుకున్నాం.

సత్య : (వారి అభిప్రాయం స్ఫురిస్తుంది) నిజంగా ?

వెం-సు : సందేహం కూడానా....అంతమాత్రం నన్నర్థం చేసుకోలేకపోయావా ?

సత్య : (సంతోషంతో) ఇంత దయకు పాత్రుణ్ణి కానేమో!....మరి లోకమో ?

వెం-సు : లోకంకన్నా, నా 'సత్యం' ఎక్కువని కనుక్కున్నాను.

కామే : వెళ్ళిరానివ్వండి....ఆలస్య మెందుకు ?

వెం-సు : త్వరగావస్తారు కదూ!

సత్య : తక్షణం....అమ్మా! వెళతాను. (నిష్క్రమణ)

(వెంకటసుబ్బయ్య కామేశ్వరమ్మ కొంచెంవరకు మాట్లాడరు)

వెం-సు : ఏమిటాలోచిస్తున్నావు. కోడలికి ఏంసొమ్ములు చేయిస్తామనా?

కామే : సరేలెద్దురు. మీకుమాత్రం సంతోషంగాలేదా ? మెత్తగావున్నానని వేళాకోళం చేస్తారు.

వెం-సు : అబ్బా! పాడుపడినట్టుందేది మనయిల్లు.

కామే : మనమేగా చేసుకొన్నది. మీచెల్లెలిమాట విన్నారేగానీ నామాట విన్నారా ? ఆవిడకు మంచిపరాభవమే అయిందిలెండి విన్నారా.... ఊరంతా అల్లుకుంది.

వెం-సు : ఏమి జరిగింది ?

కామే : సుభద్ర కిరస్తానంలో కలసిపోయిందట.

వెం-సు : ఆ ! ఆ !

కామే : కలిసిపోయి మద్రాసు వెళ్ళిపోయిందని కూడా వదంతి.

వెం-సు : ఎందుచేత ?

కామే : ఆవిడ నడవడిక ఏమీ బాగుండేది కాదండీ మనయింట్లో వున్నప్పుడే....ఇక్కడనుంచి వెళ్ళాక మరీ ఎక్కువయిందట, మనవాళ్ళదగ్గర ఇక పరువు విలవదనుకొన్నది గాబోలు.

వెం-సు : సుబ్బికి పాపం అంత్యకాలానికి ఎంతదుఃఖం !

కామే : లక్షణంగా ఎవడికో ఒకడికి— ఆ అలమూరివారి అబ్బాయికే అనుకోండి— ఇచ్చి వివాహం చేసివుంటే సవ్యంగా వుండి పోయేది కదా ।

వెం-సు : ఓహో ! సంఘ సంస్కర్తవై పోతూవున్నావే !

కామే : అవును మరి. కాలాలు మారిపోతూ వుంటే ధర్మాలు మార వద్దూ? కానీ, ఎక్కడ మారవిస్తారు ?.......... చంపేస్తారు విరుద్ధంగా నడుచుకుంటే.

వెం-సు : ఏమిటే ? ఇంకా రాలేదు అబ్బాయి

కామే : అవునండీ.... బహుశా బండిదొరికింది కాదేమో.... లేదు. అదుగో చప్పుడు.

వెం-సు : (విని) అచ్చే కాదు. వెంకటేశం వస్తున్నాడు.

వెంకటేశ్వర్లు : (ప్రవేశించి) అక్కయ్యా ! అక్కయ్యా ! ఎంత ఘోరం జరిగిందో విన్నావా ?

కామే : (తొట్రుపాటుతో) ఏమిట్రా !

వెంక : రాధ (సంకోచంతో) మన అబ్బాయి........

కామే : ఔను.... ఏమైంది రాధ ....?

వెంక : బజారుదగ్గిర దిగుడుబావిలో పడి చచ్చిపోయింది.

(వెంకటసుబ్బయ్య. కామేశ్వరమ్మ హాఁ హాఁ అంటారు.)

బైటికి లాగేశారు. మన సత్యం అక్కడే ఉన్నాడు. బండి కట్టించుకొని ఇక్కడికే వస్తాడనుకుంటా. ఘోరం కదూ.... మంచిపిల్లసుమా.... అబ్బాయి పిచ్చెక్కినట్లు అయిపోయాడు.

వెం-సు : (తల రెండు చేతుల్తో పట్టుకొని) రామ రామ! (మెల్లగా తలగడపై ఆనుకుంటాడు కూలిపోయి)

కామే : (నడుము విరిగిపోయింది. దుఃఖాతిశయంచేత కళ్ళల్లో నీళ్లు లేవు. కూర్చుంది కుప్పలాగ)

(హఠాత్తుగా ప్రవేశం సత్యనారాయణ.)

సత్య : (గుమ్మంలో నిలబడి) అమ్మా! (ముఖంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. చూపులో ఒక వెఱ్ఱి విశ్చలత్వం వుంది.)

కామే : (గద్గదస్వరంతో) నాయనా!

సత్య : అమ్మా! కోడల్ని తీసికొని వచ్చానమ్మా. అయితే తానే స్వయంగా వచ్చి నీకు నమస్కారం చేయగలస్థితిలో లేదమ్మా!

కామే : తెలుసు నాయనా, ఇలా రా!

సత్య : (ఇక భరించలేక ఉరవడితో వచ్చి ఒడిలో తలదాచుకొని ఏడుస్తున్నాడు.)

కామే : (తలనిమురుతూ) నాయనా! పిచ్చినాయనా! మనం వున్న లోకం సంగతి నీవు ఎరగలేదు సుమా....ఈలోకం ఒక పెద్ద బోను వంటిది. దాని కమ్మిలు వాడికత్తులు....బాగా పదును పెట్టిన కత్తులు నాయనా....బలవంతంగా తప్పించుకోడానికి ప్రయత్నిస్తే ఏమవుతుంది....చేతులూకాళ్ళూ కోసుకపోతవి....దేహం రక్తంతో తడిసిపోతుంది.... అంతే....తప్పించుకొని మాత్రంపోలేము ....మనకు మిగిలేది బాధే!....(అంటూ కళ్ళుమూసుకుంటుంది. కన్నీళ్ళు ధారలుగా కారిపోతూవున్నవి.)

(తెర)

దెయ్యాల లంక

— పాత్రలు —

అచ్యుతరామయ్య
లక్ష్మీకాంతమ్మ .... అతనికూతురు
చలపతిరావు .... అతని అల్లుడు
సుధ .... అతని తమ్ముడికూతురు
రంగయ్య .... లక్ష్మీకాంతమ్మ మేనమామ

రంగం—1.

[రాజమహేంద్రవరంలో కంభంవారి వీధిలో అచ్యుతరామయ్య పంతులు గారి ఇంట్లో గది. పడకటిల్లు కాదు గాని ఒకమూల మంచంవుంది. కుర్చీలు, అద్దం స్టాండుతో పనసచెక్కల మేజా]

లక్ష్మీకాంతమ్మ, పంతులుగారి కూతురు, కూర్చుని తల చిక్కు తీసుకుంటోంది తీసుకొనడానికి అట్టే జుత్తు లేకపోయినా—కొంచెం పొట్టిగా, లావుగా వుంటుంది—వయస్సు 25, 26.

లక్ష్మీ: అబ్బ! ఏమి జుత్తమ్మా!....కాఫీ పుచ్చుకుంటేనేగాని లొంగదు ....అమ్మయ్యో! ఎంత ప్రొద్దెక్కింది....(ఆవులిస్తూ) పాడునిద్ర. ఆయనగన ఇప్పుడు వచ్చారా ఏదో మాటంటారు. మనస్సు చివుక్కుమని పోతుంది మా సుధని పిలుస్తా....ఒసే! ఒసే!.... పలకదు!....ఒసే! సుధా!....

[ప్రవేశం సుధ. బుద్ధి తెలియకముందే వివాహం, వైధవ్యం రెండూ సంభవించాయి. సన్నగా నాజూకుగా వుంటుంది. అంత పొడ

గరీ కాదు, పొట్టీకాదు. మంచి తలకట్టు జడ పొడుగ్గా వేళ్ళాడుతుంది, అయితే చమురులేదు. పువ్వులు పెట్టుకుంది. చెంగు చెంగుమని లేడి లాగ పరుగెడుతూ ప్రవేశిస్తుంది.]

సుధ : ఏమిటే! ఏమైంది.... తెల్లవారిందని చెప్పడానికా ఏం....

లక్ష్మి : ఛీ. ఊరుకో. ఎప్పుడూ పరాచికమే (సుధలో వ్యక్తమవుతూ వున్న కళ కండ్లకు, తట్టింది....చురుగ్గా)....అహఁ పెంకిపిల్లలాగ తయారయ్యావు.

సుధ : (నవ్వుచు) మరేఁ పెంకిపిల్లగాకపోతే పెద్ద ముత్తయిద వను కొన్నావా.... పోనీ! ఎందుకు పిల్చావు.

లక్ష్మి : మీకేం ఈ వూళ్ళో మీరేమీ పుచ్చుకోరు. నాకల్లా కాదబ్బా. కాఫీ లేకపోతే పిచ్చెక్కినట్టుంటుంది.

సుధ : (మాట్లాడకుండా కిటికీలోనుంచి చూస్తూ నిలబడుతుంది.)

లక్ష్మి : వినబళ్ళే?

సుధ : ఆఁ విన్నా....రేపు కాఫీడబ్బా దాచేసిచూస్తా. పిచ్చెక్కితే ఎలా వుంటుందో చూడాలని సరదాగా వుంది, అక్కయ్యా

లక్ష్మి : (కొట్టబోతుంది. వేళాకోళంగానే)

సుధ : (తప్పించుకొని గంతులేస్తుంది)

లక్ష్మి : (తల్లో పువ్వులుచూచి) ఒసే! ఈ అన్యాయం ఏమిటే? ఎవ రన్నా చూస్తే ఏమనుకుంటారు?

సుధ : ఏమనుకుంటారు? అదిన్నీ పాపమేనా?

లక్ష్మి : అవును. అసలల్లా జుత్తు వుంచుకోవడమే తప్పు. చిన్న దానవే అని నాన్న జాలిపడి తీసేయించలేదు....పైగా పువ్వులు కూడానా!

సుధ : అబ్బ! ఎందుకే నన్ను బాధపెడతావు. నాకు పువ్వులంటే ఇష్టం....పోనీ ఎవరు చూస్తారే? ఇంటో నాన్నా. నువ్వూ. మామయ్య—బావయ్య.

లక్ష్మి : (ఎందుకో తటాలున) తీసేస్తావా లేదా?

సుధ : ఎందుకే? నీవు పువ్వులు పెట్టుకోడానికి తగినంత జుత్తులేదని వుడికిల్లుతున్నావేమో.

లక్ష్మి : ఆఁ (అని గర్జించి, జడపట్టుకొని బలవంతంగా పువ్వులులాగి క్రింద పడేస్తుంది)

సుధ : అయ్యో అక్కయ్యా (వొంగి పువ్వులేరుకొంటుంది.)

[ప్రవేశం లక్ష్మీకాంతంభర్త చలపతిరావు పొడుగ్గా అందంగా వుంటాడు, కళ్ళల్లో లాలిత్యం తేజస్సు రెండూ వున్నాయి.]

చల : (నవ్వుచూ) పొద్దున్నే బంతులాట్లా!....కాంతం! నువ్వుపడేసి చెల్లెల్ని తీసియ్యమంటున్నావా ?

సుధ : (పువ్వులు తీసుకొని) పువ్వులు నావేలెండి..... (కళ్ళనిండా నీళ్ళున్నాయని గ్రహించుకొని తలతిప్పేస్తూ) అక్కయ్యా! వెళ్ళి కాఫీ పట్టుకొస్తా (నిష్క్రమిస్తుంది)

చల : (ఏదో రహస్యంవుందని కనిపెట్టి)కాంతం! ఏమి జరిగింది.... మీచెల్లెలి నేమన్నా అన్నావా ?

లక్ష్మి : దాన్ని చెల్లెలు చెల్లెలంటారేమిటి....నా రక్తం పంచుకొని పుట్టిందా?

చల : అలా వాగకు. ఏం జరిగింది?

లక్ష్మి : ఏదో జరిగింది. ఆడవాళ్ళగోల మీకెందుకూ ?

చల : చెప్తావా లేకపోతే నేనే వెళ్ళి కనుక్కుంటాను.

లక్ష్మి : అబ్బబ్బ!....ఎటు వెళ్ళినా నాకేనా....ఏమీ లేదులెండి చెప్తాను అది తలనిండా పువ్వులు పెట్టుకొచ్చింది. తీసేయమంటే తీసింది గాదు. పెంకిగా మాట్లాడింది, కోపంవచ్చి నేనే తీసేశాను.

చల : ఆఁ ఆఁ—ఎంతపని చేశావు! పెట్టుకొంటేమాత్రం తప్పేవిఁటి?

లక్ష్మి : బాగానేవుంది. వెధవముండకి పువ్వులేమిటండీ....తరవాత వెధవముండకి మొగుడుంటే మాత్రం తప్పేమంటారు గాబోలు!

చల : ఛీ నోరుముయ్యి....అవునుగాని వెధవముండ వెధవముండాని చులాకగా మాట్లాడుతున్నావు. నే చస్తే నువ్వేమవుతావో తెలుసునా ? ఆ వెధవముండవే.

లక్ష్మి : (చెవులు మూసుకొంటూ) రామ రామ.

చల : వినగూడదంది కాస్తా వినేసినాక కృష్ణా రామా అంటే మాత్రం పాపం పరిహారమవుతుందా.

పునఃప్రవేశం: సుధ కాఫీ కప్పుతో.

సుధ : అక్కయ్యా! కాఫీ!

లక్ష్మి : (తీసుకొని గబగబా త్రాగుతుంది.)

చల : మీ అక్కయ్య దుడుకుగా పువ్వులు కింద పారేసిందటే. పోనీ వేరే పెట్టుకొనరాదూ?

సుధ : (సిగ్గుతో వూరుకుంటుంది.)

చల : మీ అక్కయ్య చాదస్తపు మనిషి. ఇంకా పూర్వాచారాలపైన మమత పోలే....అంచేతనే అంత కఠినంగా ప్రవర్తించింది.

సుధ : (విరగబడి నవ్వుతుంది.)

చల : ఎందుకూ అలా నవ్వుతున్నావు ?

సుధ : అబ్బెబ్బె! .... అక్కయ్య కెందుకోపమొచ్చిందో గ్రహించా. నవ్వొచ్చింది.

చల : ఏదీ చెప్పూ వింటాను.

సుధ : తనకు (నవ్వుచు) పువ్వులు బాగా పెట్టుకోవడానికి తగినంత జుత్తు (నవ్వుచు)....

చల : (పకపకా నవ్వుచు) అదా రహస్యం ?

లక్ష్మి : (ఉగ్రంగా) సుధా! వెళ్ళిపో. సిగ్గూ మానం లేకుండా మొగవాళ్ళతో సరసాలు కూడానా ?

సుధ : (చురచురా చూస్తుంది)

చల : కాంతం! ఎందుకలా మనసు నొప్పిస్తావు! ఛీ-వేళాకోళానికి బొత్తిగా మనిషివి కావు. ఇక్కడ పరాయివాళ్ళెవరున్నారు ?

లక్ష్మి : చాల్చాలు లెండి. మీరు సహా సహాయానికొచ్చారా మరీ ఎగిరి పడుతుంది.

సుధ : (కాఫీ కప్పుపుచ్చుకొని వెళ్ళిపోతుంది.)

చల : (సగం విచారంతో సగం నవ్వుతో) కాంతం! ఆడవాళ్ళ హృదయం నారికేళపాకం లాంటిదంటే అర్థమయ్యేదికాదు. బుద్ధి

మీద కొబ్బరికాయ కొట్టితే ఎంతస్వారస్యంగా వుంటుందో అలా వుంటుందన్నమాట. ఏం....?

లక్ష్మి: అవును లెండి. నన్నొత్తిపొడవడమే మీకు సరదాగాని నేనెంత బాధపడతానో గ్రహిస్తారా? నాజన్మం, నాఖర్మం....(ఏడవడానికి మొదలుపెట్టుతుంది)

చల: ఓసి దీనికే నీళ్ళకుండకు చిల్లి!—చూడు!....బోటుషికారు ఏర్పాటు చేస్తామని ఎంతో కులాసాగా వచ్చానే....కాంతం! ఇదో చూడు.

లక్ష్మి: (గొణుగుతూ) సుధని కష్టపెట్టానని నాపైని మీకు అసహ్యంగా లేదూ?

చల: ఛీ. ఛీ-నాకు మాత్రం తెలియదూ. నీకు సుధంటే అభిమానమని. పోనిద్దూ. పిలువు సుధని బోటుషికారు వస్తుందేమో.

లక్ష్మి: (అంత ఉత్సాహం కనబర్చదు.)

చల: ఇదేకాదూ!

లక్ష్మి: ఆఁ పిలుస్తా....సుధా! సుధా!.........అదిరాదు. దానికోపం వచ్చింది.

చల: కోపంలేదూ, గీపంలేదూ....నే పిలుస్తాచూడు. (లక్ష్మికాంతం అడ్డం వస్తూవున్నా) సుధా! (గుమ్మందగ్గిరకెళ్ళి.)

సుధ: (లోపల్నించి ఆఁ అంటూ ప్రవేశించి) నిజంగా మీరుపిల్చారా?

చల: ఏమీ పిలవకూడదో.

సుధ: (పలకదు.)

చల: అందరమూ రేపు బోటుషికారు వెళ్లాలని అనుకున్నాము. మీ అక్కయ్యవస్తుంది....నిన్నుకూడా రమ్మనమని నన్నడగమన్నది.

లక్ష్మి: (ఏమో చెప్పబోతోంది.)

చల: (అపవారిస్తూ) అబ్బ! నరేలెద్దూ....

సుధ: (అలాచూస్తూ నిలబడుతుంది)

చల: ఇష్టమేనా?

సుధ: (తల పంకించి అంగీకారం చూపిస్తు, పరధ్యానంగా) బోటు

స్త్రుమని వెళ్ళుతూంటే గోదావరి హృదయాన్ని చీల్చేసుకొని పోతూవున్నట్టుంటుంది కదూ....అయితే వెంటనే ఒక్కమరకైనా కనబడదు. ఎన్ని దెబ్బలైనా తన కెరటాలతో కప్పేసుకుంటుంది. ఏమంటారు?

చల : (కనుబొమ్మలు ముడిపడ్డవి.... మెల్లగా)నువ్వొక కవి వమ్మా....

సుధ : (తటాలున మారిపోయి చేతులు తట్టుచూ) దారిలో లంక లొస్తాయి గావూ....మంచి పుచ్చకాయలు కోసుకొని తినవచ్చు గదూ....పుచ్చకాయ దొంగంటే బజాలు చూచుకున్నాట్ట!....మా అక్కయ్యకప్పుడే నోరూరుతుంది.

లక్ష్మి : అబ్బే! నాకసలు పుచ్చకాయలంటే ఇష్టంలేదు. నాకు పడదు కూడాన్నూ.

చల : పోనిలెద్దూ.... వద్దంటే నిన్నెవరు బలవంతంచేస్తారు.... ఐతే మనం ముగ్గురం.... మీ నాన్నగారూ.

సుధ : (నవ్వుచూ) మామయ్యో ?

చల : అవును మరచిపోయా....

సుధ : నేను పట్టుకొస్తా.... (వెళ్ళుతుంది)

చల : ఏమి చిత్రంగా మారిపోతుంది

లక్ష్మి : అయితే నిజంగా నన్ను రమ్మంటారా ?

చల : ఇంతవరకూ మాటాడుకున్న తెలుగుముక్కల్ని సంస్కృతంలో తర్జుమాచేసి చెప్పాల్నా!

లక్ష్మి : సరే మీరు రమ్మంటున్నారు గనుక వస్తున్నా.

చల : మళ్ళీ అదేవిటీ. అలాగైతే ఉండిపో.

లక్ష్మి : అదుగో చూచారా నేను రానన్నదే చాలు మీకు.

చల : (నవ్వుచు) నువ్వు బారిష్టరు కావలసినదానవు. ఇప్పుడైనా వేళ మీరిపోలే

లక్ష్మి : రమ్మంటారా వద్దంటారా ఒక్కమాట చెప్పండి.

చల : రా, రా, రా, సరేనా ఒకటిగాదు, మూడుసార్లు.

(ప్రవేశం సుధ రంగయ్యమామతో)

సుధ: (నవ్వుచు) మా.... మా.... మామయ్య రాట్ట. భయమట. బోటు తిరగబడితే మునిగిపోతాట్ట.... వళ్ళీ తేలినా వుపయోగం లేదట........

రంగ: (ఒకమాత్రం నత్తి) ఆఁ ఆఁ ఆఁ.... నేనలా అన్నానా? క....క....కల్పించి చెప్పుతోంది. బో....బో....బోటు షికారు ఒక్కొక్కప్పుడు అపాయకరంగమా.... పె....పె....పెద్దవాణ్ని గనక అనుభవం జాస్తి ఏ....ఏ....ఏమంటావమ్మా?

లక్ష్మి: అవును మామయ్య

సుధ: (నవ్వుతూ) పోనీ మీ యిద్దరినడుంచుట్టూ పెద్ద మోటారుటైర్లు కట్టేస్తాం. అప్పుడు మునిగిపోరు. (చల. వంకజూచి) కాదండీ.

చల: (నవ్వబోయి అపుకొని) మామయ్యగారు! అలాటి భయమేమీ వుండదు. ఉన్నా నాకు బాగా యీతవచ్చును. బోటువాళ్లుంటారు. మీరుంటే సరదాగా ఉంటుంది.

రంగ: అబ్బెబ్బే! నే రానన్నానా....నే రానన్నానా....పె....పె.... పెంకిపిల్ల అలా చెప్పింది చి....చి....చిన్నవాళ్లు మీరందరూ వెళుతుంటే కా....కా....కాటికి కాళ్ళు చాచుకున్న నాకు భయమా ....ఎప్పుడూ ప్రయాణం?

చల: రేపే.

రంగ: ఆ (యోచిస్తూ) రేపా. రోజు బాగుందా?

చల: బోటుషికారుకి ముహూర్తంకూడానా?

సుధ: మామయ్యకు మంచి పుణ్యదినంనాడు మునిగి పోవాలని.... మోక్షం వస్తుందేమోని

రంగ: నో....నోరు మూసుకోలేవూ.

సుధ: (నవ్వుచు) రేపు మునిగిపోతాంగదాని ఇవ్వేళే కరువుదీరా మాట్లాడేస్తామని బుద్ధి పుడుతోంది.

చల: సుధా ఊరుకో.

సుధ: (చప్పున నవ్వు ఆపేస్తుంది)

లక్ష్మి : ఇక మాటలు చాలవూ. రా. స్నానం చేసొద్దాం.

రంగ : సెలవండీ. (చల. తప్ప అందరూ విష్క్రమిస్తారు)

చల : (ఆవులించి. ఇటూ అటూ చూస్తే. దృష్టి బల్లపైనవుండే మేఘ సందేశం కాపీ పైన పడుతుంది. కుర్చీ మీద కూర్చుని పుస్తకంతీసి) మేఘసందేశం చదివేవారెవరు (అవి మొదటి పేజీ చూచి) సుధనా ! అరే ! (మెల్లగా) మన్దం మన్దం నుదతి పవనశ్చాను కూలం యథాత్వాం

ప్రవేశం సుధ

చల : ఏం కావాలి సుధా?

సుధ : అక్కయ్య సబ్బు పెట్టి పట్టుకురమ్మన్నది. (చల. చేతి పుస్తకం చూచి చూడనట్టు నటిస్తుంది)

చల : సుధా ! నీ దేనా ఈ పుస్తకం?

సుధ : నా దే.

చల : సంస్కృతం బాగావచ్చునా?

సుధ : ఏదో కొద్దిగానే లెండి.

చల : మేఘసందేశం చాలాబాగుంటుందికదూ?

సుధ : (జబాబివ్వదు)

చల : బాగుండదూ?

సుధ : నన్నెందుకడుగుతారు! మీకు తెలియదూ?

చల : నీ అభిప్రాయానికోసరం. కాళిదాసు యక్షుని విరహావస్థ అద్భుతంగా వర్ణించాడుగదూ....

సుధ : అంటే నాకేం తెలుస్తుంది?

చల : (తటాలున పుస్తకం పడేసి) ఎంత ఫూల్ ను నేను !

సుధ : (సబ్బుపెట్టి పుచ్చుకొని వెళ్ళిపోతుంది)

చల : (చూస్తూ కూర్చుంటాడు, ఏదో యోచిస్తూ)

తెర జారుతుంది.

రంగం—2.

[గోదావరి మధ్య లంకల్లో వకటి. సాయంత్రమైపోయింది. రంగం నడవనూ నడవనూ చీకటి పడుతుంది]

(ప్రవేశం పడవ వాళ్లిద్దరు)

1.వ వాడు: చచ్చాన్రా బాబూ! నారాయడు కూర్మావతోరమెత్తి బూదేవిని మోశాట్ట.... ఏమ్మోశాడో ఈయమ్మని మోశి చూస్తే తెలిసేది.

2.వ వాడు: నీ బాద నీది, నాది నాది. ఆ అయ్యోర్ని లాక్కొచ్చే టప్పటికి నా పానాలు పోయాయి.

1.వ వాడు: (తలగుడ్డలోనుంచి చుట్టముక్కతీసి వెలిగించి) చా! ఏం బ్యమ్మదేవుడ్రా.

2.వ వాడు: (తనూ చుట్ట బారుచేస్తూ) ఏం?

1.వ వాడు: ఆ చిన్నయ్యకీ ఈయమ్మకీ రాశాడ్రా బుద్ధి లేకుండా. ఆ చిన్నయ్యకీ చిన్నమ్మకీ కలిపేవాణ్ణి నేనైతే....

2.వ వాడు: ఎంకయ్యా! బ్యమ్మదేవుడికి బుద్దుంటే మనం ఇలా ఎందుకుంటామురా.

1.వ వాడు: ఒరే మన బాగోతం సాలురా. అదుగో అయ్యోరూ అమ్మోరూ వొణుక్కుంటూ వస్తున్నార్రా.... పద.... చిన్న మంటేద్దాం....రా.

(ఇద్దరు కలిసి మంట రాజేస్తారు)

(అప్పుడు తడిసీ సగమారిన బట్టల్తో వొణుక్కుంటూ ప్రవేశిస్తారు అచ్యుత రామయ్య పంతులూ, లక్ష్మీకాంతమూ. చేసుకున్న సైతళుకు లన్నీపోయి సహజ వికారాకారంతో ప్రత్యక్షమవుతుంది కాంతం)

పంతులు: అమ్మాయీ! రా కాస్సేపు కాచుకో.

లక్ష్మి: ఏం కాచుకోవడం నాన్నా. ఆకలితో కడుపు తరుక్కుపోతుంది.... (అంటూ మంటదగ్గిర చేర్తుంది)

పంతులు: వెధవ బోటు షికారు. మా అల్లుడిదంతా ఇలాటి చేష్టలే.

లక్ష్మి : ఎక్కడా వారు కనపడలేదు.

పంతులు : అఁ ఏమౌతారు? చూదాంగా మనం. మనకన్న ముందరే గట్టు చేరారుగా ఆయనా సుధాన్నూ.

లక్ష్మి : సుధ మరిన్నీ మగరాయడిలాగ బిరగబడిపోతోంది కదూ నాన్నా.

పంతులు : పోనీ పాపం దాని జన్మలో సుఖమెక్కడిది. ఇలా సరదాగా కాలం గడపనీ.

లక్ష్మి : (గొణుక్కుంటూ) బాగా చెప్పారు.

పంతులు : (కొంచెం కాచుకున్న తరువాత) ఒరే! ఇక ఈరాత్రి కిక్కడ్డేనా సుఖాం.

1 వ వాడు : మరే నండి.

పంతులు : ఈ లంకకు పేరేవిట్రా.

2 వ వాడు : ఏదో బాబూ ఏదైతే నేం.

పంతులు : ఇంతే నట్రా.

2 వ వాడు : తెలవక్కాదు బాబూ, అమ్మగారు భయపడతారేమోనండి.

లక్ష్మి : (ఉలికిపడుతుంది)

పంతులు : ఛీ చెప్పు.

2 వ వాడు : దెయ్యాల్లంకండి.

లక్ష్మి : బాబోయ్! (కేక)

2 వ వాడు : నా చెప్పలేదండీ!

పంతులు : కాంతం! ఏమిటది. పేరుకే భయం?

లక్ష్మి : వింతలేందే ఆపలింతైనా పుట్టదు; ఒరే ఎందుకురా ఆ పేరొచ్చింది దీనికి.

పంతులు : ఛీ! ఊరుకోండ్రా.... వెళ్ళిపోండి.... తినడానికి ఏవైనఫలాలు ఉంచే పట్టుకురండి.

1 వ వాడు : ఈ లంకలో ఏ వుంటాయండి

పంతులు : అయితే ఉపవాసమే!.... వెళ్ళండి.

(పడవవాళ్ల నిష్క్రమిస్తారు.)

లక్ష్మి : మీదగ్గిర డబ్బులవీ ఏమీ లేవు గద. నాన్నా వీళ్ళు కావలిసే బోటు ముంచేసి మనల్ని దోచుకొని చంపేస్తారేమో!

పంతులు : (కొంచెం మెత్తపడినా) అబ్బబ్బ! నీకెక్కడి సందేహాలు వస్తవి? ఆకలెక్కువయ్యేకొద్దీ బుద్ధి తక్కువౌతూంది నీకు.

లక్ష్మి : (గొణుగుతూ) మీరుకూడా అంటారా నాన్నా?

పంతులు : ఉత్తినే అన్నానమ్మా....నీకు ధైర్యం చెప్పాలని.

లక్ష్మి : (చీకట్లో రెండు నీడలు చూచి పంతులు భుజం పట్టుకొని) నాన్నోయ్! (అని కేక వేస్తుంది.)

పంతులు : ఏమిటే!

లక్ష్మి : (రహస్యంగా) చూడూ! చూడూ! (నీడలు చూపించి) దెయ్యాలు.

పంతులు : (సందిగ్ధంగా చూస్తుంటాడు)

[ప్రవేశం చలపతిరావు, సుధ. చలపతిరావు వొంటిమీద కండువా తప్పితే ఏమిలేదు. సహజ దేహసౌందర్యం ప్రస్ఫుటంగా వెలుగుతోంది. సుధ తలవెంట్రుకలు ముడివీడి విరబోసుకొని వున్నవి....లావణ్యం పొలుకుతోంది. ఇద్దరి చేతుల్లో పుచ్చకాయలు.]

సుధ : అదుగో అక్కయ్య, బాబయ్య!

పంతులు : (కొంచెం గుండెకొట్టుకొనడం ఆగింది) అమ్మయ్య! ఒసే కాంతం. చూడు మనవాళ్ళే.

లక్ష్మి : (తేరిచూచి) ఎక్కడే సుధా? భయంవేయలే. చీకట్లో అలా తిరగడానికి....ఈ లంక ఏం లంకనుకున్నావు?

సుధ : అం-కనుక్కున్నాం, దెయ్యాల్లంక.

లక్ష్మి : నీకెక్కడ భయం. నువ్వొక దెయ్యానివిమల్లే వుంటేను.... ఆకలి కూడా కావడంలే?

సుధ : ఆకలా! కడుపునిండా పుచ్చకాయలు తిని తిని వెగటు పుడుతోంచే. అడుగు బావయ్యని.

చల : అవును మామయ్యా మీకోసం తెచ్చాం కూడాన్నూ రెండు కాయలు.

పంతులు: (పుచ్చుకొని) కాంతం ఆకల్తో చస్తుంది. పాపం!
(ఇవ్వబోతుంటే)

సుధ: అబ్బే! లాభంలేదు. కాంతానికి పుచ్చకాయ లసలిష్టంలేదు.
అందులో పడనుకూడాన్నూ—(నవ్వుతోంది)

లక్ష్మి: (కోపంతో సుధను తినేస్తామా అని చూస్తో: ఆకలవడంచేత
పుచ్చకాయుని తినేస్తోంది.)

సుధ: (చల. వంక చూచుచు) క్షుదాతురాణాం నరుచి ర్నపక్వం.
(మళ్ళీ నవ్వు)....

చల: (మెచ్చుకుంటూ సుధవంకే చూస్తున్నాడు.)

సుధ: (చప్పున నవ్వు మానేస్తుంది. లోపల్నుంచి "హుఁహుఁ హుఁ"
అని శబ్దం వింటుంది.)

లక్ష్మి: అమ్మయ్యో! (పెద్దకేక)
(ప్రవేశం రంగయ్యమామ. వికృతాకారంగా. వొణుకుతూ
హుఁ హుఁ అంటూ)

లక్ష్మి: నాన్నా! నాన్నా! (కళ్ళు గట్టిగా మూసేసుకొని పంతుల్ని
గట్టిగా పట్టుకుంటుంది.)

పంతులు: (ఖంగారుపడి చూస్తున్నాడు.)

సుధ: (విరగబడి నవ్వుతోంది)

పంతులు: అబ్బాయి!

రంగ: (మంట దగ్గరికి చేర్తాడు.)

చల: ఎవడో మనలాగే వచ్చివుంటాడు లెండి.

సుధ: (మరీ నవ్వుతూ) మా–మా–మామయ్యా!

రంగ: (అదిరిపడి లేచి) ఆఁ ఆఁ ఆఁ (నలుదిక్కులు చూచి) ఓరి!
మీరట్రా....మీరందరూ గో....గో....గోదావర్లోనే మునిగిపోయా
రనుకున్నా.

పంతులు: (ధైర్యమొచ్చిందిక) బావా! నువ్వా....కాంతం! మామయ్యే
....మన రంగయ్య మామ.

లక్ష్మి : (కండ్లు తెరచి తొంగిచూస్తోంది.)

సుధ : (మళ్ళీ నవ్వు)

లక్ష్మి : అలా నవ్వేదానవు అప్పుడే చెప్పకూడదూ?

సుధ : నన్ను చెప్పనిస్తేనా....మామయ్యా! అదేవిటి అల్లా తయ్యారయ్యారు? ...(నవ్వు)

రంగ : నీ....నీ....నీ రోగం ఇంకా కుదర్లే....(చాలావరకు వొణుకు తగ్గింది) అబ్బాయ్!....తి....తి....తినడాని కేమైనా దొరుకుతుందా....

సుధ : పుచ్చకాయలు, కావలసినంత ఇసికె మధ్యే మధ్యే గోదావరీ పానం సమర్పయామి....

చల : (పుచ్చకాయ ఇస్తాడు.)

రంగ : (చాల తొందరగా తినేస్తున్నాడు.)

సుధ : (నవ్వుతూ చలపతితో) అదో! చూచారా బాబయ్య అప్పుడే కునికిపాట్లు పడుతూవున్నారు....

పంతులు : (మెళకువొచ్చి, అమ్మాయీ? కాంతం! నిద్రావడం లే?

లక్ష్మి : (ఆవులిస్తు) నా కాళ్ళు లాగుతున్నాయి పడుకుంటేన్నా.తీస్తుందేమో నుందిగాని ఎక్కడ పడుకోవటం.

సుధ : ఒంటిస్తంభం మేడలో హంసతూలికాతల్పాలపైన ఒయ్యారంగా....

లక్ష్మి : నీకేదో దయ్యమో భూతమో పూనిందా! ఏం అలా ఊడిసి పడిపోతున్నావ్!

సుధ : పూనితే నువ్వే పూనాలి (నవ్వుతూ) దెయ్యంలాగే వున్నావు చూస్తే.

చల : (చిరునవ్వు ఆపుకుంటాడు.)

పంతులు : (లక్ష్మికాంతానికి కోపం వచ్చిందని ఎరిగి) సుధా! అక్కయ్యనలా అనడం సబబుగావుందా? చిన్నతనమైనా వక హద్దుండవద్దూ!

సుధ : (మౌనం)

లక్ష్మి : అయితే నాన్నా ఇక్కడే పడుకుంటా, తలకింద చెయ్యేట్టుకొని (పడుకోటానికి సర్దుకుంటోంది.)

సుధ : (చల. చెయ్యిపట్టుకొని బిగ్గరగా గంతులేస్తున్నట్టు) అదిగో, అదిగో, చూచారా ;

లక్ష్మి : (అదిరిపడి) అమ్మోయి !

పంతులు : సుధా ! ఏవిటది ?

సుధ : అదో చూడారా చంద్రోదయం ! ఎంత అందంగా వుందో. (అట్టే చూస్తూ నిలబడిపోతుంది.)

చల : (చంద్రోదయాన్ని చూచి, వెంటనే సుధయొక్క వికసించిన ముఖచంద్రుణ్ణి చూస్తున్నాడు.)

పంతులు : (కొంచెం కోపంగా) సుధా ! అవతలికెళ్ళు. మరిన్నీ పెంకితనం ఎక్కువై పోతుంది. ఒళ్ళు తెలియడం లేదూ ?

సుధ : (మనస్సు చివుక్కుమన్నది.) ఏం తప్పుచేశాను బాబయ్యా ! (మెల్లగ వెనకబడుతోంది)

పంతులు : పడుకోవమ్మ కొంతం పడుకో....భయంలేదు. అబ్బాయి ! ఎక్కడికీ వెళ్ళకు. (రహస్యంగా) కొంతం, వొంటిమీద సరుకులూ అవీ ఉన్నాయి.

చల : ఈ దిబ్బలో దొంగలెవరుంటారు లెండి. అయినా నే నిక్కడే వుంటాను. మీరు పడుకోండి.

పంతులు : ఆ..అదేనేనూ అనబోయా. (ఆవలిస్తు) ముసలివాణ్ణికదూ....

లక్ష్మి : (పడుకుంటోంది.)

రంగ : (అప్పుడే గురకెడుతున్నాడు.)

చల : (రాతిపై కూర్చుని చంద్రుణ్ణిచూస్తూ తటాలున సుధకోసం ఇటూ అటూ చూస్తాడు. సుధ కనబళ్ళేదు)

పంతులు : (పడుకుని కళ్ళు మూశాడు)

చల : (లేచి చూస్తున్నాడు సుధకోసరం చుట్టూనూ. లేదెక్కడా....

ఉస్సురని మళ్ళీ ఆ రాయిపైనే కూర్చుని వచ్చిన ఆవులింతను ఆపుచు, కూనిరాగం మొదలుతీసి, తరవాత శ్లోకం చదవడం ప్రారంభిస్తాడు.

స్వచ్ఛాంగీ నవమార్జనా దసిలతే వోల్లాసితా స్వాత్మనా
జ్యోత్స్నాంపూర విపాండరాంబరధరా రాత్రిర్యథాశారదీ
బిభ్రాణా కరపల్లవేన కబరీ మార్ద్రామియం దృశ్యతే
శ్రీఃశృంగారసుధాపయోధి సలిలా దభ్యుస్థితే వాపరా

(మళ్ళీ చంద్రుడివంకే చూస్తూ, ఏదో స్మృతికివచ్చినట్లభినయించి ఇంకొక శ్లోకం చదువుచున్నాడు.)

నక్షత్రేశ త్వదుదరగతం చిహ్న మేకే వటద్రుం
భాష న్తేన్యే శశక మపరే కోమలాంగం చమూరమ్
మన్యే కాంతాధరదళవిధా వగ్రహీత్ కుక్షిసంస్థం
తత్పీయూషం తవ విధి రహో జాలమాసీత్ తదేతి

(ఈ శ్లోకం చదువుతూవుండగా వెనుకటినుంచి సుధ ప్రవేశించి, ఇటూ అటూ చూస్తోంది — అందరూ నిద్రలో మునిగి వున్నారని ....తలనిండా రకరకాల పువ్వులు — పేరు, ప్రతిష్ట లేవివి — ఏవేవో ఉన్నాయి — చేతినిండా పూలే — మందహాసంతో వింటూ వుంది శ్లోకం)

సుధ : (శ్లోకం ముగించగానే) శహబాష్ ఏం చక్కగా పాడారు.

చల : (గబుక్కునలేచి) సుధా ! నువ్వా ? ఎక్కడ మాయమయ్యావ్, ఎక్కణ్నుంచి వచ్చావ్ ?

సుధ : (మెల్లగా నవ్వుతూ) చీకట్లో మాయమయ్యా వెన్నెల్లోనుంచి మళ్ళీవచ్చా.... ఏవిటల్లా చూస్తున్నారు ?

చల : ఆ పూలు ! నీ జుత్తనే ఆకాశంనిండా ఎలా చల్లేశావు నక్షత్రాలు

సుధ : గాయకులూ కవులూన్ను మెచ్చుకున్నందుకు అభినందించొద్దూ మరి. (అని చేతుల్లోవున్న పువ్వులు పైకి చల్లుతుంది)

చల: (పులకరిస్తూ) సుధా! చందునికి సుధాకరుడనే పేరు యెందు కొచ్చిందో తెలిసింది.

సుధ: (సిగ్గుతో) అయ్యో! హాయిగా కూచుని పాడు కొంటూంటే పానకంలో పుడకలాగ అడ్డంవచ్చాను. కూచోండి.

చల: కూచోమంటే కూచుంటానా. చేసిన అపరాధానికి ప్రతిక్రియ చేస్తేగాని....

సుధ: (నవ్వుచు) ఏం చెయ్యమంటారు?

చల: నువ్వు పాడు ఒక శ్లోకం-మేఘ సందేశంలోదే నీకిష్టంగదూ!

సుధ: నాకిష్టమని చెప్పానా .... అసలు పాడ్డంకూడా చేతగాదు.... నా కెవ్వరు నేర్పుతారు?

చల: అయితే కూర్చొను ...అమ్మా! టక్కరివి....పాడ్డం చేతగాదూ నీకు.... నే వినలేదనుకున్నావా.... నీ కొకరు నేర్పాలా ఏవిటి.... కోవిలకు పాడ్డం ఎవరు నేర్పుతారు.

సుధ: ఎవరా? నే చెప్పనా? మీకీ మాటలెవరునేర్పారో వారు....పోనీ లెద్దురూ, నా పాటెందుకిప్పుడు.

చల: వింటే మనవాళ్ళేమైనా అనుకుంటారని భయమా?

సుధ: భయమా? ఏమీలేదు. ఈ లంకమీద నాకేమీ భయంలేదు.... ఎవ్వరన్నా భయంలేదు.... అదో ప్రపంచం, ఇదో ప్రపంచం.

చల: (కొంచెం మృదువుగా) సుధా! పాడవూ?

సుధ: (కరిగిపోయి) అబ్బా! పాడతాలెండి.

(పాడుతూ కళ్లుమూసుకొంటుంది. కళ్ళు తెరచేటప్పటికి చల. తనదగ్గిర నిలబడి వుంటాడు.... కళ్లూ కళ్లూ కలిశాయి. సుధ తల తిప్పేస్తుంది)

చల: ఎందుకలా కళ్ళు తిప్పేశావు?

సుధ: (పలకదు)

చల: సుధా! రా! కూచుందాం ఈరాయిపైన. ఇద్దరమూ.

(అని చెయ్యి పట్టుకుంటాడు.)

సుధ : (మొదట విడిపించుకోపోయి, మళ్ళీ మానేస్తుంది.)

చల : ఎంచేత— మొదట ఇష్టం లేకపోయిందా?

సుధ : నన్ను మీరడక్కండి.... ఈ ప్రపంచంలో నా యిష్టం వచ్చినట్లు చేస్తాను. నన్నెవ్వరూ కారణాలడగ నవసరం లేదు అడిగినా చెప్పను.... ఏం. నిలబడిపోయారు. కూచుందామన్నారే!

(ఇద్దరూ కూచుంటారు.)

చల : (తల్లో పువ్వులు చూస్తూ) నీకు పువ్వులంటే ఎంతిష్టం! మీ అక్కయ్య నిన్న తీసి పారేసిందట కనూ.... పాపం!

సుధ : పూర్లోకాబట్టి సరిపోయింది.... అదే ఇక్కడైయుంటేనా!

చల : (చిరునవ్వుతో) ఏం చేశుందువు?

సుధ : ఈ లెంపా ఆ లెంపా వాయించుందును.

చల : నిజంగా?

సుధ : ఆఁ- నిజంగా?....

చల : (నవ్వుతూ) అయితే మీ అక్కయ్యని లేపుతా.... (లేవబోతూ)

సుధ : (చెయ్యిపట్టుకొని ఆపేస్తూ) అబ్బబ్బ!

చల : (వేళాకోళంగా) దబ్బుకేనా.

సుధ : (దీనంగా) ఇంతేనా? మీకు కూడా అర్థంకాలేదా....? (మొహం చేతుల్తో కప్పేసుకుంటుంది.)

చల : (యదార్థం స్ఫురిస్తుంది. చప్పున లేచి సుధ భుజాలమీద చేతులుంచుతూ) సుధా....ఎంతమోటుగా ప్రవర్తించాను. క్షమిస్తావుగదూ.... (మెల్లగా చేతులు మొహంమీద నుంచి తీసేస్తూ) చూడు.... సుధా. నన్ను చూచి చెప్పూ క్షమించానని....

సుధ : (మెల్లగా తల ఎత్తిచూచి చిరునవ్వుతో) కూచోండి.

చల : (కూర్చుని) సుధా! చూచావూ! వెన్నెల ఎలా వుందో. పాలసముద్రం అని మనవారు వర్ణించేది ఇంకెక్కడో వైకుంఠంలో వుందని నేనన్నమ్మను.... ఇప్పుడు మనం క్షీరాబ్దిలో తేలడం లేదూ?

సుధ : (కళ్ళు మూసుకొని అవాచ్యానంద మనుభవిస్తుంది.)

చల : సుధా! ఏమిటలా ఆలోచిస్తున్నావు?

సుధ : (కళ్ళు తెరుస్తూ) అబ్బ! ఈ రాత్రిఇలాగే వుండిపోకూడదూ? ఇలాగే లంకలో వుండిపోతే?

చల : (చిన్న నవ్వుతో) నిజంగా....మళ్ళీ వూర్లోకి పోవాలని ఇష్ట ముండదూ?

సుధ : నిజంగా నాకుండదు.

చల : సుధా! మేలుకునే కలవరిస్తున్నావు.

సుధ : నేనా! నేనా కలవరించడం—బాగా చెప్పారు. మీరు కలవరిస్తు న్నారు—వూరో—వూరో అంటూ.

చల : ఎందుకూ నీకు వూరంటే అంతవైరం?

సుధ : వూరులో అందరూ దెయ్యాలు....ఈ దెయ్యాల్లంకే నాకు ఆనం దంగా వుంది నా....(అర్ధోక్తిలో ఆపేస్తుంది)

చల : ఎంత క్రూరం! అలా కత్తిరిం చేశావు.

సుధ : లేదు—చెప్పేస్తాను....నాకు నచ్చిన వక్కర్తో ఇంతకాలం గడ పడానికి అవకాశం ఇచ్చింది కదా ఈ దెయ్యాల్లంక....

చల : సుధా! ఆ అదృష్టవంతుడు నేనేనా.

సుధ : అలా అనకండి. అదృష్టం నాదీ....

చల : (చెయ్యి తన చేత్తోపట్టుకొని) సుధా!

సుధ : (చల. కళ్ళల్లో తనచూపులు లీనమైపోతూవున్నాయి.)

చల : (సమీపించి ముద్దుపెట్టుకోవడానికి సూచిస్తున్నాడు.)

సుధ : (వారించి) వద్దు....వద్దు....నన్నొక్క క్షణంలో చంపేయకండి.

చల : చూచావా. ఇంతకుముందు నీకిష్టం వచ్చింది చేస్తానన్నావు.

సుధ : (తల వొంచుకుంటుంది.)

చల : (గడ్డం పట్టుకొని ముద్దు పెట్టుకొంటున్నాడు)

సుధ : (తప్పించుకొని) వద్దు....ఇక వద్దు....మిమ్మల్ని వేడుకొంటాను.

చల : ఏమో ?

సుధ : అప్పుడు మనం ఇక్కడే ఉండిపోవాలి. మళ్ళీ ఆ దెయ్యాల వూర్లోకి పోతే ఎలా బతకడం.

చల : సుధా. చిత్రంగా మాట్లాడుతావు....

సుధ : మీ కర్థంకాదు లెండి....ఎందుకీ గొడవ. అదుగో చూడండి. ఎలా నవ్వుతున్నాడో చంద్రుడు.

చల : ఎంత గుంభ్రంగా వున్నాడో మన సంతోషాన్నిచూచి కడుపుబ్బిపోతున్నట్టుంది గాదూ?

సుధ : అవునుగాని వకప్రశ్నండీ....చంద్రమండలం వక గోళమని కదూ శాస్త్రజ్ఞులంటారు? దాన్ని మనవాళ్లు మగవాణ్ణిచేశారెందుకో?

చల : ఇంగ్లీషువాళ్ళు మొదలయిన పాశ్చాత్యులు ఆడదాన్నిచేశారు.

సుధ : (నవ్వుతోంది)

చల : ఎందుకూనవ్వు?

సుధ : మన మొగవాళ్ళూ వాళ్ళ ఆడవాళ్ళూ సమానులేమో అని స్ఫురించింది (నవ్వుచు.)

చల : నాకూ స్ఫురించింది.

సుధ : ఏమిటి?

చల : వక్రోక్తి కవిత్వానికి ఎలా జీవనమైందో.

సుధ : అబ్బ! అలంకారశాస్త్రిలెందుకో ఇప్పుడు....

చల : సాక్షాత్తు రసానుభవం గ్రహించలేనట్టి వెధవను గనక....

సుధ : అల్లా అనకండి. బాబూ నమస్కారం. ఆమాటలేవద్దు....అసలు మీరు మాట్లాడకండి. నేనే పిచ్చదానిలాగ వాగుతాను........ చూచారా....చూచారా. గోదావరి ఎలా పొంగుతూవుందో.... చంద్రుణ్ణి చూచా?....చంద్రుడేమవుతాడో గోదావరికి....అయ్యో ఎంత వెర్రి ప్రశ్న అడిగాను....సముద్రానికి చంద్రుడు కొడు

క్కాడూ....అయితే గోదావరికి కూడా కొడుకే అవుతాడన్నమాట ఏం....అంతేనాండి?

చల : (కొంచెం కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు.)

సుధ : (చివుక్కుమన్నది ఎందుకో) పాపం! విద్దరొస్తుందా?

చల : (ఆవలిస్తూ) అబ్బే! బద్ధకంగావుంది....అలిసిపోయాంకదూ.

సుధ : అవును దుర్మార్గంగా మిమ్మల్ని విద్రపోకుండా ఆటంకపరదాను. పడుకోండి.

చల : నువ్వో ?

సుధ : నామాటెందుకూ, నాకు విద్ర రావడంలేదు.

చల : వొంటరిగానా వుంటావు....భయం వెయ్యదూ?

సుధ : అబ్బ! ఎన్నిసార్లు చెప్పను నాకీచోట్లో భయంవెయ్యదని—నాకు భయం వూళ్ళోకి వెళ్ళినప్పుడు....పడుకోండి....అదుగో అక్కడ గడ్డి మెత్తగావుంది.

చల : (ఆవులిస్తూ) అయితే చల్లగా వకపాటపాడు. ఆనందంగా పడు కొంటాను.

సుధ : అంతకన్నానా.

చల : (క్రింద పడుకుంటాడు.)

సుధ : (ఆనందంతో దేహమంతా స్పందిస్తూవుంది. మృదువుగా జాలుగా పాడుతుంది....)

(చలపతిరావుకి అప్పుడే విద్రపట్టింది.)

సుధ : (పాట మెల్లగా ఆపి చూస్తోంది.) అబ్బా! అప్పుడే విద్ర!....

(ఏం తోచిందో ఎవరు చెప్పగలరు? లేచి విల్చుంటుంది....దూరముగా చూస్తోంది....మళ్ళీ చల. వంకచూచి, కూర్చుని, చప్పుడు చెయ్యకుండా. వక చిన్న ముద్దు పెట్టుతుంది....అంతే పరిగెట్టిపోతుంది.)

(తెర జారుతుంది.)

(తెర తీసేటప్పటికి తెల్లవారుతుంది. అందరూ నిద్రపోతూ వున్నారు.)

చల : (మేలుకొని) అప్పుడే తెల్లవారింది....ఎలా వచ్చింది నిద్ర.... సముద్రంలాగ ముంచేసింది....(లేచి ఇటు నటు చూచి) ఏదీ సుధ....(గట్టిగా) సుధా! సుధా! ... ఎక్కడికో అప్పుడే వెళ్ళింది....ఏమిటిది... గుండె ఇలా కొట్టుకొంటోంది....సుధా! (నిష్క్రమించును.) (కొంతసేపటికి మళ్ళీ ప్రవేశించి) ఎక్కడా కనబళ్ళేదు....(కాంతం, మామగారు. పడుకున్నదిచూచి) ఎలా పడుకున్నారో మొద్దుల్లాగ. (లేపుతూ) కాంతం! కాంతం!

లక్ష్మి : (అదిరిపడిలేచి) అమ్మయ్యో!

చల : ఛీ, నేనే....లెగు....లెగు....

లక్ష్మి : ఎవరూ ?

చల : సుధ ఎక్కడా కనబడదు....నీతో ఏమైనా చెప్పి వెళ్ళిందా ?

లక్ష్మి : బాగా అడిగారు.... మీరు నవ్వుతూ పేలుతూ వుంటే గదా నేన్నిద్దరోయాను. నన్నడుగుతారేమిటి ? అసలది ఇక్కడపడు కుందా ?

చల : ఆఁ.... (స్మృతి) ఏమో!

లక్ష్మి : ఏవిఁటలా పరాగ్గా విలబడ్డారు.... దానికేం భయమా భీతా.... తిరుగుతూ వుంటుంది ఎక్కడో.

పంతులు : (లేచి వింటూన్నాడు) ఎవరూ ?

చల : మన సుధండీ కనబడ్డంలేదు.

పంతులు : ఆఁ నిజంగా.

చల : అవును బోటువాళ్ళని బాగా వెతకమని చెప్పివచ్చాను,

పంతులు : ఇక్కడే పడుకోలేదూ ?

చల : పడుకున్నది మాత్రం నేను చూడలేదు. అర్ధరాత్రి వరకూ ఏవో మాట్లాడుకుంటూ పద్యాలు పాడుకుంటూ గడిపాము.... తరవాత

వాళ్ళు తెలియకుండా నిద్దరొచ్చేశింది.... అంతే ఉదయాన్ని మెలకువ

లక్ష్మి : (మామయ్యనిలేపుతూ) మామయ్యా. మామయ్యా!

రంగ : (లేస్తున్నాడు.)

లక్ష్మి : సుధ కనబడ్డం లేదట.... అల్లాడిపోతూ వున్నారు. మీరైనా వెతికి తీసుకురండి.... పాపం.

రంగ : అమ్మో! అమ్మో :.... కూ..... కూ.... కూతురేమై పోయిందో.... మొ.... మొ.... మొసళ్ళగనా.

లక్ష్మి : మొసళ్లూ లేవు.... తిమింగిలాలు లేవు.

చల : అదుగో.... బోటువాళ్ళలావస్తున్నారు.... ఏవిటిది చేతులూ కాళ్ళూ వొణుకుతున్నాయి.

(ప్రవేశం పడవవాళ్లు దిగుమొహాల్తో.)

1-వ వాడు : (2-వ వాడితో) చెప్పరా.

2-వ వాడు : అబ్బబ్బా! నువ్వే చెప్పరాదట్రా.

చల : ఏమిరా.... ఏమి.... ఆ గుసగుసలేవిటి? చిన్నమ్మగారి జాడ ఏమైనా దొరికిందా?

1-వ వాడు : బాబుగారూ! ఎలా సెప్పమండి.... ఆ గోరం.

చల : (తబ్బిబ్బుతో) అంతే! ఏమైంది?

2-వ వాడు : గోదారి తల్లి కడుపులో పెట్టుకుందండీ!

చల : ఆ(.... (మొదట విభ్రాంతపోయాడు.... తెప్పరిల్లిన తరవాత అర్థంచేసుకుంటున్నాడు.)

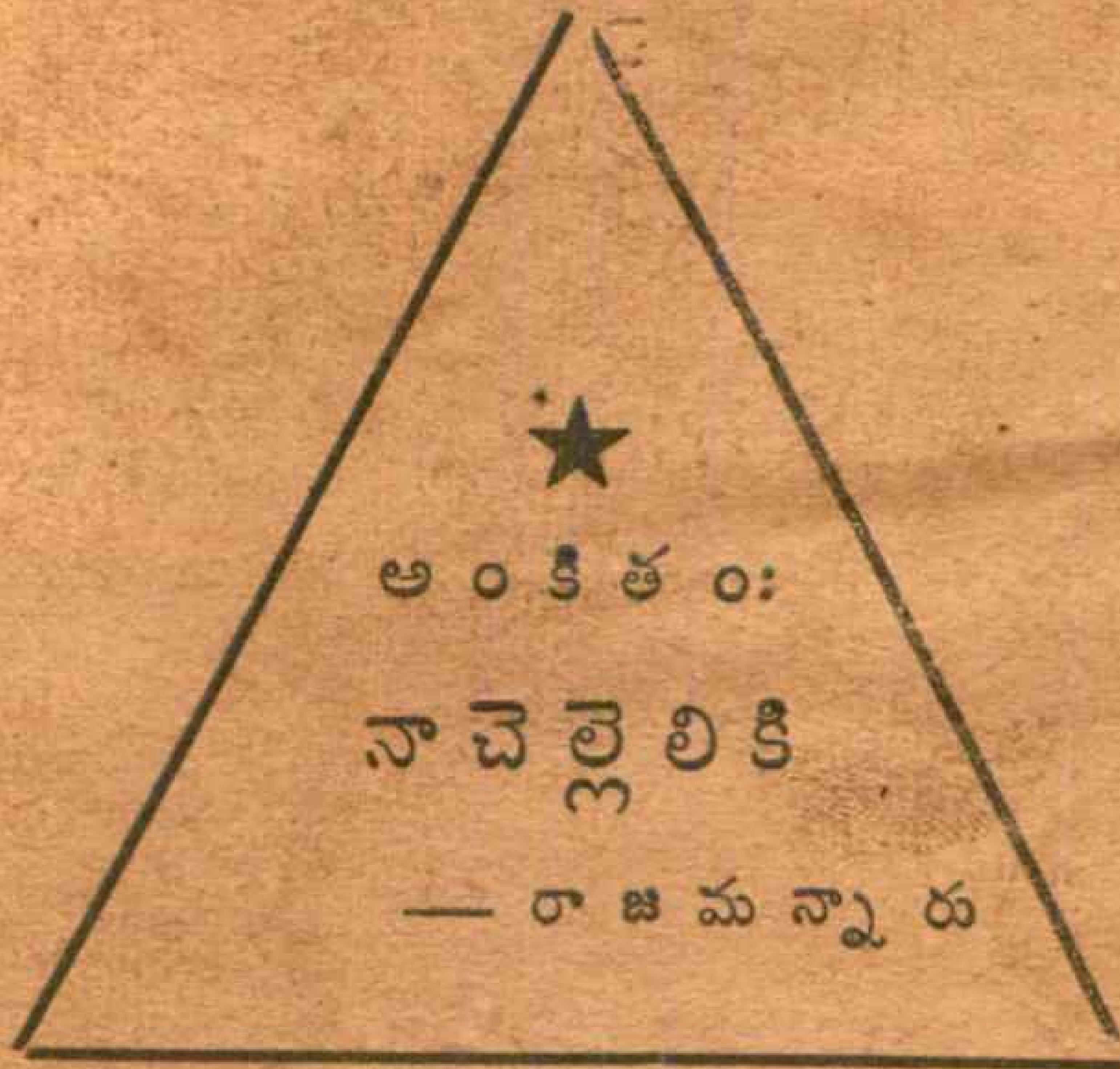
రంగ : పంతులు : ఆ(ఆ(ఆ(....

లక్ష్మి : (గుండె బాదుకుంటూ) అయ్యో! అయ్యో! నే నప్పుడే చెప్పలే నాన్నా....ఈ పాడులంక బలి తీసుకుంది....దెయ్యాలు హతం చేశాయి!....

చల: (కఠినంగా) ఛీ! నోరుముయ్యి! దెయ్యాలా?....ఎవరూ దెయ్యాలు? ...(పడవ వాళ్ళతో) నడవండిరా నడవండి.

(మొదట పడవవాళ్ళు తరవాత చలపతిరావు ఆ వెనుక పంతులు, కాంతం, మామయ్య నిష్క్రమిస్తారు....మామయ్య మాత్రం కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటున్నాడు.)

తెర జారుతుంది.

ప్రజాశక్తి ప్రెస్, బెజవాడ. పర్మిట్ నెం. కె. 13/సి. కాపీలు 1500—7-8-46

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA131B141
పుస్తకం పేరు	ఏమి మగవాళ్లు
తారీఖు	30/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	95
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	APsar
పేజీలు విడదీసినది	Thasin
స్కాన్ చేసినది	Hema
పరీక్ష చేసినది	NANDINI
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good